

సగస్వతీ గ్రంథమంజరి : అనుబంధమాళిక

3535

రా ఘ వ రా వు స ం పా ది త ము

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర చాషానిలయము,

విభాగము

విభాగ సంఖ్య

౨౧

నీ తి ప్ర బో ధి త

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి నాయుడు గారికి

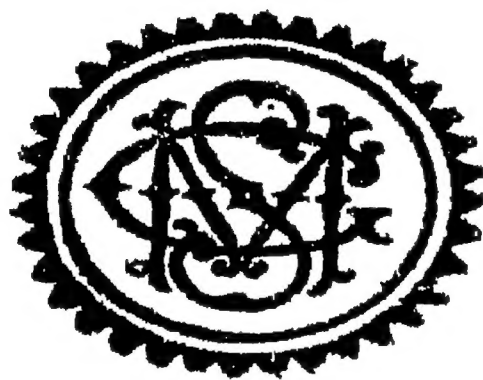
బ్రకటితము : రాజమహేంద్రవర

1932—7527—1

నీతి ప్రబోధిక

గ్రంథకర్త :

పగడాల కృష్ణమూర్తినాయుడు

నరన్యతీగ్రంథమండలి
రాజమహేంద్రవరము

సర్వస్వామ్యములు
ప్రకాశకునివి

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Lakshmanaswamy Naidu
1st Edition—1932

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ అంధ జాతినీలయము,
విభాగము ... వచనకావ్యం
విభాగ సంఖ్య ... ౧-౩.

విషయసూచిక

			పుట.
౧.	భక్తి	...	౧
౨.	అసూయ	...	౧౨
౩.	మంచినడవడి	...	౨౬
౪.	నైవేద్యమాయ	...	౪౦
౫.	స్నేహము	...	౫౧
౬.	సత్యము	...	౬౨
౭.	ఆశ	...	౭౫
౮.	పరోపకారము	...	౮౭
౯.	ముఖస్తుతికూడదు	...	౯౭
౧౦.	మూర్ఖు	...	౧౦౭

శ్రీ రామచంద్రాయ నమః

పండితాభిప్రాయములు.

శ్రీమదాంధ్ర విద్యావాచస్పతి,
సాహిత్యసరస్వతి విద్యావినోద,
కవిభూషణ, శతావధాని శ్రీదోమా
వేంకటస్వామిగుప్తగారు.

క్రిష్టియ క కాలేజి,

జి. టి. మద్రాసు

24-1-32

మ, రా. య. శ్రీ పగడాల కృష్ణమూర్తినాయుడుగారికి—

మిత్రము దోమా వేంకటస్వామి గుప్తప్రాయులేఖ.

మీరు పరిశీలనాభిప్రాయార్థము పంపియుండిన “సతిప్రబోధికం” గాంచితిని. దానిని వ్రాసిన మీ నైపుణిని గూర్చి యెప్పుడు మ. రా. రా. శ్రీ పూ. శ్రీరాములు రెడ్డిగారివంటి నిష్పక్షపాతహృదయుడు మెచ్చెనో యితరులయొక్క యభిప్రాయంబు లనేకంబులు తాము సంపాదించినట్లే. మిత్రరత్నమా! మీ పాత్రమును మొదటఁ జెటచినప్పటిలో నా కడకు నప్పుడప్పు యభిప్రాయార్థము వచ్చువానివంటిదే యిదియునని నాలుపుటలు తిరుగవైచి యాచారస్థకౌరముగా నేదో యొక యభిప్రాయము వ్రాయవలసి యుండునని తలంచితిని. కాని కొంతచదివిన తరువాత—ఆకతలు నే నొకడనే చదువుటగాక మా పాఠశాలలో నొక క్లాసులోఁ జదివి బాలకులను సంతోషపెట్టుగల్గితిని. ఇంటిలో బాలకులనును అందువారికిని సంతోషకరముగాఁ జదివితిని. ఈపుస్తకము జగదుపయోగకరం బనుట కెట్టిసందేహంబు నుండదు. త్వరలో ముద్రితంబై యిలలో వ్యాప్తిపొందును గాక—
శా. ఆమూలాగ్రము గాంచుదాక మదికన్యాక్రొంతి రాసిక యెంతే మోదంబును గల్గజేయుఁ గరమున్నతి ప్రబోధాభిధం

బామిపాత్రము పెద్దవారలకే : యిట్లెయ్యింపు. బాలాళికిన్

సామంజస్యముగాదె యిద్దినెలయున్ సంసాన్యమై యంచనన్.

క, పేరులఁజాలఁ దాల్చియును, బెద్దలమంచును నిక్కు-వారలన్

వారకతప్పులెన్నుచును. బాలకసాళికి నింబురోము

శ్రీరుచిగొల్పుచుం గరముఁజెన్తులరాఁడెడి సీనుపాత్రమెం

తేరహిఁ గృష్ణమూర్తి! యిటులే రచియింపుమిఁకం గృతుల్తగన్

మిత్రము

(Sd) నోనూ వెంకటస్వామిగుప్త

ఒక్కపది మహోన్నతదళ సనుభవించి రాజాధిరాజమకుటాంగద
రత్నరాజి వీరాజనంబుఁ గొని భాషాతత్త్వవేత్తలగు విద్వత్కృతుల నిరంతర
సేవాంజలుల సంతోషస్వాంతయై వివిధవర్ణ సుమసందోహ పారాధం
కృతయై యాశ్రితజనచింతామణియై వెలుఁగొందు భాషామత్స్య కాలగతిఁ
గొంతభిన్నత వహించి యిస్కండిభుగే హాసోదయితి ముఖాగమందయై
భాసిల్లెడిని.

పూర్వకపి చంద్రు లనేకులు గీర్వాణగ్రంథము లనేకముల నాంధ్ర
భాషలోని కనువడించియు స్వకపోలకల్పిత గ్రంథములఁ గొన్నిటిని రచిం
చియు, భాషాసతీ యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులైరి. ఇందు, సయశాస్త్రపా
రగులగు పృథ్వీహరియు, విష్ణు శర్మయు, నాదిగాగల మహామహులట్టి యను
వాదమునకుఁ గడంగక సమగ్రంబగు శబ్దశాస్త్రమును సాంఖ్య, తర్కజే
దాంతశాస్త్రములఁ జక్కని పరిజ్ఞానముగల్గి మన్వాదిస్మృతుల సవలోకించి
బాలుర సన్మార్గప్రవర్తనమునకే గాక పండితుల హృదయాహ్లాదనమునకును
సానములగు నట్టింపగు శైలిఁ బంచతంత్రసుభాషితములను నీదాయకగ్రంథ
ముల రచించిరి. ఇంకను నట్టిగ్రంథములు వెలువడుట బాలురపురోభివృద్ధికే
కారణములై యుండు.

ఇటీవల మత్స్యహృదయమును నాంధ్రభాషాశేలామయమును నీతివర్తనములును నగు శ్రీయుతులు, ప. కృష్ణమూర్తినాయుడుగారిచే రచింపబడిన నీతిప్రబోధికమును, పాతముఁజూడఁ గలిగిని. ఇది బాలుక సత్త్విక రసమునకును బ్రపంచ జ్ఞానమునకును నాలవాలములగు విషయవిశిష్టముగని తత్త్వద్విషయ నిరూపణకై పరిమితములును, సందర్భోచితములును నగు వాక్యజాలముల కనువగు సౌంధ్యముగల్గు కథలంగలి మధురశైలి నిర్వింజితైడి యొక గ్రంథము. రసవంతములగు సామెత లంగలనుఁ బొందుపఱపఁబడి యున్నది. పీఠంగ్ల మధ్యసింఛినవారయ్యు నింతటి యాంధ్రభాషాభిమానము గలి సలక్షణముగ నిట్టి నూతనవిధానమున బాలురజ్ఞానాభివృద్ధికై నీతిప్రబోధమును ని గ్రంథమును మధురశైలిని రచించి, సేతుబంధన క్రియానిర్వహణమున సీతాపతికిఁ దోడ్పడిన యుదురువలె సాహసగర్భురాలి సేవకుఁ దమకైకొలఁదిఁ బ్రయత్నించు నుత్సాహమెంతయు జ్ఞానాసాత్రము.

సదసద్వివేకమునకు శైశవము చాలమువృద్ధిమైనది. బాలములు ప్రగమమున నిట్టి పాతములఁ జదివిన సరోపకాంక్ష యుదాగగుఁడవంతులును నీతివర్తనములు నగుటయే గాక భాషయందభిరుచిగలి యింకను నుత్తమ గ్రంథములఁ జదువ నశేషగలవారగుదురు.

అ. వె. చిన్న నాటివిద్య చిరుకొలఁచుచుండును
రమ్యముగు శిలాక్షక్రమము సఁ
బెద్దపెరిగి చునుఁ బెంపొని నంటును
నీటిలోనవ్రాత నిలువనట్లు.

జగత్కల్యాణసంధాయనుఁడగు నాంధ్రశేఖరుఁడు గ్రంథకర్త కిట్టి యుత్సాహమును నాచురంగోగ్యైర్వ్యయములఁ బ్రసాదించుగాక.

ఇట్లు విశేషముడు

(Sd) టి. నాగేశ్వరయ్య

శైలుగు పండితులు

బోర్డు హెచ్చుములు

చి త్తూ రు
7—1—32 }
చోరు హెచ్చుములు

భాష బహుముఖముల విస్తరిల్లుచున్నవి. దినాయుష్కములు వారవయస్కములు, పక్షప్రాణపరిమితములు, మాసజీవితనియతములు, వత్సరకయోవృద్ధములు నగు పద్యగద్యములు లెక్కనుమీటి స్పష్టియగుచున్నవి. తత్స్పృష్టికర్తలకు ప్రాంతకంటె నామకరణమునఁ గడుంగడుఁ గష్టము గల్గుచున్నది. వార్తాపత్రికల యందచ్చువడి వెలువడిన పద్యగద్యముల కొదినముతో నాయువంతరించుచున్నది. ఒకపరిచదివిననవలమటొక సారి చుచువువారులేదు. అవికూడ నిష్పాదు విశేషించి భాషాభివృద్ధికై వ్రాయఁబడుచుండుటలేదు.

వాచకములు నుపవాచకములు నసంఖ్యాకములైనవి. వానివృద్ధి వ్యాపారవృద్ధికై దోడుపడినవి. అభిమానమువలన, సిపాగుసులవలన, నక్షత్రకతరువులవలన, గుండెమార్పులవలన నవి కర్చగుచున్నవి. వీనివలన నెంత మాత్రము భాషాభివృద్ధి యగుచున్నదో విజ్ఞుల కెఱుకయగుచునే యున్నది.

వాచకములలోఁ బెక్కులొకయచ్చునఁ దీసిన మచ్చలే. ముత్రము మీఁద విషయమొక్కటియే యగుచుఁ బదభేదములలోఁ బాఠములనుండు వెనుకల మార్పుటలచే నేర్పడుచున్నవి. నాలుగువాచకపు స్తకముల దగ్గఱ నుంచుకొన్నచో నాలుగుదినములలో నొక క్రొత్తపేగుగల వాచకసర్పపుటములు వెలువరింపవచ్చును.

ఉపవాచకముల (Non-details) సంగతి యిఁకఁ జెప్పినక్కఱము యుండదు. భారతకథలు, భాగవతకథలు, రామాయణకథలు, పెంపతంత్రహితోపదేశకథలు తక్కుఁ బ్రపంచకమున నిఁకఁగథలే లేవేమో యను సంశయమీ యుపవాచక సమితింగాంచిన వారికిఁ దోఁపకమానదు. పీనిలోఁ దొంబడి తొమ్మిదిసార్లు వత్సరకయోవృద్ధములే. అయినను ఈ తాలూకాలో నొకయేడా తాలూకాలో నొకయేడు, ఒకజిల్లాలో నొకవత్సరము మఱియొక మండలమున నొక హయనముగాఁ దద్రసయితలగ్రంథ పుత్రికల కాయుర్దాయము నొసఁగుచున్నారు. శలతక్కువ ఓలి యెక్కువ యగునవి యొకవిధమున గ్రహదోషములనుండి గట్టెక్కి కొంతయాయువుఁ బడయుచున్నవి. భాషామతలికి పులిపిరి గోత యెప్పుడు పరిపరించునో తెలియనెతి.

పాడినదే పాడరా పాచిపండ్ల దాసరియను రీతినిగాక గ్రంథము భావకొక నూత్నాలంకారముగ నుండవలయు. సత్యము సలుకుము అను శీరి కను జూచిన మాత్రముననే హరిశ్చంద్రుని కథయో బలిచక్రవర్తిచరిత్ర మోయని బాలకులూహించి మొదటివాక్యము మాత్రము చెదిలి పుస్తకము మడిచి బల్లపై నుంచదగినట్లుండరాదు. పాండ్యైష్ట్యపకిగ కేతాము చెదివిన సంస్కృతనాటకము లలోని శ్లోకము లను బైబిలు తెనుగించి బాలుగు నుపాధ్యాయులకుగూడ “నిదియేమిభాష! ఇదియేమి వాక్యసదృశి! ఇతర దొక టిన్నరసండితుడ”డను భావము పొడమనీయరాదు. సందర్భశుద్ధియు, దరగతికి దగినశైలియు నుండవలయు. నే నొకపరి యాచార్యురగతి బాలు రకు బాలికలకు-కామోదేకము-అనుపదమునకు సరియగునర్థము చెప్పజూ లక మీరింకించినాని. కిద్దానలక కిని యోగ్యతను గమనింపనిగననమున నిట్టి చిన్నుల కలుగును. భావములు బాలకుల కోమలహృదయముల నంటి వీడకుండునట్టి మార్గములగు పదజాలములఁ గలిగి కలుసుమాసములను దూర మైయుండవలయు. “తొల్లి హరిశ్చంద్ర శిశుడను రాక్షసునిజొకఁడుండెను. అతడు శాపకళిమున ననుగడయ్యెను” అని యొకకావ్యవీరులు వ్రాసిరి. దీనిం జదువగా “భావరససాహేబు పొగ నాటునఁ దురికలలోఁ గలిసిపో యెనను సాక్షివాక్యము జ్ఞాపికి వచ్చినది. గ్రంథిలక్షణముల గూర్చి చెప్పు దొరికొన్న నొకగ్రంథమే కాఁగలదు. కాని నిష్పత్తాంతము నింతటితో వినిమించుచున్నామను. ఈవిషయముల గూర్చి “విద్యమానవిద్యావిధాన” మనుశీరి కతో భాగతీయను మానసప్రకముగను విస్తరించిన నా వ్యాసమును జూచినగును.

నా మిత్రులగు ప. కృష్ణమూర్తినాయుడుగారు నిష్ప్రబోధకయను పదికతల సంపుటమును వ్రాసిరి. వారికి నా యుద్దేశములన్నియు విదితములే కావునఁ గొంతకఠిను వానిని మనముగ నుంచుకొని వ్రాయఁగలిగిరి.

ఒక్కొక్కకథకు మొదట నుపోదాతముగా గుణవిమర్శనముచేసి యున్నాను. ఆ భాగములు సాక్షివాక్యముల శైలిని బోలుచున్నవి. కాని యంత ప్రౌఢభావగంధముమూలము కావు. ఒకవిషయమును బాలుగుకు బోధిం

పదలకొన్న దానిని నాలుగుపదముల వాక్యములతో హృదయతేజస్రమున నాటింపసమర్థములై యున్నవి. అంత్యనియమములకై యొందు రెండు చోట్ల మాటుమాలపదములు వాడుబడినను కైలి బాలకుల కావ్యకరమైనది ఎల్లప్పుడుగలదే యెల్లప్పుజాతర యనునట్లు కథలు ప్రాంతికొక క్రొత్తవి. కథ సంపూర్ణ యగుకలకు దానిసోకని కొని ను గింపిచ్చుటనని కొని యెఱుంగరాదు. ప్రతికథకు ముదురుగాని నొక నిరసద్యము సంఘటింపబడినది. కథలు కొన్ని యమానుషములు. ఒందు రందుమ్మగ పక్షులకు సంబంధించినవి. అట్లయ్యు భావములు మనుజుస్వభావము ననుసరించి బాలకుల ముస్సుల కొకపదముగా నానోజుక సందలనము గలిగించి సన్మార్గమునకుఁ ద్రప్పజూలే యున్నవి. మొదటికథలో శ్లోకాంబరథ గం విష్ణుం. తెంకాయ తీసికొనిరా శశిచంద్రం నతుద్భజం, శాగబూలము దక్షిణపెట్టు ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్. సడిబియ్యము తీసికొనిరా సర్వవిఘ్నోపశాంతయే. చెంబుతో నల్పింకను తేలేదేమి! యను పొగోహిమని ధోరణిని మనవాగు దై వారాధనము చేయుటను బక్క-గా భావించబడినది. కైలేనిపూజ సత్రచేటేకబా! సుమతీ సుగర్మలయగిళి పూజయిందు బవిత్రతరమైనది. గెనయిత యిందు మర్కటలనఁ జగుశిశు విధింపవలయునని వ్యాత్రమే లలఁదెగావలయు. అంతకు శా మ్ములగు మానీపురవాసుల హృదయముల సుదతీసుగర్మలవలన మార్పు నొందించి యుండిన నెలలయు సమంజసమై యుండెడిది. రంకావకథ యందనంతమ్మ యగూనుస్వాభావితో కులతో వివరంబడినది. శాంతయ్య శాంతస్వభావ ముత్తమోత్తమమైనది. దురాశాసలమిట్టిదని కథ తుదిని హాస్యరీతిని వక్కా-ణించుచున్నది.

మూడవకథలో బాలునియొక్కయు నితరులయొక్కయుఁ జేడునడిచేడులు స్వాభావితో కులము దెలిసక రంపబడి యుండుటను బగిలెయేయా నందింపదగు. ఒక యెంద్రజాలికుండు రంజీనగరి రాజపుత్రుని కొక యుంగరిమిచ్చి దానిచే నలెని మగ్గుణముల మాన్వబ్రహ్మరమిట రామణీయకపదగ నున్నది. రాకుమారుండు పొందినరూపములు ధర్మబోధనాసమర్థములై యొప్పుచున్నవి. నాలవకథయందు దైవమాయయను శీర్షికతోఁ

[బాసంచీకధర్మముల చిత్రముని కర్త గనబడెనది.]

పదవకథలో పై లుబండి స్నేహము చున్నగు చిత్రపిచిత్ర వహనాగరి
కతా స్నేహముల వైఖరిని దెలుపుచున్నది. ఇందలి విశ్వాసమును కష్ట-
కథ జూలని ప్రకటించును.

అపవకథలో సర్వసాధారణములైన యసత్యములు వివరింపబడి యుం-
డింపబడినది. అసత్యవోషమున సర్పయాభుడైన రాక్షసుమారుడు సత్యవతి-
యను కన్యకను నుదరింపబడుట యిందలికత. ఏదవకథ యగభావ యనగతి
మనుటక నేకోదాహరణములచే నిరూపింపబడి 'నిరాశాపగమం ముఖమ్మను' శీ-
రుమానము చేయబడినది. బాహుసుబాహు దీగ బాహుల భావపరిణామ-
ములచే నిర్దిష్టమైనది.

ఎనిమిదవకథ సరోపకారపదతిని దెలుపుచు లోభులపదతి విమర్శింప-
బడినది. సుధర్ముడైన జింకలరాజు నుపకారబుద్ధి ప్రశంసావాత్రము. ఈ
కథకు బరోపకారమున శీరి కకంటె రాజధర్మమున శీరి క తగియున్నది.
(కొన్ని కారణములచే మార్పబడలేదు. గ్రంథకర్త)

అత్మస్తుతి కుబ్జితబ్జిబ్బగువారి గీతులు తొమ్మిదవకథలో వివరింపబడి
దెలియనగు. ఇందలి పరాంకుశుని కథనుబట్టి యోజింపగా దీనికాత్మస్తుతి
కూడ దనుటకంటె ముఖస్తుతికూడదను శీరి క యొప్పదమగు. (మార్పబడి-
నది. గ్రంథకర్త)

పదవకథయందు తనకు దెలియదు. ఒకరుచెప్పిన వినడు-అనుమా-
రుని మరవనయు, దీసిక మెయి విమర్శించి చేయువాని ప్రయోజకత్వమును
జయపాలవిజయపాలర కథలవలన స్పష్టమగు చున్నది.

ఈ పదకథలును బదివిధములగు శీరి కలతో బలువిషయముల జర్పిం-
చుటయే గాక పదిపట్టణముల బదిపర్వతముల బదినదుల వివరించి బాల
కులకు భూగోళశాస్త్రమందును దేశజరిత్రమందును గొంత పరిచయము గలి-
గించుచున్నది. భావ యన్నివిధముల నిర్దుష్టమని నేజెప్ప సాహసింపను.

చిత్తూరు
సామంత్యపుష్కర
సంఘము
1932

ఇట్లు
విద్వద్విశేషముఁడు
పూజలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

మూ డు మా ట లు

గ్రంథరచనయందు నా కిది ప్రథమప్రయత్నమగుట నిందు నోషము లుండక పోవని నా మనస్సుననుట దట్టినను, నేనుఁ ద్రొక్కి-యుండు నూతన మార్గమునకైనను నన్నాంధ్రలోకము ప్రోత్సహింపక పోదని నమ్ముచున్నాఁ డను.

ఈ చిన్ని పాత్రమును వ్రాయుటయందు నా యుదేశ మెకటి. బాలు యువతందుట కుత్సాహకరమగు మాటలుండెనేని వారికిఁజనున మిగులఁగుతూ హలమగు చుండును గావున ప్రాకీకృత ముందును నా కథయందలి నీతిని జేమక పిననుత్సాహపూరితముగ నుండులాగున రచించితిని. ప్రతికథయందును మనదేశపు భూగోళవిషయములను, చరిత్రాత్మకమగు విషయముల నందందుఁ జొప్పించితిని. ఇందువలన బాలురకు నీతియు, కథయు గాక దేశమున గుఱించికూడఁ దెలిసికొనుటకు వీలయ్యెడి ఒక్కొక్క-కథయు వ్రాసిన తర్వాత నీ నూతనవిధానము బాలుర కెంతవఱకునకరించునో తెలిసికొనుటకై మా హైస్కూలులోని బాలురకు బోధించితి. వారు వినుటయందును మగలఁ జనుటయందును గనఁబడిచిన యుబలాటమే నన్నె కథల బయలుపఱచుటయందఁ బ్రోత్సహించినది.

ఈ పుస్తకమును వ్రాయుటయందు నాకుఁ దోడ్పడిన బహుగ్రంథ కర్తలును పండితులును నగు మ. రా. రా. శ్రీ పూరిలపట్టా శ్రీరాములురెడ్డి గారికిని మ. రా. రా. శ్రీ తూలూ నాగేశ్వరయ్యపండితులు గారికిని కంద నము లర్పించుటకు ముఱచిన నా విజ్ఞప్తి సంపూర్ణము కౌఁగొలను.

మఱియొకమాట ఈగ్రంథముద్రణ విషయమున నాకు సాయమొన ర్పఁబూని నన్నెంతేనిఁ ప్రోత్సహించి కార్యనిర్వహణకుఁగఱచిరిగిన శ్రీ శ్రీశ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారికి హృదయపూర్వకకందన సహస్ర ములఁజేయుచు నట్టి యాగర్భ శ్రీమంతు లస్మదాచుట ప్రార్థనల నాకర్ణిం చి వలసిన సాహాయ్యమొనర్చి నందులకుఁ గగుజానిధియుఁ గౌశల్యాగర్భ శుక్తిముక్తాపణియునగు గురురాముఁడు వారికిని వారినుటుంబమునను నట్టి శ్వర్యసంపదల నిచ్చి రక్షించు గాక.

చి త్తూ రు
బోగు హైస్కూలు

ఇట్లు
పగడాల కృష్ణమూర్తినాయఁడు
రచయిత

ఈ చిన్ని ప్రసక్తమును బీదలకష్టనష్టములఁ దనవిగ భావించి నారికేఁ

నోడ్పడుటకై రెయియనక పగలనక కష్టపడి సాహాయ్యము

చేయుచు, శ్రీమంతులయ్యుఁ బేదలలో నొక్కగుగఁ

గలసి మెలసి తీరుగునట్టి సహజసౌజన్య హృద

యులును ఉదారగుణులునునగు మ.రా,

రా. శ్రీ పాలకల రామచంద్రా

రెడ్డిగారి యాదరణ

పాత్రము

గావించి

తీసి.

నీతి ప్రబోధిక

భక్తి

క. కందుకమువోలె సుజనుఁడు

గ్రిందంబడి మగుడి మీది • కిన్నె గయు సుమీ

మందుఁడు మృత్పింఛమునలె

గ్రిందంబడి యడఁగియుండుఁ • గృపణత్వమునన్.

శ్రేయుతులకుఁ ధనమెటులు మెలుగు దెచ్చుచున్నదో
అట్లే భక్తి భక్తులకు శుభము చేకూర్చుచున్నది కాని జనులం
దరు నీ భక్తిమహత్వము దెలిసికొనుటలేదు. ముఱికిగుంట
లోని మఠాకమునకు ననియే ముల్లోకమన్నట్లు మూఢ
మనుజునకుఁ బ్రపంచమనియు, దైవ మున్నాఁడనియు, దెలి
యుట సున్న. భక్తి లేకున్న ముక్తి రానేరదని ప్రాజ్ఞులను
చుండ, భక్తి బుద్ధులకు లోపమని యజ్ఞులందురు. ఇందేది
నిక్కునమో గ్రహింపవలయును. భక్తి లేకున్న మానవుఁడు
కడ తేఱ నేరఁడు. ఆవగింజంత ప్రీతి దైవమందు, తన్ను
సృష్టించి సౌఖ్యము లొసగుచుండెడి యా సర్వేశ్వరుని
యందు, లేకుండెడి హృదయము నీచగుణములకు పుట్టినిల్లని
యెఱుఁగవలయు. రాజులు తా మనుభవించుటకు రాజ్య
మెట్లు స్థాపించిరో అట్లే మహాత్ములు కొంతమంది సర్వజన
మంగళము కొఱకు భక్తిసామ్రాజ్యము నెలకొలిపిరి. రాజ్య

ములు సంపాదించుట యెంత కష్టముగ నగపడునో భక్తి సామ్రాజ్యము స్థాపించుట యంతసులభముగ నున్నట్లుగపడును.

భక్తియన తన హృదయమున భగవంతు నారాధించుచు నా జగజ్జనకునికి మంచి బిడ్డఁడని యనిపించుకొనుటకు ప్రయత్నించుటయే! అట్లు హృదయమును భగవదర్పితము గావించిన వారిసంఖ్య మిగులఁ గొలఁది. ప్రాణములు సహితము గోలుపోవుటకు వెనుదీయక ఆడంబర జీవితమున కాసించు వారు పెక్కండ్రు కాని సులభసాధ్యమగు నహింసాజీవితమును గోరువా రరుదు.

పూర్వము నుండియు మన దేశము భక్తి భిక్ష మితర దేశముల కిడుచుండినది. భక్తికొఱకు బిడ్డలను సమర్పించిన వారు, శేషశాయి సేవకొఱకై శరీరమును లెక్కపెట్టక కష్టములు పడిన వారు, తనవు లశాశ్వతములని తమ సర్వస్వము బీదసాదుల కర్పించినవారు, ప్రాణముల నొకరి పాపముల తుమించుటకొఱ కిడినవారు పుట్టిన యీదేశమున దైవభక్తి, క్రమముగా సన్నగిల్లుచున్నది. బూడిద బూసికొనినవాఁడు భాగవతోత్తముఁడు. పంగనామముల వెంగళప్పు పరమపానస మూర్తి. రుద్రాక్షల భద్రయ్యముక్కంటికి మొదటిశిష్యుఁడు. జడలు పెంచినవాఁడు జహ్నుమహామహుఁడు. బకధ్యాన మొసరించినవాఁడు బ్రహ్మయ్యగారు—అయిపోయినది—భక్తి ప్రాముఖ్యము తప్పిపోయినది. భక్తివేషము లోనికి నాటకము లోని బూటకపునటన లోనికి దిగిపోయినది.

ఉదయ మాటుగంటలు మొదలు రాత్రి నిదురపోవువఱకు సంసార వ్యవహారమే గాని దేవదేవుని బింతించుట లేకపోయె. తన్ను బుట్టించి పెంచి, సర్వసుఖముల నిచ్చి కాపాడుచున్న యా కృపాళు, నా లోక కనాధునొక్కనిముసమైన స్మరింపఁ బనిలేదా? నారాయణుని విగ్రహముముందుఁ గూర్చుండి కర్పూరహారతు లిచ్చునపుడు గంట గణగణ వాయిండుచు, ఓం, కృష్ణాయనమః, ఏమే, బిడ్డ యేడ్చుచున్నాఁడు కాసంత పాలీయరాదా? ఓం, మాధవాయనమః, ఏమే! నీబుద్ధి బుగ్గి గాను. వీధిలో నరచు భిక్షుకుని పొమ్మని చెప్పలేవా? ఓం, కేశవాయనమః, పిరుగబోస మాడిపోవును సుమా కొంచె మెక్కువ యుల్లిగడ్డలు పడనిమ్ము. అను నిత్యాని సంసార జపమంత్రమును బఠింపఁగలరు కాని నిశ్చలభక్తితో నొక్క నిమిషమైన దైవమును తలఁపఁబారకున్నారు.

ఇటులే కొందఱు భక్తు లర్థముగాని నాక్యములఁ జలుకల వలె తమకు వచ్చిన మాటలనెల్ల నెడఁగుదురు. ఆమాటల సారాంశము నెంత తర్కించినను మనకు దొరకునది యుల్లి పొట్టంతయైన నుండదు. తుదకు వారికి కాదు వారిని బుట్టించిన వారికిఁ గూడ, చెలియదు. అట్టివారు కూడ పరమ భాగవతులనియే చెప్పఁబడుచున్నారు.

రాజ్యములు నశింపవచ్చు, కలిమి లోపింపవచ్చు, సౌందర్య ము చెడవచ్చుఁ గాని భక్తి మాత్రము నశించునది గాదు. ఇందుల కొక నిదర్శనము గలదు.

ఇప్పుడు పంజా బసబడు దేశము పూర్వము పాంచాలముని
 పిలువబడుచుండెడిది. అచ్చట జీలము, చీనాబు, రావి,
 బియ్యం, సట్లెజ్ అను నయిదు నదులు ప్రవహించుటచే
 పాంచి ఆబ్ అని పేరై రాను రాను పంజాబు అని మారినది.
 ఈదేశమున, గురునానకు సనంతరము సిక్కులని యొక తెగవా
 రేర్పడిరి. వారందఱు నా గురునానకు మతానలంబులు.
 సిక్కులు మునుముందు దైవభక్తి యుతులుగను, సాధుస్వభా
 వము గలిగినవారుగను నుండిరి కాని మహమ్మదీయులు తమ
 మతము వ్యాపింపజేయుటకు వారిని బంధించుటకు ప్రయ
 త్నించినపుడు వారు తమ సాధుస్వభావమును విడిచి స్వసం
 రక్షణార్థమై యుద్ధవీరులు గావలసివచ్చెను. పాపము వా
 రప్పుడప్పుడు హిందూదేశముపై దండెత్తి వచ్చు నితరదేశ
 స్థులవలన నెక్కువబాధ పడవలసి వచ్చుచుండెను. ఆపదలనిస
 వారనుదిన జీవిత కార్యక్రమములలో నొక్కటిగ భావించు
 చుండిరి. అందువలన నాదేశస్థులకు గట్టములనిశ నొక లెక్క
 లోనిదికాదు. వారికి గట్టములు రానురాను, వారి ముసస్సు
 దృఢమగు చుండెడిది.

పంజాబుదేశమున మారీభవనమును నొక్క పల్లెటూరుగ
 గలదు. ఆ గ్రామములోని వృద్ధులు, లోభులు, యశాపనులు,
 క్రూరులు. స్త్రీలన్ననో కాకికి మెతుకు విసల్చువారు కారు.
 ఇక బాలురమాట చెప్పవలయునా! వారిని సంరక్షించుపెద్దలే
 యట్లున్నప్పుడు వారెట్లుండిరో మీరే యోచింపుడు.

నయనననదెట్టిదో వాని హృదయమున నెంత వెదకి నను గనుపట్టదు. విభూతి పూయని వృద్ధులు పంగనామములు పెట్టని పురుషులు, దుద్రాక్షులు ధరింపని పెద్దలు కపటనటనలు చూపని కన్నియలు, ఉశిక్కిమాటలు పల్కని యువతులు, బూతులుబిట్టని బాలురు, ఆ పురమున గానరారు. ఎసరేనొక భాగ్యసంతుడా పల్లియఁ జొచ్చిన, వానిని గీర్తించి, తాము భక్తులుగ నుండించి, బేరా! యంతటి సన్మార్గు లున్నారా యనినచి వానిధనమెల్ల లాగి వాఁడు బుడుగయినంతనే వానికి నొక్క పూటయిన గ్రుక్కెడు గంజి బోయక తఱిమివేయుటే వానిపని. భిక్షువుల కాయూరన్ననో మిక్కిలి భయము. త్రోవ తీర్చి మొవ్వడికొక తోగి యా యూరుచేరునా! యంతటితో వానిపనినది. చాలువువ్వుతో, బూతులు దిట్టుటో, పోపొమ్మని ముప్పకొత్తులతో బెదిరించుటో, వారిపని. కరుణలేని యా పుర వాసుల్ని నెచు జీవింపఁజేయు గడపుచుండిరి. అన్నియు పై వేషములు, మహాపాపము, ముసలము గాని నిశ్చయముగ దైన నున్న నేమి, అతని నెట్లు భరించువలయును? బీదసాదుల నెట్లు నయఁగొండె చలయును అనుటయే లేదు. మాది, యను మాటయే గాని నుసది యనుమాట వినరాదు.

ఆ పురమున కరత్రోసు దూరమున నొక గృహము గలదు. అందు సుధిర్ముడను నొక సాధుపుంగవుఁడు వసించు చుండెను. అతనికి సుసహి యను భార్య గలదు. ఆమెయు భర్త కను సన్నల మెలఁగి యాతనికి సంతస మొడఁగూర్చు చుండెను.

భిక్షకులపాలితి మాఠీపురమగు మారీభవన గ్రామము నుండి తిరుమలబడిన ప్రతిభిక్షుకులకును వారింకికిసచ్చి యా తిధ్యము బొందుచుండిరి. సుధర్మడు సర్వేశ్వరునియందు భక్తి, పాపభీతిగలవాడు. తనకున్నదానితో సంతృప్తి జెంది జీవయాత్ర నొకవిధముగ గడపుచుండెను. ఒకయూపు, ఒక చిన్న అరణి తోటవానికి గలయాత్తి. తోటలోని కాఠిని నాకులసమ్మి యతోడు జీవించుచుండె. కట్టకొనుటకునుండ వస్త్రములు కలుపుగ నుండెను. ఎన్నికష్టములు పడుచుండెనును భగవంతునియెడ భక్తి, బీజలయెడ దయమాత్రము పిడిచు వాడుకాడు. పాపమొక్కొక్క పరి యున్నచు హారము భిక్షుకులకిడి గిన్నెడు నీటితో శయనించు స్థితి గొనకలెనును లకు దప్పినదికాదు. సుమతీ మిగుల నయాశీల యగుటచే దానొక ప్రాణికి గడుపనిండ నన్నము పెట్టవేని స్థితి గలిగినుం దులకు పరిశోపించు చుండెడిది.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డిద్దఱు తిరిపెగాండు) మిగుల నాఁగూ సముతో మారీభవనమునంక బోవుచుండిరి. వారిలో నొకడు కడువృద్ధు డనుటకు నూతని ముఖములోని ముడు తలే సాక్షిగనుండెను. మఱియొకడు ముప్పదేండ్లకు తగ్గని వాడు. వారు ధరించిన యుడుపులన్నియు బెక్క చీలికలై యుండెను. ముఖములెన్నియో దినములనుండి గూఁహారము లేక కృశించినట్లుండెను. వారిరువురా పురముజొచ్చి పట్టెడ న్నము కొఱకు పల్లెయంతయు దిరిగిరిగాని పిడికెడన్నము

గూడ దొరకలేదు. ముసలివారా బిచ్చగాండ్రపైఁ జడిముడి పడిరి. స్త్రీలు “మీకు నండిపెట్టుట కన్న వేఱుపనిలేదా” అని సాగఁదీసి చెప్పిరి, ఈ దిమ్మరులకు నింకేమియుఁ బని లేదా యని కొందఱు కూతలు పెట్టిరి. బాలురు తాలుఱువ్వ మొదలిడిరి. కుక్కలు లాళ్లు లాళ్లు మని మొఱుగఁజొచ్చెను. ఆ పురమున నుండుటకు భిక్షకులకు దుస్సహమయ్యెను. వారా తొలదెబ్బలకు, కుక్కల యార్భాటములకు, దప్పించుకొని యూరిబైటఁ బడునరికి మరల మాశృగర్భమునఁ బుట్టినట్లయ్యె.

అప్పటికి సాయంకాల మాఱుగంటలగుఱుఁ జలిచే వణఁ కుచు దూరమున నన్న సుధర్మనింటికి మెల్లగాఁ బోయిరి. అప్పటి కప్పుడే సుమతియు నామె భర్తయు భోజనమునకుఁ గూర్చొనుచుండిరి. ఆ సమయమున తలుపు నెవ్వఁగో దట్టిన చప్పుడు వినిపించుటచే సుమతి కవాటమును దెఱచి యిరువురు తుఱుధాతురాలు చలికి వణకుచు నిలువఁబడి యుండుటఁజూచి; “అయ్యలారా! లోనికి దయచేయుఁడు. ఎందుండి దయచేసి తిగి. తాము మారీభవన గ్రామమునకుఁ బోలేదుగదా!” అనియె. అందులకా వృద్ధు, తల్లి! మే మచ్చటినుండియే వచ్చు చుంటమి; ఆ యూరెంత నిర్భాగ్యుఁ గొంప! ఒక్కరైన నొక మెతుకుపెట్టలేదు. కడకొక చిప్పెఁడు గంజినై నను బోయ వారికి చేతులొడలేదు. అబ్బా! ఎంతకఠినలు! మీరై నను మా కెదేని తినుటకుఁ గొంచము పెట్టినసరి లేకున్న, మా ప్రాణము లొకలి బాధకు నిలువవని చెప్పెను. ఆమె వారిని

లోనికిఁ గొనిపోయి యా పూటకుఁ దాము తినుటకుఁ బెట్టుకొని యుండుదానిలోఁ గొంచెము వారికిఁబెట్టి, యున్న పాలలో సగమిచ్చెను.

వారా పదార్థము లన్నియు సుధర్ముఁడు పూజించుచుండు విధానములు నడుమ నడుమ నడిగి తెలిసికొనుచుఁ దినుచుండిరి. వారికి వడ్డించిన యాహారవస్తువులయి పోయిన తర్వాత మరలఁ గొంతవడ్డింపు మని చెప్పిరి. సుమతియుఁ నమకుమిగుల్చుకొనిన యాహారమునంతయుఁ బెట్టి చెంబులోనున్న పాలనంతయు నొసఁగెను. భిక్షుకులును దానిని మెసవి యింకను గొంచెమాహారమును పాలను పెట్టుమని ప్రార్థించిరి. సుధర్ముఁడింక నేమైన మిగిలియున్న దానితో వారి యాకలి నీర్చుమను నర్థమిచ్చునలుల భార్యవంకఁ జూచెను. సామెటి, “అయ్యలారా! మా దౌర్భాగ్యమును క్షమింపుఁడు. ఉన్నది తమకు దాచక పెట్టితిమి. మీ యాకలి నైసను పూర్తిగఁ దీర్చలేనందులకై చింతించుచుంటిమని మిగుల దైన్యముతో ననెను. అందులకు వారిలో నొకఁడు, “ఏ మమ్మా! ఎంతసంగ నాచివి! పెట్టుకొని లేదనుచున్నావే! అతిధులకన్న నీ కడు పంత గొప్పదా!” అని గద్దించెను. అందులా కాసాధ్వీవాణ్ణి! అయ్యా! నే నిప్పుడే ఉన్నదంతయు మీకుఁబెట్టితిని. మీకు వంచనచేయుదునా? అనుటయు నా ముదుసలి “పోయి చూడ వమ్మా కొంచెమైన నుండకపోద”ని బదులిడెను. సుధర్ముఁణ్ణి! ఆ వృద్ధునిజూచి “నే నెంత జెప్పినను తమకు విశదము కా

నయ్యె. ఇంటివాఁడు గొడ్డుగేదెయన, పై వాఁడు పాడిగేదె
యన్నట్లు పదార్థములున్న సంగతి నాకుఁ దెలియక మీ కెట్లు
దెలియును” అనుచు గృహములోనున్న పాత్రలఁజూచి యా
శ్చర్యపడి నాథా ! యని కేకవై చెను. సుధర్ముడేమి యాపన
సంభవించెనో యని భార్యనుఁజూడఁ బరుగిడెను. సుమతిభర్త
కచ్చటనున్న పాత్రలన్నిటిని జూపి “వట్టిపాత్రలలో మిగల
నెప్పుటియట్లు పదార్థములును, పాలునున్నవి. ఇయ్యదికలఁగా!
భగవన్నాయఁ గూ ! నున ఇంటికివచ్చియుండు సతిధులు నాథా
రణమూసవులుగారు. వారు దేవతలై యుండనోపుదు”రని
యూసరి గూన నా పాత్రల నెత్తుకొని వారియొక్కఁ జని వారి
పాదములపై న్రాలి సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించి,
తాము పోలియకచేసిన తప్పుల మన్నింపుడని వేడిరి.

ఆ భీక్షువులును మంచస్మితవదనారవిందులై తమ కల
గూర్చిపోగించి యుట్టనిరి. “ఓ ! సాధుసంపతులారా ! మీ
భక్తుల రీక్షింప నిచ్చుటకే వచ్చితిమి. మేము మీ యాదా
ర్యాదిగుణములకుఁ బ్రసన్నులమైతిమి. మేము వరుణవాయువు
దేవులము. మీరింక నాహారమునకై కస్కర్తిపడెనక్కఱలేదు.
మీ ధర్మము మిమ్ము రక్షించు. ఆ పాత్రలయందు మీ
కాహార మెప్పుడికిని నలుగకయుండగలదు. మీరు కొంతకాల
మీలోకమున నువసించి తదుపరి దేవునిఁ జేరెదరుగాక” అని
దీపించి ! “ సూరీభ ససమురేపునయమున నాఱుగంటల
లోపుగ కలమయమగుఁగాక ! కఠినాత్ములు వారికిదగు శిక్ష

ననుభవించవలయు * నని చెప్పి ఆంధ్రరానమంగిరి.

వాయువరుణదేవుల యాశీర్వాదమునకు సుమతీసాధర్మ్యము, మిక్కిలి సంశయపడిరి, ఆరాత్రి వారిని బోధమను గొప్పశక్తియు, విసంబడెను. ఉదయ మాణుగంతులకు ఆ నంజనూరు మారీ.

ఆ దంపతులు మారీశ్వరమయంకి (మారి నంజనూరు) నొక పెద్ద తటాక మేర్పడి యుండెను.

ప్రతిభ

౧౧

భవనమువంకఁ జూడ నచ్చట నొక పెద్ద తటాక మేర్పడి
యుండెను. గ్రామవాసుల దుర్మరణమునకు వారు మిగులఁ
జరిగించిరి.

—

అ సూ య

మ॥ తమకౌర్యంబుఁ బరిత్యజించియు, బరా • ర్థ ప్రాప్తకుల్ సజ్జనుల్
 కమకౌర్యంబు ఘటింపచున్. బరహితా • ర్థ వ్యాప్తుకుల్ మగ్ధులు
 కమకై యన్యహితార్థసూతుక జనుల్ • కైత్యుల్ కృభాన్యాన్
 గముగావించెడు వారలెక్కో యెటుం • గన్ గత్యమే యేకెన్॥

“గుఱ్ఱము గుగ్గిళ్ళు దినుచుండ గాడిదకుఁ గడుపుబ్బె”
 నన్నట్లు లోకమున నెచ్చటఁ జూచిన నోర్వలేనితనము నిండి
 యున్నది. నూటికిఁ గోటికొక్కఁడు నప్ప నసూయపడని
 వారిని మనము చూడఁజాలము. ఓర్వలేని తనమునది ప్రతి
 మనుజుని బిశాచివలెఁబట్టి పీడించుచున్నది. ఈ విశాచము
 మంత్ర తంత్రములచే పేఁప బెత్తములచే—ఓం, హ్రీమ్మను
 ఘోషచేఁ బారిపోవునదిగాదు. మానవుఁడు తాను బెంపొం
 దుటే ప్రధానముగ నెప్పుడు తలఁచుట లేదో యప్పుడే
 యాతని హృదయమునుండి యీ యసూయా గ్రహము
 వెడలిపోవును. భగవంతుని సృష్టియందు బ్రాణులు పరస్ప
 రము సాహాయ్య పడవలయుననుట యతని యిచ్చ యను
 రహస్యమెఱిగిన మనస్సు యోర్వలేని తనమునకు బ్రహ్మాస్త్ర
 మగుచున్నది. అసూయ పెక్కు మనుజులఁగాదు గదా యనేక
 కుటుంబముల, గూడ నాశనము చేసినది. అసూయ యే
 భర్తకు భార్యపై భార్యకు భర్తపై నీసు గలిగించినది. బిడ్డకుఁ

దండ్రీపై, దండ్రీకి బిడ్డపై బడబానలము గలిగించినది. అన్నకు
దమ్మునిపై దమ్మునికి నన్నపై ననడ్డ గలిగించినది. ఇరుగు
పొరుగువారికి మత్సరము మన నిచ్చినది. కావునఁ బ్రతి
మానవునినను నీయసూయను దరికి రానీయకుండ జాగ్రత్తగ
నుండవలయు.

కారణము లేనిదని కారణము గలదియని యసూయ
తెలఁప పిథములు. కారణము లేని యసూయ తనకు లాభము
గలుగ నన్నను మఱియొకరి యశాన్నత్యముఁ జూచి దుఃఖార్థదుః
కారణముగలది తనకేదైనఁ గలుగు కూడుదల మఱియొకనికిఁ
బోయినదని యుడుకును. సహేతుకమైనను నిష్లేతుకమైనను
నొకటి నలిమ్ముగఁటగింపు. సౌందర్యముపై సూడు, మంచిపై
మత్సరము, గుణములపై గొడగొడ, వృద్ధిపై విటిపోటు, బిమ్మి
కత్తు నొల్లమి, గలిగియుండుటకన్న వేరుపాపము లేదు.

పోరుగింకివాఁడు సుంకలనింకికిఁగప్పిస సప్పుడువానిపైఁ
బ్రల్లనము తెలఁసులాకు? అతఁ డేమైన నీకొంపపైనున్న
సెంకెలు పుట్టికి వానిగృహముపైఁ కప్పుకొనెనా? ఒకరి
సౌందర్యములగుల్చియోర్వలేక వానినిబాగుగనున్నాడనుటకు
బదులుగా నెల్లతోలు వెట్టగొల్లఁడని వెక్కిరింతువే! అతఁడు
నీ సౌందర్యమేమైనను నెరవు దీసికొనెనా? ఒకని సుఖముజూచి
సనేమిగా చూడజాలవే. అతఁడు నినా సుఖమును బడ
యపలదని చెప్పినా? ఎందులకీ యుబ్బనము? ఎందులకీ
చూపోపమి? ఎందులకీ యాందోళనము? తండ్రీ సంవాదం

చిన మొక్కబోకిఁ బంచుకొనుటకు బొబ్బరింపులా ? లింగఁ
డిచ్చిన గిద్దెఁడు లొత్తగింజలకు లాటీదెబ్బలా ? పసులకాఁసరి
పాతపేలికకు నన్నిపల్లటీలా ? ఇట్టి యసూయయే మాసవుల
హృదయమున లేకుండినచో నిన్నికచ్చేరీ లెందులకు ? ఇన్ని
యెఱ్ఱకుళ్లాయి లెందులకు ? ఇన్ని చెఱసాల లెందులకు ?
ఇన్ని తెగనీళ్లు లెందులకు ? ఇన్ని బీదసంసారము లెందు
లకు ? ఇన్ని పొడుగుచొక్కా (Pleaders) లెందులకు ?
దుర్యోధనుని వంశముతో సహా నశింపజేసినది ఈర్ష్య. శిశు
పాలుని యమపురికంపినది మత్సరము. వాలిసుగ్రీవుల సోదర
భావమును భిన్నముచేసినది యీసు. ఇట్లెన్నియో గొప్ప
కుటుంబములీ పిశాచముచే నాశనమయిపోయినవి. కావున
మత్తము దీనిదరిఁ జేర్చుకుండుట యుక్తము.

ఓర్వలేని తనమునుగూర్చి నెన్నియో యుపన్యాసములు
వినుచున్నారము. ఎన్నియో వ్యాసములు చదువుచున్నారము.
కాని వినునంతవరకైన, జదువు నంతవరకైన, నట్టి యసూయ
హృదయమునుండి వెడలఁగొట్టఁ జాలకున్నారము. పూర్తిగా
నీ యోర్వలేని తనమును మనలోనుండి దరమఁ గొట్టుటకు
బ్రయత్నింపవలయు. ఈర్ష్యఁబోగొట్టు గొనుటకు సదుపా
యము లేక పోలేదు. నిష్పక్షపాత బుద్ధితో మెలంగుచుండిన
నోర్వలేని తనము మరల దరికి రానేరదు. ఈసువలనఁ జాల
సంకటములు సంప్రాప్తమగు సనుటకు నొక నిదర్శనము
వినుఁడు.

హిందూ దేశమున కుత్తరమున టిబేటును దేశము గలదు. ఆ దేశమునకు పర్వతములచే నిండియుండును. దానికిఁ గ్రీవి పప మని మఱియొక నీరు గలదు. అచ్చట నివసించువారు బౌద్ధమతస్థులు. వారి గురువులకు లామాలని నేరు. వారియెడ టిబేటు ప్రజలు కక్కడు గౌరవము గలదు. రాజ్యాధికారు లకుఁ గూడ వారినిఁ బుక్కిలి గౌరవము. ఆ రాజ్యమున, సింధు, గంగ, బ్రహ్మపుత్రానదులు మానససరోవరమునకుఁ బ్రవహించును. టిబేటునకు ముఖ్యపట్టణము లాస్సా. ఆ పట్టణ మునకుఁగాని, యచ్చటనుండి నుత్తరమునకుఁగాని పోవలయునని నడచిగాని, యాక్కను దిశలన్నిటినిగాని పోవల యును. దేశము దుర్గమయమగుటచే కైలుమార్గము ముచ్చన కై నను గానరాదు.

లాస్సా పట్టణమున కుత్తరమున తెంగ్రినారను సుందరమగు సరోవరము గలదు. ఆ చెరువుగట్టిన శాంతయ్య, అనంతమ్మ యను స్త్రీలు కైండిండ్లలో నివసించుచుండిరి. శాంతయ్య వయస్సు సుమారు అరవినేళ్లములు. అనంతమ్మ వయస్సు శాంతయ్యకన్న కైండుసంవత్సరము లెక్కుడుగ నుండెను.

శాంతయ్య పేరునకుఁ నగినట్లు శాంతమూర్తి; నిష్కల్మష హృదయుఁడు; ప్రేమస్వరూపుఁడు; చుట్టుకుఁ గన సముగలువాఁడు; ఓర్పుగల మానిసి; మృదువుగ మాటలాడు స్వభావముగల వాఁడు; ఇన్ని మాటలేల? ఇన్ని విశేషణములేల? ఒకటి మాట. అతనియెడఁ దప్పలు పట్టువారు లేరన్న సత్యమొక్క

గానేరదు.

అనంతమ్మ స్వభానమువేలు; ఆమె రీతివేలు; ఆమె ఘక్కి-
వేలు; ఆమె నైజగుణమువేలు; ఆమె యునికివేలు; ఆమె
కోర్పులేదు; స్మృతిలేదు; మృదుత్వములేదు; చుటుకుడసము
లేదు; దయలేదు; దాక్షిణ్యములేదు; కాని, కోపముకోరినంత.
అసూయ కావలసినంత. చూపోపమిచాలినంత. గర్వముకొఱత
లేనంత. యామెకుఁ గలదన్నఁ దప్పలేదు.

శాంతయ్య యుదయమున నాటుగంటలకే మేల్కొంచి
నిద్రించు మానవులకు సూర్యునిరాక నెఱుకపఱచుటకు మేలు
కొలుపులు పాడుచున్న పక్షిసముదాయంబులకుఁ గొన్ని
గింజలుఁ జల్లిన తరువాతఁ దాను మక్కువగఁ బ్రేమించు కోకిల
తన భుజముపై వ్రాల; దాని మేను దువ్వి దానికీ గావలసి
నంత యాహారమిడి యది యెగిరిపోయినపిదప నతని గృహ
కృత్యముల నిర్వర్తించుచుండెడివాడు. స్వేచ్ఛగ నరణ్యములఁ
దిరుగుకోయిల శాంతయ్య భుజముపై నిర్భయముగఁగూర్చుండు
ననినంత, నతఁ డెట్టి సాధుస్వభావుఁడో మీరే గ్రహింపుడు.
పక్షులుసహితము తన దయాళుత్వము గుఱెఱుగునటుల
నడచుకొనిన యాత డెంతటి ప్రేమస్వరూపుఁడో వేఱుగ
వ్రాయవలయునా ?

అనంతమ్మ చాల సోమరి. ఆమె యెనిమిదిగంటలప్రాద్య
క్కినఁగాని పడకవిడువ నిష్టపడదు. అప్పటికిని నామె చిడి
ముడిపడుచునే యుండును. ప్రక్కయింటి శాంతయ్యను లేని

పోని నిందలఁబెట్టి తిట్లు గ్రుమ్మరించుచుండెడిదిగాని యతడు వాని నెల్ల చెవిలోనికి జొరనీయక యామెను సుగుణవంతురాలినిగఁ జేయుమని దేవుని బ్రార్థించుచుండెడివాఁడు. అనంతమ్మ యనిన నాత్రోవనుబోవు బాటసారులకు భయము. జంతువు లకు జంశ; గువ్వలకుగిలి; బాలురకు బెడరు; వృద్ధుల కులుకు; ఆడువారి కడలు, ఇట్లఁమెకు వెఱవనివాఱులేరు. ఆమె మంటలుపెట్టి వంటలుచేయుతరుణమునఁగూడఁ గుండ్రపైననో పొరక్తుననో, చేటమీదనో కోపముచేసికొనుచు వదరు చుండుటగలదు. ఆమె స్వభావమట్టిది.

ఒకనాఁడు వాడుకమేరకుఁ గోయిల యుదయముననే శాంతయ్య యింటకడ నిలిచి యతనికిఁ దన రాక దెలియఁ బఱచుటకుఁ గాఁబోలు శ్రవణానందముగఁ బొడుచుండెను. ప్రజ్ఞ గిసము పరితమట్లు పొడుచుండుటచే ననంతమ్మకు నిద్రా భంగమగుచుండెడిది. కావున నామె నాటి గిసమున మిగులఁ కోపముతోఁ బడకనుండిలేచి శాంతయ్యను సమీపించి “శాంతయ్య ! నీ పోరునకు నేనిల్లు విడిచిపోవునట్లున్నదే ” నిత్యమును నీకెంపుకంటికూడాలచే నా నిద్రఁ చెడుపుచున్నది. ఇకమీదు దాని నీయింటకి రానీయక తఱుమఁగొట్టితివానరి. లేకున్న మన కిరువురకు గలహము జరుగకమానదని చెప్పి

“శాంతయ్యా నీ పోగునకు నే నిల్లు పడిచిపోవునన్నును.”

“సత్యమును యీ కెంపుకంటి కూడ్చిలని నా నిద్ర కడుచున్నది.”

వనరుచు నింట్లోనికి బోయెను. శాంతచిత్తుడగు శాంతయ్య యామె మాట లంతగాఁ బొటింపఁడయ్యెను.

అప్పుడతయట్లు సాశంశువులుగల మాత్రేషు ప్రాశంశాలము
 ననే ననుభవించి శాంతయ్యను గల కూడలచే నాహ్వానిం
 చుచు గుండెను. అతనా డసంతోషు యయిదు గంటలకు
 ముగించి మేల్కొలుచి మైకిపుమందులో నానవేసిన కొన్ని
 గింజలను నొక కత్తెనను జోత బట్టుకొని శాంతయ్య యింకి
 ముంగిట నా విత్తుల సచ్చటచ్చట బట్టి యొక పొనలో దాగి
 యుండెను. శాంతయ్య అప్పుడతనికిని నిదురనుండి లేవలేదు.
 కోకిల అప్పుడే గూ గట్టుమీదనుండి యీ చెట్టుమీదికి
 సెగిరిచు సంతోషు యున్న పొన సమీపమునకు నచ్చి
 యచ్చట నల్లబడియుండిన గింజలను జూచి మిగుల సంతస
 మున భూమిపై న్రాలి యొకటి పెండు గింజలను మ్రింగెను.
 సాసమా చిగురొకటిగడి వెంటనే మైకముచే నచ్చటనే
 గూలబడెను. అప్పు డసంతోషు పొనలోనుండి సవ్వచు
 జైతుకు నచ్చి మైకముతో నాన్న పక్షిని బట్టుకొని యొక ప్రతి
 దినమున నీ సంగీతముచే నాకు నిద్రాభంగము చేయవులే
 యని తన చేతనున్న కష్టాత్ నా పుంపుషుకూస నాలుకను
 గట్టుకొని గట్టిగిరిచ్చినై చెను. ఆ కేంపుకనులుపులుగు పరుగెత్త
 జాలక యచ్చటనే మైకము దీలుసంతోషుగల బడియుండెను.

ఆ దినము శాంతయ్య తన ప్రయమగు కోకిల పలుకని
 కారణము బలియకి యింకిచుట్టు వెని గుచుండెను. అతని
 యాతురతను జూచి యసంతోషు యచ్చటికి నచ్చి “శాం
 తయ్యగారూ! ఇకమీద నాకు నిద్రాభంగమును, సమకుం

కోకిల దర్శనమును దప్పినది. ఆ పక్షికొఱ్ఱకై యో వెదకె
దవు? నేను దాని నాలుక నీ దిశమునఁ గత్తిరించి నైచితిని.”
అని వికృతాట్టహాసము చేయుచుఁ బల్కెను.

శాంతయ్య యా మాటవిని సదే బాలకునివలె నేడ్వ
మొదలుపెట్టెను. “అసంతా! ఆ నోరులేని చిన్నపక్షి నాలు
కను గత్తిరించుటకు నీ చేతులెట్లాడెను. దానికి బదులు నన్నే
విసమిడి చంపియుండిన నీ బాధలన్నియు నసించియుండునే”
అని వాపోయెను. మధ్యాహ్నమునకు కతడట్టులే దుఃఖించి,
యా తలిరుదిండిని వెదకుచు నరణ్యమునుబట్టి పోయెను. అట్లు
పోయిపోయి మిగుల సంతచే నొక గొప్ప నటనృత్యచ్ఛాయ
విశ్రమించెను. అచటకీఁ దాను వెతుకుచుఁ బోయిన కోకిల
వచ్చి మనుష భాషణముల శాంతయ్యతో నిట్లునియె.
“అయ్యా! నీదయకు నే సంతయో సంతసించితిని. నాకాహార
మిచ్చి నన్నుఁ బోషించుచుండిన నీఋణము దీర్చుటకుఁ దగిన
వెరవులేదు. నావెంట దయచేసి నేనిచ్చు నాకీర్త్యముఁగొ
నుము. నేనొక దేవతను. నాకీష్టమువచ్చినపుడీ కోకిలగూఁచి త్తి
ప్రపంచమున మానవుల హృదయము నెఱుంగుచుందును.”

శాంతయ్య కోకిల పలుకల కలది, తుదకుఁ గోవెలును
జూచితినిగదా యని మిగుల సంతసించి దానివెంటఁ బోయెను.
వారిరువు రచ్చటనుండి గొంతదూరము బోయి ఒక కొండ
గుహలోనికి బోయిరి. అచ్చటకీఁబోయి సదే యాపక్షి యొక
సుందరాకారుఁడుగ మాటిపోయెను. ఆ గుహయందు భోజన

సామగ్రు లుప్పొడే యమర్చిస్త్రులుండెను. వారిరువురును సర్వే శ్వరుని గూర్చి పూచ్చుచుండఁచు విదను గుడిచిరి. తదుపరి ఆ సుందరపురుషుఁడు శాంతయ్యతో “ఓ సాధుస్వభావుఁడా! అదుగో యామూల నొక చిన్నగంపయు, పుష్పగంపయు గలవు. పొసిలో నేర్పన నొకదాని నెత్తుకొని నీ గృహమునకు బొమ్మ ” అనెను.

శాంతయ్య యా గంపలకడకుఁ జని పుష్పదిగ నుండు గంప మోయుట భారము గావున చిన్నగంపనే తీసికొనెననని, యా చిన్నగంప నెత్తు నిడుకొని యుతనితో, “బోయివచ్చెద ” నని నేర్పెను. అందుల శాంతయ్య “సరియే సుఖముగ నిల్లు చేరెదను. ఇంకొక బోవునలెనలెన నీ గంపను బెరువకు” మని నొద్దిరిగి యుతనిని సాగింపెను.

శాంతయ్య సాయంకాలమున కలుచేరి గంపలో నేము న్నదో చూడవలయునని దాన్వేషింతున్న మూతను బ్రేక్షెత్తెను. అందుమూల్యములగు నాభరణము లగనడెను. శాంతయ్య సం తోషమునకుఁ మోయే పేద. ఇక మీఁద నేలాటి గవ్వము లేకదేని నని చూచుచు గడిపవచ్చునుగాదా యని యను కొనియెను.

అనంతరమౌనాలోచనము శాంతయ్య ముందరిలోనికి వచ్చి “ఏమి నయ్య! ఈ దనమంతయు నెచ్చటికి బోయియుం దును? నీ కోకిల దొంగనా?” అని వచ్చితముగఁ బ్రశ్నిం చెను. శాంతయ్య అదూయకుండు గావునఁ దాను బయలు

దేలుటయు, నొక చుట్టుకొండ విశ్రమించుటయు, కోకిల కన బడుటయు, వాడారగించుటయు, నాభరణముల గంప దెచ్చు కొనుటయు మొదలుగు విషయముల పినరముగజెప్పి తాను దెచ్చిన వెలుగల సగల నామెకడ జూపెను.

అనంతమ్మ కప్పుడు కన్ను లెల్ల బాజెను. దేహములోని రక్త ముష్మమెక్కినది. పుసస్సు చలింపెను. మూర్తి సొట్టి వోయెను. తానుగూడ నట్టి యాభరణముల సంపాదించు నంతవఱకు విశ్రాంతి బొందునట్లుగ పుట్టలేదు. ప్రక్కనుండి శాంతియ్య కట్టి భాగ్యముకాక తాళియముగ లభించినదిగట్టి, యామె లోలోన నేడ్చిన యెట్టు కొరికింపబడెను. ఆమె యప్పుడు సెదవులతో మాత్రము శాంతియ్యతో ముట్టడించు చుండెను గాని హృదయము మాత్రము తొడవ్రుక్కన నెల్ల పులచే నెత్తింపచుండెను.

అనంతమ్మ యానాటిరాత్రి యింటమంచముపై పొడు కొని యెట్టులో నిదురవోయెను. ఆ నిదురలో నామె కొక కల ఆ కలలో నామె కోకిల గుహకడ బోయినట్లును, కోకిల మాత్ర మామె కాభరణములగంప నీయకలడుటచే నామె యే పక్షికి దెలియకుండ దొంగిలిదెచ్చికొని తన మంచముప్రక్కను బెట్టుకొనినట్లును, ఆ సంగతి నెట్లో దెలిసికొని పక్షి మామె యింటకి వచ్చి మంచముప్రక్కనున్న యాభరణముల నెత్తు కొనిపోవుటకు గంపను సమీపించినట్లును స్వప్నమునుగాంచి “ఓహో నా సొమ్ము నెత్తుకొనిపోవుటకు నీ వెవరు? నీన్ను,

జంపెదనుండు" మని బొబ్బరించుచు మంచమునుండి చేతులఁ జూచెను. ఆయురవశిలో నామె మంచముమీఁదినండి క్రిందికి దబ్బుక్కొనఁ బడెను. ఆమెకు ఆభరణములు రాకున్నను పడిన దెబ్బచే నడుమున, మోచేతులును నొప్పి బట్టెను.

ఆ నొప్పిచే గాత్రియంశయు నామె నిదురింపలేదు. ఉదయమున నామె లేచి తానా చూపుననే బోయి నాకోకిలనుకనుఁగొని నాలుకను గత్తిరించినదిగదాయని కోపించి తఱిమివేయునేమో యని తన చూపును సప్త్రములచే గొంత మార్పును గావించు కొని పయనమయ్యెను. ముదుసలి నడివడిగ నడిచి శాంతయ్య విశ్రమించిన మట్టిక్రంద జేరి విశ్రమించెను. కాని యామె కచ్చటఁగూడ శాంతిలేదు.

ఈర్ష్య యొక మహాసర్పమువంటిది. అది యొకపరి హృదయమునజేరినయెడల, దానిని దొలగించుకొనుట శక్యముకానిది. కొంతదెము సమయము దొరికెనేని ఆ భీకరసర్పము తన విషాసలముచే నాశనముచేయఁబూనును. అసంతస్థు యెడఁదల జొచ్చిన యీసాకూడ నట్టిదియే, దాని నామె తన కోమల మగు నెదనుండి తఱిమివేయఁజాలకపోయెను. ఎప్పుడెప్పుడు విహంగమువచ్చినా, తన నివాసమునకు గొనిపోవునా? యెప్పుడు బహుమానము లిచ్చినా? యని తలచుచు నిదుర బోయినట్లు సరిగించుచు చీమ చీనుక్కుమన్న పక్షిరాజు వచ్చెనేమో యని యలుగంటఁ జూచుచునుండెను.

కొంతదెముసేపటికా కోకిల నృతసామిప్యమునఁ జేరి,

“అమ్మా ! తా మెవ్వరో దూరప్రయాణమొనరించి కడు బడలినట్లున్నారు. నేమ కభ్యంతరము లేకున్నచో మా నివాసమున కరుదెంచి నేనిచ్చు నాతిధ్యముఁ గైకొనుఁ” డని మనుజభాషణములఁ బ్రేమ యుత్పత్తిపడినట్లనియె. అనంతమ్మ తనపేరు కాంతమ్మయనియు తన స్వగ్రామంబగు బంసోపురము నుండి కలంబాకుఁ బోవుచుండ దారితప్పితినియు నబద్ధములఁ బలికి యా కోయిల కనుబ్రామఁ బ్రయత్నిం చెనుగాని యా కెంపుకంటకామె నిజస్థితి దెలియకపోలేదు.

అనంతమ్మ కోకిలతోఁగూడిబోయి యొక గుహఁజొచ్చెను. అందుఁ బ్రవేశించినదే యూళిరుమేఱరి యొక నుండిరి పురుషుడై పోయెను. ఆవింతకథ నానఱకే యా యమ శాంతియ్యవలన వినియుండుటచే నావింతమార్పున కావంతియు ఏంత బడలేదు. ఆమె కెప్పుడెప్పుడు బహుమానము దొంగిలినా యను నాత్రము మాత్రము మెండగు-మండెను. ఆ పురుషు డామెకు భోజనమిడి, “ఓ కాంతమ్మా ! నేనిచ్చిన ఆతిధ్య మును గొంటివిగదా ! అదుగో ఆ మూల కెందు గంప లున్నవి. అందొకటి పెద్దది. మఱొక్కటి చిన్నది. నీకుఁ గావలసిన వానిలో నొకటి దీసికొనిపోమ్ము, నీవు చూడఁ గడు బీదగ గనఁబడుచున్నావు. ఆ గంపమూతను నీవిలుచేరు నంతవఱకుఁ దెలువకు” మని జెప్పి యతఁ డదృశ్యుడయ్యె.

అనంతమ్మ యానందమునకు మితిలేదు. జరాభరమున శరీరము కృశించుచున్నను అవయవముల బిగినడలుచున్నను

శరీరము వడనడ నడంకుచున్నను ఆమె యాశ కధీనయై యుండుటచే నోపికతోఁ బెన్దిగంపనే నెట్టిపై నిడుకొని, భారముచే నొక ప్రక్కఁ గష్టమును, పెన్దిగంపయగుటచే శాంతియ్య కన్న తాను గుఱులేని సరిపదిల కధీశ్వరినగుదునని యానందము మరియొక ప్రక్కను నామె నూఁగించుచుండెను.

ఆమె కొంతదూరము నడచి యా భారపు గంప నొక చో గిరిపీ గీసియుంట్టి యమూల్యాభరణములున్నచో మూఁత్రము గొం నెముట్టుకొని చూచిన గలుగులోపమేముండునని యాగంప మూఁత్రము జ్ఞ కెత్తెగానే యందుండి యొక విధమగు సొగయు, భయంకరశబ్దమును బయలువెడలెను. వెంటనే ఇద్దఱు భీకర స్వరంభముగా గిరినుండి బయలువెడలి పృథ్వీరాలి చుట్టును పిహారిముగి సృష్ట్యము చేయుచు నామె నాలుకనుగఱుక్కునఁ గట్టిరించి “నీ నాలుకపలన చాలమందికి శాంతి భంగమగు చుండెడిది” యని పకిపకి నగుచు గంపక నగపడకుండఁ బోయిరి.

ఆనందమ్మయుఁ జేయునదిలేక తన్నట్టి స్థితికిఁ దెచ్చిన యీసునుఁ సిరిసింపుకొనుచు నిలువేరి తన దుస్థితికి రేయిం బవళ్ళు పిలుసించుచుండెను. సయ్యాహృదయుఁడగు శాంతియ్య మూమెకుఁ గలిగిన పరాభవమునకు నగచి యప్పు డప్పు డామెకుఁ గావలసిన సాహాయ్యము చేయుచుండెను.

మంచి నడవడి

గీ. ఈశ్వరుడు గొండియని యెంచి యెల్ల జనులు
 ప్రాకరమటమిం బ్రేమతోడ జూచి సర్వ
 జాతునలయందు దయగల్గి సాధుశీల
 మమకాయుండుట నదికడ నలగ జేయు.

“నడవడి మంచిదై సను జనంబులు గొప్పగ జూతురాశేనిన్”
 అనిన కవి మాటలు రిక్తిగాదు. నడవడి బాల్యముననే పట్టు
 పడవలయును. ఏ విత్తుబూజ్చిన నేడెట్లు మొలచునో యాదే
 ప్రకారము చిటుకప్రాయమున బట్టినను మంచి నడవడియో,
 చెడు నడవడియో స్థిరముగ మానవునియందు నిలిచిపోవును.
 కావుననే మన పెద్దలు మొలకై నంగనిది మ్రాస్తే నంగునా
 యని నచించిరి.

శలిశంధులు బాలుని శక్తిని గుర్తెత్తి యెట్లు బోధించిన
 దమ బిడ్డకు మంచి నడవడి, సుగుణము, సువిద్య యగునగునో
 యది దెలియవలయును. సువిద్య యను మాట యందు నచ్చి
 నందువలన నావిద్యనుగూర్చి కొంతయు వ్రాయక నెట్టిసది
 గాదు.

ఒక బాలునికేగాని బాలికకుగాని మించి నడవడి యగు
 వడునట్లు చేయు పద్ధతికిని సువిద్య యబ్బునట్లు చేయు
 పద్ధతికిని జాల తారతమ్యము గలదు. బాలునికెట్టి
 విద్య యందు బ్రీతి గల దో కనుగొని యా విద్య యం

దాతని బ్రవేశపెట్టవలయు. మంచి నడవడి పట్టవడుటకు విద్య
యలవడుటకు శిష్యునస్థితి ద్రొక్కిన జేటువాటిల్లును గావున
స్థుగాక చాడు నడవడి బోవు బాలుని నెంతైనను నడ్డగించి
తరస భరసములునైన మంచి మార్గమునకు ద్రిప్పవలయు.
విద్యావిషయమున, జిక్కుబండిదోల జకాయించువాని జిత్ర
లేఖనమున, గణితమునందు గమనముంచినవాని గనిమక త్తిరిం
పున, మడకబట్ట మమతగొనినవాని మడుగు మంత్రమున,
భాషలో భావోద్రేకముగలవాని బట్టలమగ్గమున, కొయ్యపని
చేయువాని గోమగియుద్యోగమున, నెనుములుమేప నెచ్చ
గినగలవాని “ఎం, ఏ” చదువున బ్రవేశపెట్టిన ఫలితము
గలదా? తామువట్టినే యలందును, నలనపైరు నీటియందును
వృద్ధికినచ్చునా? నడవడియందు మాత్ర మనుసరింపవలసిన
పద్ధతివేఱు, ఆరీతివేఱు. భావను గాలఁ దన్నుమని బోధింపఁ
బడిన గొలుఁడు, పెద్దలు బోధకుల మన్నింపఁబోడు. తాతను
ఘూయాను, తండ్రి యను తత్త్వము తెలిసికొనిన తనయుఁడు
తాతాచార్యుల తిరువారాధన చేయఁబోడు. దమ్మిడి
దొంగిలివెచ్చిన తనయుఁడు పెరిగి పెద్దయయినపుడు ధర్మ
మార్గ మవలంబింపఁ బోడు. అదిగో! బూచి, నాన్న, అని
చప్పబడిన విజ్ఞుఁడు వయస్సు వచ్చినప్పుడు యుద్ధవీరుఁడు
గానెరుఁడు.

అందువలన బిడ్డలు బాలకులకు బోధించు పద్ధతి చక్కగ
నెఱుంగవలయు. బాలురు పెద్దలుచెప్పిన పద్ధతిప్రకారము

నడచుకొనుట నేర్చుకొన నలయును. బోధించువారు యుక్తా
యుక్తము తెఱిగియు, బోధింపఁ బడువారల్ల దాని సమ్యక్తోప
దేశముగ నెఱిగియు, నడచుకొనిన నితఁ గానలసిను దేము
న్నది? మరల మంచినడవడి కేమికోదువ? ఎచ్చటి బిడ్డలయింగ
ల్పిచ్చట బీడువాఱ నలసినదే? ఎచ్చటి మన్యపానశాలల
యెడ మూయబడ నలసినవే! ఎచ్చటి బండబూతులు పురుగు
నోళ్లకచ్చట బీగములు నగిలిగచ నలసినదే! ఎచ్చటి పుట్టు
లాటలచ్చట దాగుడుమూత లాడవలసినదే! ఎచ్చటి
ఘీంకారము లచ్చట నడుగంట వలసినదే! ఓ! అప్పుడంతయు
గ్రొత్తిప్రపంచము! గ్రొత్తచాసంచము! గ్రొత్తకళ!—
వింత మార్పులు?

బిడ్డలారా! చిఱుత ప్రాయమునందుండి పిట్టలు పట్టుడి
గొప్ప వాక్యముల వినుటయే గాక “అయ్యా! నీ నిత్రుని
గుణము చెప్పుము. నీనడవడి నేను జెప్పఁగలను” అను సామె
తను నునమునం దిడుకొని మంచి సాహసము చేయనలయును.
ఎందులకన న్నేహితుఁడు దుర్మార్గుఁ డగునెడల నానెని నడ
వడిలోనికి నిన్నీడ్చుకొనఁగలఁడు. కావున న్నేహవిషయమునఁ
గడు జాగ్రత్తగ నుండవలయు.

భరతఖండము మంచినడవడి గలిగినవారిం గనుటలోఁ
గొఱవడినది కాదు. కాని రానురాను, జనులకు నడవడి యను
మాటకే యర్థము దెలియుట లేదు. తెలియకపోయిన బోవు
గాక! ఊరకుందురా యనునదియు లేదయ్యె. నాయనా! నేను

పుట్టించుచుండను; జ్వరము తీవ్రముగ నున్నది. వైద్యశాలకుఁ ద్రోవఁ జూపుమనిన వైద్యులవాడకుఁ ద్రోవఁ బాప, వాడు నిజమే యనుకొని పోవుచుండ, నేదో ఘనకార్యము చేసిన నానందము కనుక్కుమని నవ్వుచుందువే! ధర్మమో రామ చంద్రా యని చేతులు సాచినవాని చేతిలో నొక పెంకుబిళ్ళ బడవేసి పాలు పొమ్మని యెక్కునక్కెము లాడుచున్నావే! మోసము చేసినవాడు పెట్టిమొట్ట పాటలు పాడుకొని పోవుచుండ నొన్ని తోలులువ్వి వెండ్రుకలు పెట్టి వాడు. ఇంద్రావతినుచుండ నీ విహిహి యని నవ్వుచున్నావే! నిక్కముగ నెట్లవాడెనడు పోవుము? ప్రాణభీతి కంగలార్పుచు కుడ్డి పోకిరికి టపాకాయ గట్టి వాని నరికించి భళి యనుచున్నావే! శరీరములోము మెడ్డను మోప శక్తిలేక జ్యుయి మని నెగురుచున్న జీరంగి నింకను బాగుగ నెగురవలయునని మెడలోనిత్రొడు బలుమాలు లాగుచున్నావే! ఎలుకకుఁ బ్రాణములేదుమని పిల్లికి నెఱలాటము లినుట నీలో సార్థక మగునున్నదే!

నడవడి ముంచియును నిన్ని యవకతవక పనులఁ జేయుట కెడి ముండదగినదా! కావుననే నడవడి సత్పథముమించి వేటు త్రోవఁ ద్రొక్కునప్పుడెల్ల దానిని సరియగు మార్గమునఁ ద్రవ్వించుటదనితెను ఇంద్రులకొక యుదాహరణ మిచ్చెదను.

నీహారు దేశమునకు దక్షిణమునఁ గొంత భాగమును, మధ్య పరగణాలలో నుత్తరమునఁ గొంతభాగమును జేరిన

చోటా నాగపురమును దేశ మేర్పడుచున్నది. ఈ దేశము పూర్వము నుండియు మంత్రదంత్రములకుఁ బ్రసిద్ధి నొందినది. నక్షత్ర హిందూదేశమున మళయాళము మంత్రములకుఁ బుట్టి నిల్చిని మనమెట్లు నలఱుమో అట్లే ఉత్తర హిందూస్థాన మంత్రయు నాచోటి యా నాగపురమును భావించును. కావున నాదేశమున కుత్తర మళయాళమన్న దోన ముండదుకదా!

ఆ సీమయందు పర్వతము లచ్చటచ్చట నుండుటచేతను, విశేష భయంకరమగు నడవు లుండుటచేతను ప్రకృతి శోభ, నయనానందకరముగ నుండును. అచ్చట నివసించు జనులు చాల నేర్పరులు. వారిలో స్త్రీలు కూడ మంత్రకత్తియలే! మంత్రవేత్తలకు ప్రధానమైనది మంత్రదండము. కాని, చోటి మా నాగపురపు మాంత్రికులకు, టంబరుమణియను నొక రామి యంత ముఖ్యమైనది. ఆ దేశమున చాల గణనకెక్కిన పట్టణములు.

రాంచీ నగరము చాల పురాతనమయిన పట్టణము. దానిని వశ్యగుఱ్ఱుడను రాజు పాలించుచుండెను. అతనికి నుపగుఱ్ఱుడను కొమరుడుండెను. ఒకనాఁడు రాజనభకు నొక మాంత్రికుఁడు వచ్చి తన విద్యానైపుణ్యముఁజూప, రాజును మిక్కిలి సంతోసమొంది గొప్ప బహుమానము వాని కొసగెను. రాజు యొక్క యుదార స్వభావమున కైంద్రజులకుఁడు చాలఁ దృప్తి నొంది తన యుంగరమును అచ్చట గూర్చుండిన యుపగుఱ్ఱుని వ్రేలఁ దొడిగి రాజువంకకుఁ దిరిగి, “ఓ ప్రభూ! ఈ

.. ఉంగరమును చూచుట గూర్చి డాక్టర్ యుంగువుని వేల కొడిగి ..

యంగుళీయకము చాల ముహిమగలది. నీకుమారుడు దాని
గ్యమొసరింప నలకల్పించు నపుడెల్ల నా యంగరమతని స్వస్తి
కార్యములోనికి దిగకుండునట్లు వేలియందొక విధమగు బాధ

నుగలుగఁజేయును. కావున రాకుమారుఁడు తాను జేయు కార్య మిట్టిదని గ్రహింప గలుగును. నేను మరిల నచ్చి తీయు సంశయరకు నియ్యది వ్రేలినుండి రానేరదు. నేనప్పుడప్పుడు వచ్చు మిమ్ముల నర్చించు చుండెదనని బెప్పి నభంగు విడిచి వెడలిపోయెను. రాజగు నశ్వగుప్తుఁడు తన కుమారుడిక మీద సుగుణ వంతుడగునని సంశయించెను.

కొంతకాలము గడచిన వెనుక నశ్వగుప్తుఁడు చనిపోయెను. ఉపగుప్తుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. అతడు పట్టాభిషిక్తుడైన క్రొత్తలో మంచి సడవడి గలిగియుండెను గాని దుష్ట సాంగత్యమువలన గుణము మాలుచు నచ్చెను. ఒక నాడతఁడు వేటకుఁ బోయి యచ్చట నృగము లేమియు దొరకమి మిగులఁ గోపముతో నింతికివచ్చెను. అప్పుడతని చిన్నకుక్క తన యజమానుని యందు ప్రేమఁ జూపింపఁ దోఁక నాడించుచు నాతని సమీపించెను. ఉపగుప్తుఁడు బానిని విసువుతోఁ గాలదన్ని లోనికిఁ బోయెను. అతఁడప్పుడు నోరు లేని యమాయికమగు శ్వానముపైఁ జూపిన నిగ్గయ, చాల నసమంజసమని చెప్పటకో యన వ్రేలియందు సూదితోఁ గ్రుచ్చినట్టులు బాధగలిగెను. రాజకుమారుఁడా నొప్పి నలని యర్థమును గ్రహించి తాను జేసిన కార్యమునకు మిగుల లజ్జించి యిక మీదఁ జాలన్యాయముగఁ బ్రవర్తించ నలెనని తలఁచెను గాని యది యెట్లు సాధ్యమగును? చేసినపాపము జేబున బెట్టుకొని కాళికిఁ బోయినను పాపములు నశించునా?

దుర్మార్గ స్నేహితుల జగ్గరనుంచుకొని యింక మీఁద చాల మంచి సడవడితో నుండవలయుననిన వీలగునా ?

మరలూ కొన్ని దినముల కొకనాఁడు పగుస్తుడు విహారము నకు బయలుదేరినాఁడు. అతడట్లు కొంచెము దూరము పోవఁగనే యతని కన్నులకొక గొల్లకన్నియ యగవడెను. ఆమె నుగుణ వతియో గాక అంత గత్తెగాఁ నుండెను. ఆమె నేరు ఇంద్రాణి. రాజుమొదల జూచి! కఱకుండనముగ “నీవు నన్ను వివాహ మాహుననా లేక నిన్ను పతియందు బెట్టింతునా” యని యడిగె! ఆమెకు రాణియగుట మిగుల గుతూహలమే గాని అతని సుడివడి మూత్రము సచ్చలేదు. నిర్భయముగ నామె, “ప్రభుగడిపయ్యు నీ హృదయ మింకను గాతన్యము వహించి యుండుటచే నిన్ను వివాహమాడఁజాల”ననియె. ఈ నిర్భయ భరిస్తాననునా రాజుమామారుడు సహింపజాలఁ డెయ్యె. ఆమెనొక గది యందుంచునట్లు తన భటుల కాజ్ఞా పించి తొన నీ భవనమునకు మార్తెనె. ఆసమయమునఁ గూడ సతని వ్రేలియందు బొధనలుగక పోలేదు. ఆబాధకా తిడు సహించున గూ యుంగఁగము నాచిత్తవృత్తికి నాస్వా తంత్ర్యమునకు నట్లు గల్పించుచున్నదని, దానిని వ్రేలినుండి తీసివేయఁ బ్రయత్నింప ననుగాని వ్రేలు కత్తిరింపక యయ్యది వచ్చునట్లు తోచలేదు.

ఆరాత్రి యుపగుస్తుడు తన స్నేహితులతో విందుగుడుచు చుండఁ గొంప అంద్రాణి నీతోడు తప్పక వివాహమాడి తీరవలె

సనియు, ఆమె సమ్మతింపకున్న బానిసగా సమ్మివేయ వలె సనియు సలహాల నిచ్చిరి. ఆతఁడు భోజనాంతర మామెను బంధించియున్న గదిలోనికిఁబోయి చూచెను. అచ్చట నామె యగపడలేదు. అప్పుడాతని యాశ్చర్యమునకును, కోపమునకును మేరయేలేదు.

ఆ సమయమున నాతని స్నేహితులిదే మంచి తరుణమని తమకు విరోధియు రాజునకు జనక తుల్యుఁడునునగు మంత్రిపై నపరాధమును ద్రిప్పఁదలచి ప్రభూ! నిన్నెప్పుడును ఇది మంచిది ఇది చెడ్డదని యాక్షేపించు ముదుసలి మంత్రియే ఆమెను పిప్పించెనని కొండెములు చెప్పిరి. వారి మాటలు వినినదే తడువుగ నుపగుస్తుఁడు మితలేని క్రోధముతో నృద్ధ మంత్రి యగు జనార్దనుని బంధించి తీసికొని రండని సేనకులతో నెప్పి, తన పడక గదిలోనికి బోయెను.

ఆతని వెనువెంట నెవరో సడచుచున్న చప్పుడు విన వచ్చెను. వెనుకకుఁ దిరిగిచూడగ నతని వ్రేలిపై నుంగరమిడిన మాంత్రికుఁ డతని మొదుట దోతెంచెను. ఆతని కన్నులు కోపమున నెఱ్ఱబాఱియుండెను. ఆతఁడు రాజు వ్రేలిలోని యుంగరము నూడఁబెరికి, “అయ్యా! మీ తండ్రికి నేను నిన్ను సుగిణవంతునిగఁ జేయుదునని మాట యిచ్చితిని. ఈ యుంగర మప్పుడప్పుడు నీ సడవడి దిద్దుకొనుమని బెలుపుచున్నను నీవు గమనించక దుర్మార్గుఁడవై చరించు చుంటివి. నీకు తగుదండన విధింపమి నీవు చక్కఁబడునట్లులేదు. నీకున్న

కోపమునకు నగిసల్లు నింహాపు శరీరమును, నీకు గల చూశకు యుక్తమగునట్లులు తోడ్చిలు ముఖమును, వృద్ధ ముంత్రిని పండ్రింప బూనిన నీకుచ్చితమునకు నగిసల్లు పామునాలుకయును, నీమహాంధ్రత్వమునకు సరియగు నటు లెద్దుకొమ్ములును గల వికృత రూపమును బొందుదువు గాక” యని చెప్పి వెడలి పోయెను.

ఉపగుప్తుడు తన శరీరమును జూచుకొనగా మాంత్రికుడు చెప్పినట్లులు అసహ్యకరముగను, భయంకరముగను నుండెను. అంతియకాక రాచనగరునందు సహితములేక గొప్ప యరణ్య మధ్యమున తా నున్నట్లు కనుగొనెను. తన దుర్మార్గపుజ్జేష్ఠులన్నిటిని చూచికొని మిగుల దుఃఖించెను. ఆ విచిత్రమృగ రూపు డట్లు బిచారించుచుండఁ గొందఱు వేటకాండ్రుచూచి ఇది యొక సింహ మృగము. దీనిని పట్టణమునకు గొనిపోయి యాడించిన కొంత డబ్బు రాగలనని నలచి గొలుసులచే నా మృగరూపముననున్న రాజకుమారుని దీసికొని పట్టణము లోనికి నచ్చిరి.

పట్టణ మెల్లదెడల శృంగారింపఁబడియుండుటచే నా వేట కాండ్రు కొందఱికి “పుర మలంకరించుటకుఁ గతంబేమని” యడిగిరి? అందుల కొకఁడు వారితో “అయ్యలారా! ఈ పుగము బరిపాలించుచుండిన యుపగుప్తు డను రాజు మిగుల క్రూరుఁడు. అతని పరిపాలనమున జనులు చాల బాధలనుభవించిరి. ఉన్నట్లుండి యొకనాడారా జెవరికిం దెలియక అదృ

శ్మశానము. అతని దుష్టస్నేహితులు రాజ్యముకొరకు వెనుగు లాడుచుండ ప్రజలందఱుజేరి వారిని నడిమివైచి వృద్ధమంత్రాని సింహాసనాసీనుని గావింపఁబోవుచున్నారు. అదియే ఘరి మలం కరించుటకుఁ గారణ” మని చెప్పి వెడలిపోయెను.

ఆ మాటలను వినుచున్న వింతమృగము జరిగిని నింతయు విని హుమ్మని హుంకరించెను. మృగయలామృగము హుంక రించుట కర్థము గ్రహింపఁజాలక రెండుకొరడా దెబ్బలనిచ్చిరి. గర్వమునకును చెడునడవడికిని రానిగిన ఫలితము నస్పృహ నెవరితరము ? ఉంగరము బాధించుచున్నప్పుడే సన్మార్గమునకు దిరిగియున్నచో నింత ముప్పువాటిల్లియుండదుగదా !

వేటకాండ్రా దినము తమకు రాజసభయందు నిట్టి మృగ మును జూపిన బహుమాన మధికముగ దొరకఁగలనని యా మృగమును రాజసభకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అచ్చట వృద్ధమంత్రా యగు జనార్దనుఁడు సింహాసన ముధి ష్టింపక తన పూర్వపుటాసనముపైననే గూర్చుండి ప్రజల నందఱఁగలయఁజూచి “ఓ ! మహాజనులారా ! మీ రందఱు నన్ను రాజ్యాభిషిక్తుఁజేయఁజూచినందులకు మిగులఁ గృతజ్ఞుఁ డను. కాని మనరాజగు నుపగుప్తుఁ డింకను సురక్షితముగ నున్నాడని తెలియవచ్చెడిని. అతఁడు నేడుగాకున్నను రేపు నను మంచి నడవడిగలిగి మరలరాఁగలఁడని నమ్ముచున్నాఁడను. సర్వేశ్వరుం డతని ననుగ్రహించుఁగాక !

ఈ సింహాసనము—ఈ రాజ్యము—ఈ భవనము—ఈ ప్రజా

సమూహము—వెయ్యేల తునకు నేనుగూడ—వారికి చేరిన వారమే. వాటి పక్షమున మీ యాజ్ఞ ననుసరించి యీ రాజ్య కార్యములు జక్కబెట్టించు సకల శుభాగమనమునకై వేచి యుండెద. * నని వచించెను. ఆపలుకుల కా మృగరూపధారి యగు రాశుమారుడు విని మంత్రయొక్క సుగుణములకుఁ జాల సంకోచించి తాను రాజుగనున్నప్పు డశానికిఁజేసిన కీడునలచి మిగులఁ బలవించెను.

మృగయులామృగమున దా మితర మృగములు బెంచు చోటను నొక బోనులోఁ బెట్టి బెంచుచుండిరి. అట్టియెడ నొకనాఁడొక పులి తన బోనులోనుండి విడిచించుకొని నిద్రించు చున్న తనయజమానుని పుకటికెను. ఆతడను నిద్రమేల్కొంచి ఆచాఱు మొకముత్యో బోరాడుచుండెను. అప్పుడు బోనులో నున్న వింతమృగము, ఇప్పుడైనను పరులకు సహాయముచేసిన బాగుగనుండునుగదా ! అని అనుకొనెను. అట్లునుకొనుచుండ గనే బోనుకమ్ములు తమయంతనవిమే యూడిపడిపోయెను. అతనుపకమ్ములూడిపడిపోనగ నే, ఆ వింతమృగ మొకదూకున రాశ్వాత్మమువైబడి తన శృంగములతోఁ జీల్చి చంపెను. అనయముసనే “ మంచి నడవడి శలితములేకుండఁ బోవాల కని యెవరో జెప్పించున్నట్లు తన చెవులకు విసఁబడెను. తానున్నట్లుండి యొక చిన్న కుక్కగ మఱిపోయెను.

ఆ వింతమృగ మట్లు మారిపోవుటను జూచిన వేటరి యాశ్చర్యమునకు మేరయేలేదు. వింతమృగపు విపరీతపు

టాకారముపోయి వేసిఁకూపము నచ్చినగునులకు రాజకుమారుని సంతోషమునకు మితలేడు. మృగయుఁడా చిన్న కుక్కను తన గృహమునకుఁ దీసికొనిపోయి యది చిన్నదిగ నేయున్న యెడలఁ జాల బాగుగనుండునను తెలుపున దానికి కొంతముగ నాహారమిడుచుండెను. ఒకనాఁడా జాగిలము తన కిడిన రొట్టెముక్కను నోటఁ గెఱచుకొని యింతివెనుకనున్న ననములోనికిఁ బోయి తిండమని పోయెను.

అచ్చట నదివఱకే యొక కుక్క చూహారము చేస మల మల మాడుచుండుటఁ జూచి తన కాకలి వేయుచున్నను సహించి తన రొట్టెముక్క నా శ్వాసమున కొసఁగెను. ఆ తరుణమున నెచ్చటనుండియో “నుంచి కార్యము మున్ననఁబడయకపోదు.” అని యెనరో చెప్పుచున్నట్లు వినుటఁబడెను. అప్పుడా చిన్న కుక్క యున్నటులుండి యొక పావురముగా మాత్రెను.

ఆ రాజకుమారుఁ డగు పావురము తన మార్పునకుఁ జాల సంతోసించి ఇంద్రదాణికి చాలినంత అపకారము చేసితిమిగదా, ఆమె యెచ్చటనున్నదో కనుగొని మన్ననవేడుకొనవలెనని, తీవ్రున నెగిరిపోయెను.

ఆ పావుర మట్లు చాల దూరము కొండలనక కాసులనక దాటి పోగాపోగా, నొక గుహయొద్ద నొక ఋషియు, సత్యనిక పరిచర్య జేయుచున్న యింద్రదాణియుఁ గంటఁబడిరి. ఆ కూక ఇంద్రదాణిని గాంచఁగలిగినందులకై మిగుల సంతసమంది యామె

భుజముపై వ్రాలి మన్నింపు మని వేడునట్లు తన ముక్కుతో పలుమారు ఆమె వస్త్రమును మెల్లన బొడుచుచుండెను. ఇంద్రాణియు నింతమంచి పావురము నాకు దొరకెగదా యని దాని మేను తన హస్తముతో నువ్వుచు ముద్దిడుకొనెను. ఎదుట గూర్చుండియున్న ముని యుపగుప్తుని వింతమృగముగ మార్చిన మంత్రవాదిగ మాత్రీ పావురము నుపగుప్తునిగమార్చి వైచి ఆతనితో నిట్లనియె. “బిడ్డా ! నీ మేలుకొఱకే నిన్నిన్ని యిడుసులపాలుచేసితి ! ఇంద్రాణిని చెఱనుండి తప్పించితిని. నీ కివ్వడు వారిచి నడవడి పట్టావడినది. కావున నింద్రాణి నా యజ్ఞాచ్ఛాసన నిన్ను వివాహమాడగలదు. అని దీవించి వారిరువుర జన్మాగ్నిని చెంతకు దీసికొనిపోయి రాజకుమారుని సుగుణములగుర్చి ముచ్చటించెను. వృద్ధమంత్రియు రాజ కుమారుని కౌగిలించుకొని కుశల ప్రశ్నల నడిగి శుభలగ్నమున బటముగట్టి యింద్రాణిని రాణిగ జేసెను.

దైవమాయ

తే. ఎవ్వనికి నిజగంబున ♦ నెంతఫలము

నైవకృతమగు నదివొండు ♦ దస్పకతని

గారణముగాను పెనుబ్రాహ్మ ♦ ఘనునిజేరు

చాతకమువారె బడునల్ప ♦ జలకణములు.

మాధవుని మాయ నెఱుఁగుట బహు కష్టము. మానవుఁడు తలఁచున దొకటియైన నాతఁడు నలఁచునది మఱియొకటి. అతని యుద్దేశముల నెఱిగి నడుచుట మిక్కిలి మంచిది. అయిన నతనిస్పృహి రహస్యములను, ఇచ్చును నెఱుఁగుట కష్టము. నవ నవలాడు నందివర్ధన పుష్పమొక నిముషములో వాడి నశించుచుండ నరికినకొలది నాగజేముడెందులకుఁ బెరుఁగవలయు? ముక్కుచు మూల్గుచున్న ముసలి గొట్టుమూలఁబడియుండ ముద్దులొల్కు మూడేండ్ల బాలుఁడు మడియుటకుఁ గారణమేమి? భయంకర భుజగములు భువిని బాగుపడుచుండ పంచవన్నెల రామచిలుక మృగయునిచే, బట్టువడు పెందులకు? ఇట్లెన్నో, తల గొట్టుకొనినను మన కర్థముగా నట్టివిగలవు.

మఱిచెట్లున ముత్తైములట్ల చిన్నకాయలు నగిలించి గుమ్మడికిగంపెడంతకాయల నెందులకు నంటఁగట్ట వలయునని దేవు

నాక్షేపించు ధీరులున్నారగుగాని, గొప్ప వృక్షమగు నామట్టికి గుమ్మడికాయలు దగిలించియుండిన బెట్టునీడను జేరు బాట సార్వజ్ఞుల బండిసకాయ పడుటతో నతని తల పగులునని గ్రహించు కుశాగ్ర బుద్ధులేరి? మనకర్థమయినను సరే కాకున్నను సరే దేవుడు చేయునది చేయుచునే యుండును. అతనికి నిర్దుష్టముగ నెవరను బోజులను.

మూసిక మాహరిము కొరకు కలుగులోనికి జొచ్చి క్రూర సర్పముచే, జిచ్చుచుండుటలేదా? యజమానునని పెండ్లికిబోయి పొందు లావగిం దెనమని లొట్టలువేయు లేకివాడు బస్సులోనుండి బోర్లబడి యమనదనమున విందు గుడువ బోనో? భోగమునుభవింప బొంబాయిబోయి బొట్టి బూసర తోబోసనేల. అన్నియు దైవేచ్ఛప్రకారము జరుగకమానవు.

దైవమునుకూలింపనపుడు దొరల బింకముగూడ నొరలి పోవలసినదే! ఈవిషయము తెలిసియు మనుజులూరకుండుటలేదు. తానుకొనిన కార్యము పూర్తిగ నెఱవేర్చవలెనని, ఒకటే యోచన, ఒకటే పరుగు, ఒకటే లంపట—కాని ప్రయత్నము పురుషలక్షణము ఫలితము పరమాత్మునిదని యనుకొనుట లేదే! సృష్టిలో మేటివస్తువులగు సూర్యునే కన్నులదెఱచి గూడలేని మనము కోమలమగు గులాబిని వాడకుండ నొక్క రిముసముగూడఁ జేతబెట్టుకొనఁజాలని మనము-పండిన ఫలమును కొన్నిదినములైనఁ గుళ్ళకుండఁ బెట్టుకొనలేని మనము, ఎదుటి

వానినప్పు సహేతుకమో అహేతుకమో యెఱుంగలేని
మనము, అభగవాను సభిప్రాయ మెల్లెఱుంగగలము ?

మానవు డన్నిటిని తానే చేయుచున్నాననియుఁ జేయించు
చున్నాననియు భ్రమపడుచున్నాఁడుగాని నిష్కనముగ దైవా
భీష్టమునకు విరుద్ధముగఁ జేయగలుగునా ! సృష్టించినశాండినే
మఱచినపుడు కార్యములు తానే చేయుచున్నాననుటొక
గొప్పయా ! గాలివిమానమున గాల్ దేశమునకుఁ బోనలెనని
కాసంతదూరముననే శలక్రిందుగఁబడి చచ్చుటలేదా! నైష్య
లరగంటలోఁ జచ్చినని సెలవిచ్చిన రోగి మరల ముప్పది
సంవత్సరములు బ్రతికియుండుటలేదా! కడుపునిండుగఁ బట్టించి
వలెనని యాకుముండుఁ గూర్చుండి యొక్క ముద్దతోనే
గిక్కురుమనకుండఁ జచ్చినవారులేరా! కావునఁ బ్రతి మాన
వుఁడు దైవమునందు నమ్మకముంచి కార్యములు చేయవలెను
గాని సర్వమునకుఁ దానే కర్తనని యనుకొనుట గొప్పతప్పు.
ఇందుల కొక యుదాహరణము గలదు.

దక్షిణ హిందూదేశమున పురాతనగ్రామములలో
గుఱ్ఱముకొండ యొకటి. ఇచ్చట నొక పెద్ద కొండయు దాని
సమీపముననే కొన్ని చిన్న గుట్టలును గలవు. పెద్దనగు
కొండపై నబొబు గట్టించిన కొన్ని కోటలును, కొన్ని మంది
రములు నున్నవి. ఈ కొండపేరనే యచ్చటనుండు గ్రామము
గుఱ్ఱముకొండ యని పిలువఁబడుచున్నది. అచ్చటి వింతకట్ట

డములఁ జూచుచుకొని చాల దూరమునుండి జగలు నచ్చుచుందురు. అయ్యో నబ్బాయిల యధీసముగాక మున్నా గ్రామమును దాని సరిసరప్రదేశములను నిమగసింపఁ జేసె రాజు పాలించుచుండెను. ఆ తేనిక భీమసింహ, ప్రతాపసింహ, రామసింహు లని ముగ్గురు కుమారు లుండిరి.

ఒకనాఁ డమరిసింహుఁడు తన కుమారుల రావించి “బిడ్డలారా ! మీరు మువ్వరును రాత్రి పరుండినపుడు వారివారికి వచ్చు కల లెక్కివో నాకు రేపు యువయమున నెఱిగింపుడు మొదలకుఁడు” అని చెప్పెను.

“మరియనాఁడు రేపకడ తనయులు మువ్వరు తండ్రిని సమీపించిరి. అమరిసింహుఁడును పుత్రవాత్సల్యమున వారి సందఱఁ గొనిలించి జ్యేష్ఠకుమారుఁడగు భీమసింహునిఁ జూచి, “కుమారా ! రాత్రి నీవెట్టి కల గంటి” ననియెను. ఆతఁడు తండ్రితో ! “జననా ! మీ యనంతరము మీ సింహాసనము మీ నేను గూర్చుండినటులు కలగంటి” నని క్రీగంట దండెనిఁ జూచుచుఁ జెప్పెను. అందులకు రాజు, “ఇందేమి యతిశయమున్నది ? నీవు పెద్దవాడవగుటచే సింహాసనార్హుఁడవేగదా” అని “ప్రతాపసింహ నీవేమి స్వప్నముగంటి” నని తన కెండన పుత్రుని ప్రశ్నించెను. ప్రతాపసింహుఁడు “బాబుగూర్మా ! నేనీ దేశమున గొప్ప ప్రముఖుఁడనయినట్లు స్వప్నముగాంచితి” నని బదులిడెను. రాజును “నీవు రాకు

మారుడఁవగుటచే నీప్రజలలో మేలివగుట నైజమేగదా,”
 యనుచుఁ గనిష్ఠపుత్రుఁ డగు రామసింహుని దగ్గరకుఁ బిలిచి,
 “పట్టి! నీ కల తెఱం గెట్టిది?” అని ప్రశ్నించెను. అతఁ డందు
 లకు “నాయనా! ఉన్న చున్నట్లు చెప్పెదను కోరింపకుము.
 నే నందఱకన్న గొప్పవాఁడ నయినట్లును, నేను చేయి కడుగ
 నుద్దేశించిన వెంటనే మా అన్నలు నీరు బెచ్చుటకుఁ బరుగెత్తి
 నట్లును, మా జనని చేయి తుడుచుకొనుటకు పొడిబట్ట బట్ట
 కొని యుండి నటులను జనకు లగు తాము నా హస్తముపై
 నీరు పోయుచున్నటులను కలగంటి” ననియెను.

ఆ మాటలు వినినంతనే రాజున కెడలేని గోపము నుచ్చెను.
 అట్టి కల గనుటకు బాలుని లోపము కాదనియు భగవంతు
 నిష్ప్రకారము కలగ నెననియుఁ దెలియక, “ఏమీ! ముమ్మం
 దఱ నీ నేవకులుగఁ జేసికొంటివా! ఔరా! నీ మదాంధత!
 కానిమ్ము! నిన్నందఱి కాలు చేతులకు నీ బిచ్చులాగునఁ
 జేసెద నుండు” మని యొక నేవకుని బిలిచి వీని నొక యడవి
 లో విడిచి రమ్మని చెప్పి, పాప మా పసిబాలుని మెడఁ బట్టి
 గెంటినై చెను. ఆ రాజసేనకుఁడు రామసింహునాపురికి దూర
 మున నున్న యొక గుట్టలో విడిచి యా వృత్తాంతమును
 రాజున కెఱుక పఱచెను.

రామసింహుఁ డనాధబాలకునివలె నా కొండలలోఁ దిరు
 గుచుఁ బోవుచుండ నచ్చట నొక గుహ యగపడెను. అతఁ

దృఢైర్యముఁ జెందక నూ గవిలోనికి బోయెను. అచ్చట నొక పాత్రలో కొంచె మాహార ముండెను. తా నాకలిగొని యున్నందున నాహారము సంతయు భుజించి యందే నిద్రించెను. అట్లుండెంతయో సేపు నిద్రింపక మునుపే యేదో పానము చప్పింప విససచ్చుటచే గిగ్గిస మేల్కొంచి చూడగా నా గుహలోనికి గొన్ని మేకలను, అన్నిటికన్న వెరుక నొక పెద్ద మేకనైన నొక యంధుఁడు గూర్చుండి లోనికి వచ్చెను.

ఆ గ్రుడ్డి యా మేకనైన నుండి దిగి యచ్చట నున్న యా హారపాత్ర ను కెత్తి యగి తేలికగ నుండుటచే నందు బోసము పోని గ్రహించి, యెనరో! యాహారము సంతయుఁ దిని నైచిరి, నాకు నా కన్నులఁ బడిరేని చంపక విడుతునా యని యూగివి యంతయుఁ బ్రతిధ్వనించునట్లుల బొబ్బరించెను. రానుసరిహాలున కిప్పుడు తనది కాని సస్తువు నితరుల యనుజ్ఞ లేక భుజించిన తప్పు బెలిసెను. విశేష తుదబాధచే బీడితుఁడై యున్నందున సతనికి బోసము నారగించినపుడు దెలియక పోయెను. కావున నా చిఱుతఁ డా యంధుని సమీపించి “అయ్యో! నా తప్పు తమింపుము. నే నొక దిక్కులేని బాలు కుండను. విశేషముగ నాకలివేయుటచే తమ యుత్తరవు లేక భుజించిన పేరమును మన్నింతువుగాక” అనియెను. అందుల కాపికలొంగుఁడు “సరియే! నీవు సత్యము చెప్పినందువలననిన్ని మన్నించితిని. నీవు నాకు వండిపెట్టుచుండు” మనిజెప్పెను.

ఆదిసముదాయము రామసింహుడు కుండగోకరిగ నుండ,
 గ్రుడ్డియజమానుడు తన మేకల మేపుకొనుటకు పోవుచుం
 డెను. ఇట్లు పదిసంవత్సరము లెప్పుడో ఐక్కులు గట్టుకొని
 యెగిరిపోయెను. రాకుమారుఁ డొకనాఁడు యజమానుని సమీ
 పించి, అయ్యా! తాము వృద్ధులైతిరి. ఇంకను మీరు బైట
 బోవు టంతేగా మంచిదిగాదు. తా మింట నుండుఁడు, నే నీ
 మేకలఁ గాయఁ బోయెద ననియె. అందుల కా వృద్ధుఁడు!
 “రామసింహా! కానిమ్ము తేపటినుండియుఁ బెన్దమేకపై
 నెక్కి మిగిలిన మేకల నడవికిఁ దోలుకొనిపోమ్ము. అయిన
 నొకమాట, నీవు మేకల మేపుటకు దక్షిణపుఁ బ్రక్కనున్న
 కొండకుఁ దప్ప మిగిలిన యన్ని కొండలకుఁ బోమ్ము. ఇట్లైతే,
 నా మాటయందు లక్ష్య ముండనిమ్ము” అనియెను.

రామసింహున కిప్పు డిరువదేండ్లు. దక్షిణపుఁ గొండలో
 పెరిగిన గడ్డి యుండియుఁ దన యజమానుఁ డచ్చటికిఁ బోవల
 డని నిషేధించుటకుఁ గారణ మేమో యెఱుఁగవలయునని
 తా నా మృగము లన్నిటి నొకనాఁడు దక్షిణపుగుట్టకే తోలు
 కొనిపోయెను. మేక లన్నియు నాసందిముగ మేయుచుండెను.
 రామసింహుఁ డొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి ప్రకృతిసౌందర్య
 మునుఁ జూచుచు నాసందించుచుండెను. సుమా రిట్లొక గంట
 యయినదో లేదో పది పండ్రెండుగురు వికారాకారు లెచ్చటి

కి గొర్రులు యరుయినవో తేనో పది పండ్లెండుగురు పిక్కారాకారు

తెచ్చితిమిడియో నచ్చి యశనిచుట్టు ముట్టిరి.

నుండియో నచ్చి యశని చుట్టు ముట్టిరి. వారిలో నొకనిచేత పట్టుకొని నుండియో. వారిని జూచినంతనే రామసింహులనకు నవ్వు సచ్చెను. ఎందఱునైన వారిలో నొక్కఁడును రెండున్నర యడుగు

కన్న పొడవు లేడు. వారు ధరించిన యుడుపులు గూడ మిక్కిలి నవ్వు పుట్టించునవిగ నుండెను.

వారందఱు రామసింహుని చుట్టునున్నాడుచుఁ గన్నుల బెఱికి వేయుఁడు, వీని యజమానుని కన్నుల నూడఁబెఱికియు వీడిచ్చికి బెడరులేక వచ్చెనుగదా!” అని యఱచుచుండిరి. అప్పుడతఁడు వారితో నిట్లనియె!” అయ్యలారా! నాకన్నులందు మీకంత ప్రీతి గలదేని దీసికొనుఁడు. నేను వలదనుట లేదు. మీరు చేయలేని కార్యమేదియు నుండదు. మీరీ చుట్టు కొమ్మనెగిరి దాటగలిగితేని నానయనముల మీసొత్తుగ భావింపుఁడు లేకున్న నన్ను బాధింపక విడిచిపెట్టుడనియె. అందులకు వారు సమ్మతించిరి. వారిలో పెద్దవాఁడు కొమ్మను దాటుటకు నెగిరెను గాని యాశాఖయందు వాని వస్త్రములు దగుల్కొనుటచేఁ గ్రిందికి వ్రేలాడుచు నన్ను విడిసింపుఁడు. లేకున్నఁ గ్రిందఁబడి చచ్చెదనని యెడ్వఁజొచ్చెను. మిగిలిన వారు మిగుల పొట్టివారగుటచే వానిని విడిపింపలేక రామసింహుని సహాయము గోరిరి.

అతఁడు “కన్నులు పోయిన తిన యజమానునికిఁ గన్నుల నిచ్చిన వ్రేలాడు వానిని విడిపించెన” సనియె. అందులకు వారొక మూలిక నిచ్చి దాని రసమును కన్నులలో పోసినుఁ గన్నులు వచ్చుననిరి. రామసింహుఁడా మూలికను భద్రముగ దాచుకొని కొమ్మకుఁ దగుల్కొనిన వానిని విడిపించి ఘోరముతో గుహనుఁ జేరెను.

వృద్ధునికి రామసింహుడు తెచ్చిన మూలిక సహాయమునఁ గన్నులు వచ్చునుగాని అందుల కతడెట్టి సంతృప్తియు నగపటచక నాడు మొదలు తానే మేకల మేపుటకుఁ బోవుచుసనియు, సచ్చట నున్న యెనిమిది గుహలలోనికిఁ బోవచ్చును గాని తొమ్మిదవ గివిలోనికిఁ జొరఁగూడదనియుఁ బెప్పు నెడలి పోయెను.

తొమ్మిదవగుహ నందులకుఁ జూడవలదని వృద్ధుడు చెప్పినో యే తేలిసికొని నతెసని రామసింహుడు సలకల్పించు కొనియెను. అంతట గుహలోనికిఁ బోగా సందాక బంగారు వన్నెల గల గొయ్యియొక్కమును, సువర్ణపు బినియు నుండెను. రామ సింహుడు దీనియుహువులు ధరించి నాచునముచ్చ నెక్కిదాడు తీయు టకు నుండి వృద్ధుడగుట మేకలు దోలుకొనిగుహకు వచ్చి రామసింహులను తేల్చి నుండితూ జూచి “రీతి! నాగుఱ్ఱము నెవరిదియో బయటకు వా! నిన్ను జరిపవేయును” సని పరుగెత్తి వచ్చుచుండెను. రామసింహుడు గుఱ్ఱమును బరుగెత్తించెను. వృద్ధుడను గిన్నెల నిచ్చిన దాతయని మెలచక తిట్టుచుఁ గడప గోపమును నెత్తనిని జరిప నుద్దేశించి యొక కత్తి నెత్తు కొని తిట్టుముకొని వచ్చుచుండెను. సర్వేశ్వరు డాతని గృత భాషనుకొనగా “అబ్బో, వృద్ధుడు పరుగెత్తుచుండి యొక పెద్ద రాని నుండి బాధ క్రిందబడి మృతుడయ్యెను.

రామసింహులును బంగారు ముస్తూలు ధరించి బంగారు జీనిఁ గూర్చి పైకి నున్న యే తేలి నెక్కి పోవుచుండఁ జూపరుల

కతఁడొక దివ్యపురుషుని వలె సగపడు చుండెను.

అతఁడు తన తండ్రియగు సమరసింహుని పురిషు ప్రవేశించెను. రాజును సతని పుత్రులు నా నూతనపురుషుఁ డెనఁజొగొప్ప చక్రవర్తిగ నుండనోపునని యాతని నెదుర్కొని తను సగరులోనికి దోడ్కొనిపోయిరి. తగిన యాసనముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. కుమారుఁడు భీమసింగు సునర్థ కలశమున నీరములు దెచ్చి రామసింగు చేతులపైఁ బోయ సమరసింహు డతని చేతులఁగడిగి ప్రక్కను చేతులు పుడుచుకొని టకు తుండుగుడ్డ పట్టుకొనియుండిన రాణగారినుండి యానత్రమును దీసికొని తడిచేతులఁ దుడుచుటకు సిద్ధపడుచుండెను.

పాప మతనికిఁ బదిసంవత్సరములకు మునుపు పోయిన తన కుమారుఁ డతడని యెట్లు దెలియును? రామసింహుఁడు తండ్రి తన కేలు దుడుచుచుండఁ బక్కమని నున్నెను. అందుల కమరసింహుఁడు నివ్వెఱపడి, మహాశయము! తాము నవ్వుటకుఁ గారణంబేమని యడిగెను.

రామసింహుఁడు తా నెన్నైనదియు, నీ కల యెట్లు నిజమైనదియు విశదీకరించెను. అమరసింహుడు తనపుత్రుఁడు మరల దొరకినందులకు సంతసించుచు, దైవేచ్ఛ యనుకూలంపక మానవుని ప్రయత్న మెప్పటికిని గొనసాగదని గ్రహించుగలిగెను.

స్నేహము

సే. లభ్యము కలసె మరలన్బు హా ♦ వాగ్ కలిపె
 సే. యుగోప్యుగము గూడె బో ♦ పిరిచు గూడె
 కిడుకలెం పన్ను లేకడ ♦ వేళినిచ్చు
 ముగియజేల నులగిలాల ♦ మాలగుమండు.

స్నేహము చాత్రోత నాత్కి చేయనలయును. అట్లుగాకున్నఁ
 గొన్ని సమయముల దుష్టస్నేహము లభ్యమగుట గూడఁ
 గలదు. ప్రపంచమున నుండి మిత్రులనలసఁ గలుగు లాభమున
 కన్న వేతనము లేదు. అది నుండియు భారతమాత శ్రేష్టులగు
 చరిమిగొండ్రునఁ గనుటకు వెనుదీసినది కాదు. సుగ్రీవుఁడు
 లేని ప్రపంచమున ద్విపాదుగ నెంచి శ్రీరామచంద్రునికి సీతనుఁ
 దిచ్చుటయందుఁ దోడ్పడుట నెయ్యమే కారణముగదా.

మన దేశమున సద్భావము గలిగినందులకు మిగుల గర్వించు
 చుండవలెను. ఇందు మూలము మాత్రమే నా నెయ్యము గూడ
 నొక్కొక్కటిగా మూలమునది. సర్వించువాఁడు నేస్తుఁడు, చాటు
 నిచ్చువాఁడు చరిమిగొండ్రు, (పేక్ హ్యండు) కరచాలనము
 నిచ్చువాఁడు స్నేహితుఁడు, పండ్లిగిలించువాఁడు పొత్తుకాఁడు,
 సునము లాడువాఁడు సంగీతము, సిగరెట్టుఁగాల్చుచున్నవాఁడు
 సగరము, మోసముచేయువాఁడు మిత్రుఁడు. వ్యర్థములుపల్కు
 వా డొమ్మిగొండ్రు. సుస్నేహము సువర్ణ ఘటమువంటిది.

బంగారుకుండ దొరకుట దుర్లభము. అది యేమిటాపాటగున బగిలినను దాని నతి కించుకొనవచ్చును. మానవుడు మఱి యొకని సహవాసముఁ గోరినపుడు పగిలి నబ్బలగు మట్టికుండ వంటి స్నేహము తగదని గుర్తెఱుఁగ వలెను.

తైలుబండిస్నేహమును నొక నూతన విచిత్రస్నేహముక్కా లమున బయలుదేరినది. తైలుపెట్టెలోనెక్కి కూర్చుండినదె ప్రక్కనున్ననారిని “ ఏమండీ ! ఎచ్చట తాము తైలెక్కుట, ఎచ్చట దిగుట, అని రెండు మూడుపోడ్లు వచనములుచదివి, అయ్యా ఒక చిటిక పొడుము నిచ్చెడిరా ! ఒక సిగరేటు ముక్క నిలులబడవేయుదురా యని యేదియో యొకటి యాతనియొద్దనుండి యూడఁబెరికి, తమకు నిష్ట లెంగలు ? మిమ్ముల నెప్పుడో చూచినట్లున్నదే ! అను నిత్యాపనాక్య పరంపరల తైలుప్రయాణపు తుదిపాతకు జరిసి, దిగిపోవునపుడు, ఏమండీ ! జ్ఞాపకముండవలెను ! నున స్నేహము ముఖవదనగి నదికాదు, తామప్పుడప్పుడు జాబులు తప్పక వ్రాయుచుండ వలెను. మాగృహమున కొకపర్యాయము తాము నయచేయ వలెనని వందనము లాచరించుకొనిపోవుచున్నార గాని మరల జాబులు వ్రాసికొనుటకు వారొకరికొకరు వాద నానుభేదము లడిగియుండినఁగదా ! వీరు తైలు దిగినవెంటనే వారిమాటయే జ్ఞప్తియుండదు.

ఇట్టి స్నేహముగూడ నిక్కాళమున గొప్పదిగ నెన్నఁబడుచున్నది. స్నేహమునునది యింతటి తేలికనస్తువుగాదు.

కసాయి నివసించుచుండెను. అతఁడు వాడుక మేరనొక దినము మాంసవిక్రయమునకై తన యంగడినంతయు పరిశుభ్రముచేసి మాంసశకలములన్నియుఁ బైకప్పునఁడి వ్రేలాడుచుండిన యినుపకొక్కులకుఁ దగిలించుచుండెను. ఆ సమయమున నచ్చటి కొక శ్వాసమరుదెంచెను.

ఆ కుక్క మిక్కిలి యందమైనదయ్యు సరియగు నాహారములేమి మిగులఁ గృశించియుండెను. అది యాకలిచేత నెక్కువ బాధఁజెంది గడగడ వడంకుచుండెను. నా కొక్క మాంసఖండమును బడవేసినా యాకలి మాన్వజాలవాయను నర్థమిచ్చుచాపుల నామాంసవిక్రయని జూచుచుండెను. అతఁడా జాగిలముపై జాలిగొని రెండంగుళముల మాంసపు ఖండము నొకదానిని బడవేసెను. ఆ ముక్క భూమిపైఁబడుటకుమున్నే యా కుక్క కటుక్కునఁబట్టి దిగమ్రింగెను. ఆ చిత్రవైఖరి యాసూనరికిఁగొంత సంతసము గలిగించెను. కావున మరల నొక బద్దను పైకెగురవైచెను. మరల సదేవిధముగ నావేపి దానిని మార్గమధ్యముననే పట్టుకొని దిగమ్రింగెను. ఇటుల నాలుగయిదుసారులు జరిగినతర్వాత నాకట్టిక యొక పెద్ద ముక్కను బడవైచెను. ఆపర్యాయమా మొలుగుమొక మా మాంసమును దిగమ్రింగక నోటఁగఱచుకొని యెచ్చటకొ పరుగెత్తెను.

అట్లాశ్వాసము ప్రతిదినము రామసింగు సంగడికి నచ్చి కడపట వేయుచుండెడి పెద్ద ముక్కను నోటఁ గఱచుకొని

పోవుచుండెను. ఒక దినము గుండె నప్పక మాంసపు
ఖండిము నెచ్చుటకు నీసికొని పోవుచున్నదో కనుగొన వలె
నను శీతూహలమన సూనదికి గలిగెను. వాడుక మేరకు
విశ్వాస్ మాంసపు దానియను నోట బెట్టుకొని పరుగెత్తు
చుండెను. విశ్వాస్ లని రామసింగ కుక్కకిడిస ముద్దుపేరు.
కుక్కను నెన్నుటకే నీసాయికూడ బరుగెత్తెను. విశ్వాస్
ఆ పుట్టిపములలోను మూలనెన్న యొక వాడింట బొరబడెను.
రామసింగు గూడ దాని నెంబడి యా గృహములోనికి
బోయెను.

అప్పుడు నొక శిథిలమగు వీసాయందొక మిగుల కృశం
గిమ్మ పేదమనిషి గూడ శక్తిలేని మరియొకవేపి యుండెను.
విశ్వాస మాంసఖండిమును దాని ముంగట బడ్డవైచెను.
ఆ పోకము దాని వానన మాంచుచుండేనే గాని దానిని
గొట్టుకోకుండు బలములేమి బ్రయత్నించలేదు. విశ్వాస
నెంబడిమీరుండును నెన్నచిన్న ముక్కలుగ గొరికి తోక
నాశించుచు దాని తుండ్రను మింగున ట్లభినయించుచు
మరల బడవేయుచు “ఓ! నేనీహితుడా యీ ముక్కల
నైనను దినము. లేకన్న నేను బినివేయుదు” నని భయ
పలుకుటకు. పిప్పుచున్నలాగున జేష్ట లొనరించు చుండెను
కాని మిత్రుడగు కుక్క శక్తిలేమి దినజాలక పోయెను.

విశ్వాస్ యొక్క విశాల భావమునకును, బౌదార్యము
నకును నెండవ జాగిపు దుస్థితికిని రామసింగు కన్నులనీరు

గాఱజొచ్చెను. అశోకు ప్రక్కయింటికిఁ బోయి యొక మృణ్మయి పాత్రయందు నీరుతెచ్చి యా యెమ్ములగుండగు కుక్కకుఁ బెట్టెను. అదియు నా నీటిని జూచినదే యోక నాడించుచు నెన్ని దినముల నుండియో నీరుత్రాగని యాత్ర మును జూపించునట్లు గతికి కొంచెము శక్తి సచ్చినదానిసలె గన్పట్టెను. విశ్వాన్ రామసింగు తన మిత్రునికే జేసిన సహాయమునకు సంతసము దెలుపుచున్నట్లుతని పాదముల నాన సాగెను.

రామసింగు తన దుకాణములోనికి వచ్చి యచ్చట మాంస క్రయమునకు వేచియుండు వారందఱికి విశ్వాన్ యొక్క మృదు హృదయమును గూర్చియు, దానికి మిత్రుని యందుఁ గల విశ్వాసమును గూర్చియు, ముచ్చటగుచుచు ముస పురమున నెట్టి భక్తునకు నైనను నిట్టి త్యాగబుద్ధి లేనని వక్కాణించెను.

బిడ్డలారా! రామసింగు చెప్పిన మాటలయం దేమేని యబద్ధమున్నదా? మనుష్యులు తమకు లభించిన దానితో వెయ్యింట నొక భాగమైనను గానంతకూడ లభ్యముగాని, నిర్భాగ్యునకు, నిరాధారునకు, నిశ్శక్తునకు, నిరాడంబరునకు, సహాయము చేయుదురా! వారు తినుతిండి, వారనుభవించు నానందము వారిదేగదా! సర్వసౌఖ్యము లనుభవించుచుండు మానవుఁ డెప్పుడేని ముచ్చటకునైనఁ గూటికిలేని, దిక్కులేని, రోగబాధ ననుభవింపలేని వారినిగూర్చి యొక నిమిషమైన

యోచించు చున్నావా?

నారాజులుగనుచు పురితము విశ్వాస్ యొక్క చరిత్ర మా జ్ఞాన కోపము మనకొనుచుండెను. పెక్కండ్రు గుంపులు గుంపులుగ రానునిలగు దుకాణముకొద్ద మూగి యా గ్రామ సింహమును గాంచి వేనోళ్ళు చాని గుణములఁ గీర్తించు చుండెను.

కొన్ని దినములు గడచిపోయినది. ఇప్పుడు విశ్వాసముతోఁ గూడి కోగిమచే బాధపడుచుండిన కుక్క కొంచెము శక్తి నొచ్చుటచే గొర్రోలు గసాయి యంగడికి వచ్చుచుండెను. కామసింగు మాన చుమువాడయినను స్వభావమున మిగిలు చుమాభూషణ. కావున నారెండు కుక్కలు తనగృహము నుండి నివసింపబడునో తగు నేర్పాలు గావించెను. అతఁడు గొర్రె నొహగము నలస విశ్వాస్ మాత్రము పుట్టి నెంచెను. గొర్రె చాని మాత్రునకుఁ గండపట్టలేదు.

నారాజులగునను పెద్దది కానుకాను నచ్చటఁ బురపరిపాలకసంఘ (Municipality) మేర్పడెను. అసంఘ సభ్యులు భయము నిస్కలతేక తిరుగుచుండెడు కుక్కలనన్నిటిని బట్టి నెంచుట నతెనని యొక్క చట్టమేర్పాటు చేసిరి. నోరులేని జంతువులపైఁ గూడ నిట్టి చట్ట మేర్పాటు చేసినందులకును భగవంతుని సృష్టిని సళింపఁ జేయుటకు మానవుడు కంకణ మీవిధముగఁ గట్టుకొని సందులకుఁ గొందఱు ప్రాజ్ఞులు బింతించిరి.

చట్టము మేరకొక దినమిట్లఱు సంఘసేవకులు కొన్ని శునకములఁ బట్టి యొకబోననలె నుండు బంజిలోవేసి త్రోసి కొని పోవుచుండిరి. ఆసమయమున రామసింగు, దిగ్గజున్న గ్రామమునకు పశువుల వ్యాపారార్థము పోయి తనగుఱుము పై వచ్చుచుండెను. అతఁడట్లు వచ్చుచుఁ గుక్కల బంజి సమీపమున నిలచి “నావిశ్వాసును దాని మిత్రుఁడును నీవేత్ర హస్తలకుఁ జక్కియుండరు గదా” యని యనకొనుచు నాపట్టె కమర్చియుండు నినుపఁచుచుఁ గల సందిసఁ దొంగి చూచెను. ఉన్నలులుండి యాకుక్కల నడుమనుండి వ్యూమని యొకవింత శబ్దము వచ్చెను. అయ్యది తన విశ్వాసాసర్పిని శబ్దమేయని యతఁడు నిశ్చయ పఱచుకొని యాబంజి త్రోయు వారిని దన కుక్కనిమ్మని అడిగెను.

కాని వారందులకు సమ్మతింపజైరి. రామసింగునకుఁ బట్టరాని కోపము వచ్చెను. తానా కుక్కనుఁ దనప్రాణము వలెఁ గంటికి తెప్పనలెఁ దనయాత్మ మిత్రునివలె గానాడు చుండెను. కావున నతని దేహమతని కప్పుడు దెలియుటలేదు. ఏప్రక్క జూచినను విశ్వాసముయొక్క మురిపెంపు మోము గన్నట్లు చుండెను. రామసింగు ఆహంతకుల నిష్ఠిఱుఁ గ్రిందకిఁ బడద్రోసి వారితోఁ పెనఁగులాడు చుండెను. ఆవిషయము నంతయుఁ జూచుచుండిన ప్రజలందఱు విశ్వాసును గ్రహించిన వారగుటచే నాగ్రహవేశ పరవశులై యాబంజి తలుపులు నూడబెఱికి వానితో నున్న కుక్కలన్నిటిని విడిపించిరి.

విశ్వానాథముని దాని చెలికాండము రామసింగుతో, గూడ నింకొక చచ్చి సాధించుకొన్నాడు. కొన్ని దినములు తాళి యెట్లీ యెందు యెసకిపెట్టిన నొకడ బట్టవడసని విచారింప మొదలు బుట్టికొనెనుగని యెసకిము పట్టవడసనియు నదిచూచి విశ్వాన్ వానిని బాని మొట్టి బోలెడు మోహము గాని వారట్టి బెన రింపునకు భయపడెను. దానినిగూడ శక్తిలేని దానివలె నటించి వానిని చక్కనియిటు దెలిసెను. చూచితీరే! యిచ్చట గూడ ముద్రాని తొలగియున్న! ఆహా! యెసన్నహితుడు పట్ట వడసనితో దానినిగూడ బట్ట నడి ప్రాణములు నడలుట సమయమునను మొదలకొనెను గదా!

యెందులకు ప్రతిదినము నొకరిండు కళ్ళెల మిగుల ముక్కు నతో నొకరినిదెంచెను. ఇదేనాటికి యుదయమున నెప్పటియట్ల యెందులకు నిద్రనుండి లేచినచే “విశ్వాన్, విశ్వాన్” అని మిగిలిన నొకరి విశ్వానాథముగాని దాని యనుచర మృగము గాని గాతేదెను. చుట్టప్రక్కల నెవ్వరను గాని వాని జూడ గాన రాదనెయ్య! రామసింగు మిగుల అన్నడయ్యెను.

యెను భౌత్యము మరకాణము గానియుండు మని చెప్పి, విశ్వాన్ మరకాణము నెత్తుకొనిపోయి స్నేహితున కిసుచుండిన ప్రదేశమునకు బోయెను. అతడు మోహించినటుల విశ్వాన చుట్టటనే యుండెను. ముఖమున దీనోర్వముతో పవీతప్రక్క మొగము చుట్ట కూర్చుండి యుండెను. రామసింగు దానిని

“ఏమి విశ్వాస్! అట్లున్నాను! నీ నేనెహితుడు కుశలమేగదా!”

సమీపించి “ఏమి విశ్వాస్! అట్లున్నాను! నీ నేనెహితుడు కుశలమేగదా” అని దాని విషమిందన నట్లుచు పీచాలోనికి తొంగిచూచెను. రెండవ కుక్క చనిపోయి దాని శరీరము కొయ్యబాటి యుండెను. విశ్వాస్ కన్నుల కెంతయుండి నీ రధిక

'ముగ ప్రవహించుచుండెను. కసాయి యచ్చట నొక చిన్న గుంటలో వృద్ధుని పుట్టిన కుక్కర కళ్ళేబరమును బూడ్చినై చి విశ్వాస్ నా దసవెంట గీసికొని వచ్చెను.

విశ్వాస్ మరల మునుపటివలె మాంసము నా వోటికి గీసికొనిపోవుట కాగింభించెను. రామసింగెంత ప్రయత్నించి సను దానిని సంతోషపఱచి ఆహార మిడలేకపోయెను. ఎచ్చట నేని తన న్నేహితునిసంతక కుక్కను విశ్వాసము చూచెనేని అచ్చటను బురుగెట్టి అయ్యక తా సనుకొనిన మృగము కాదని తెలిసికొని విశ్వాసముతో వెనుకకు మరలుచుండెడిది. సనమయ మునంద్రితము తన మిత్రుడను సనిపోయిన స్థలముననే కూర్చుండి గురులవడినది. ఇట్లుగూడగోసములు గడచెను. అఱవదిన ముగియమున రామసింగు కన్నబిడ్డవలె నేడ్చుచు విశ్వాస్ యొక్క కళ్ళేబరమును మోసికొని వచ్చి తన యింటి వెనుక బూడ్చుచుండెను. ఇను బంటు చూచి విక్కిలి దుఃఖించిరి. పాపము న్నేహితుడను లేక చూచ నాలుగుకాళ్ళజంతు వీ ప్రపంచమున నీ ప్రాణమును నిలుపుకొనలేకపోయెనుగదా !

సత్యము

క॥ సరస్వతి భాషణములు

నిందాన్వితములును ద్వంద్వములు ♦ సాయత్కారములును

జెందిన మాటల నాడును

మీదస్పృహలంబు గలుగు ♦ సాయత్కారములే !

“సర్వవేదాలఁ బల్కు సర్వోపదేశము లెల్ల” యని మహర్షిలు పల్కిన వాక్యమున లోప మేమున్నది? సత్యము సచింతన మానవుఁడు, సన్మార్గములలో నొకఁడుగ నెన్నఁబడెడిది. నిత్యవాఁడెన్నఁటికేని పరిహాసపాత్రుఁడే. కల్లలాడువారికి నెవని గుంపునకు మఱియొక్కఁడు చేరెనని సంశయించెడిది. యదార్థమైనది బహుజనవిరోధి అనునట్లు నిజము పల్కువాఁడు ఇది నీతి, ఇది న్యాయ మని యెఱుఁగని మనజులకుఁ జూరకనునగునేమోగాని, మహాపురుషులకును దేవునికిని మిక్కిలి దగ్గఱగఁ జేరియున్నాఁడు. ఎంతటి బుద్ధిలేని మానవుఁడైనను దేవుని సమీపముచేర నిచ్చగించునే గాని చెడ్డవారికి మంచివాఁడను గాని పోషింపదా యని యంగలార్చునా? ప్రతిమనుజునికిని సత్యము పొలిసెననియు నని యిచ్చ యున్నది గాని యట్లు పలుకుటవలన తాను చేసిన తప్పు విదిత మగునేమో యను భయమున నన్నియో కల్ల బొల్లిమాటలచేఁ దన తప్పు నొప్పుగఁ జేయఁ బూనును గాని నిజము నిలకడమిఁది నైనఁ దెలియకపోవునా?

సహజముగఁ గన్పట్టుచోయుట మానవస్వభావము. దానిని గప్పిపూడ్చి సన్నిహిత యనశ్యములు పలిక తన నేరము గొప్పదిగఁ జేసికొనుట యేగాని కల్పలుపలికినంతమాత్రమున దోషమును దొలఁగింపఁగోరఁగలమా ? ప్రతి మనుజుఁడు సత్యముపలుక నలవాటు చేసికొనవలెను. బ్రాహ్మమునండి నిజమేపల్కువలెనని పట్టాపట్టి సత్యమునే నాచిందుటకు ననుదీయకుంటిమేని దిబ్బట లాశంపాదకోటి యెట్లు సహజసంభాషణముగనున్నదో యట్లే సత్యము పలుకుచుండఁగలఁడు. స్వభావస్థితి మెపోవును. లేనిదన్నట్లు నన్నది నీవెట్లు పట్టుకునఁ గొంచము యోచనగానలెను గాని యున్నదొన్నట్లు, లేనిదొలేనట్లు నచించుటకు యోచన మిట్లే నరదోయిదా !

సత్యముకొలుకు నతీనాత్మము నెడఁబాయుటకు హరిశ్చంద్రుడు వెనుదీసిపయించుటకుఁ బయ, తేంద్రిమాట యనశ్యముగాకుంటుటకుఁ బదనాల్కన్న ముందు కాసులలో నీతాత్మకమలతో నిజమలఁ బడవలెనని శ్రీరామకృష్ణభాషు క్షుమనిస వాఁడుకాఁడు. సత్యవాక్య పరిపూర్ణమునకలఁగఁ బాతాళమునకణఁగి ప్రొక్కజఁడిన బలి నెడఁబడవలెననివాఁడుకాఁడు. అట్టి సత్యసంధులు, అట్టి మహా పురుషులు ననుదీన దేశమున నినసించుచు వారుచ్చాస నిశ్శబ్దము దిగింపఁగానే పీల్చుచు వారు ద్రాగిన నదులలోని నీరములే త్రొగింపఁగలవని మనకు వారి సత్యసంధతలో వారి యుధ్ధానిమనస పాటనములో శతాంశమైన సహస్రాంశమైన నుండవలసినపనిలేదా ? అదే ! - రానురాను మనము సత్యహరి

శ్చంద్రులమని, కల్లలాడుకోణంగులమని, యధార్థమొగుని
 యడిబిండలమని యనిసించుకొనుచున్నారమే! కొంచెముగూడ
 నసత్యమునకు జంకుటయున్నదా? కలతలు బెట్టుటకుగల్గి—
 సవ్యలాటలుకు నసత్యము—మోదమునకు బొంకు కాసునకు
 గల్గి—పొట్టకూటికి బొల్లు—మాటలో మతేకము—చూపులో
 జూణుకు—మనసులో, దాటోటా—నడకలో ననుకు—నీవనమును,
 జల్లి—ఇట్లు మన బ్రతుకులు దిగిపోయినవి—సత్యమునకున్నంత
 శారవము—సత్యములోనున్నంత సంతోషము—నిజములో
 నున్నంత సయము—మఱిదేనియందునులేదు. బొంకువారికి
 ప్రథమమున సంతోషమగుపడినను, తుదకు చెప్పరానిగడ్డ
 మును, దుఃఖమును ననుభవింపనలసియుండును. సత్యమువలన
 మొదట, గట్టమనిసించినను, గడపట శాశ్వతసుఖ మునుభ
 వింపనగును. సత్యమే జయము. సత్యమే మానవునికి రక్ష
 వంటిది. ఇందులకు నిదర్శనముగ నొక కథ గలదు.

పంజాబుదేశమున కుత్తరమున, గాశ్మీరమును స్వదేశ
 రాజ్యము గలదు. ఆంగ్లేయులు పంజాబును స్వాధీనముచేసి
 కొనకమునుపీరాజ్యమును రంజితసింగు పరిపాలించుచుండెను.
 ఆతని యనంతర మతని పుత్రుడు దులీపుసింగ్ గిర్జీషునారికి
 యుద్ధపరిహారమునకై యొకటన్నరకోటి రూప్యము నీయవలసి
 యుండుటచే గులాబ్ సింగను నతనికి, గాశ్మీరమును విక్రయించ
 వలసినవాడాయెను. అప్పటినుండియు గులాబ్ చరితమువాడే
 యీ రాజ్యమును బాలించుచున్నారు. గాశ్మీరము తూర్పు

ప్రపంచపు సంతననము (paradise of the east) అని పిలువఁ బడుచున్నది. ప్రకృతిసౌందర్యమంతయు నా దేశముననే మునుముందు పుట్టి యిదివర నీమలకుఁ గొంచెము కొంచెముగ వ్యాపించినట్లుండును. ఇచ్చట చలి మిక్కిటమును దుర్గమయమును నగుటచే జనులు మిగుల బలిష్ఠులుగను, గట్ట జీవనమునకు వెనుదీయనివారుగను నుందురు.

ఈ దేశము వివిధములుగ నింపుకొలుపులతోలకును, వింత రీతిని నేర్పలు పుష్పములతోను రసభరితములగు ఫలవృక్షము లతోను మిగులఁ బ్రసిద్ధి. సదులు విశేషముగ ప్రవహించుటచే నానాహిమల్యుల దేలియాడుచుండు తోటలు (Floating gardens) గలవు. అచ్చటివారు గొప్ప గొప్ప కాయలు, సముదాయముచే నొక తెప్ప గట్టి వానిపై నున్న కొంచెముగ వ్రచి దాన్ని కూగగాయలతోటలనాటి సదులతో పడ నదిరి. కాయతోగట్టిన నాతెట్టవతోటతో దేలియాడుచుండును. వారచ్చటచ్చట సదీతీరములనున్న పుగములఁ జేరి యచ్చట ప్రజలకు సప్పుడే గోసెన శాకములను విక్రియించుచుందురు. ఈ యద్భుతమును ప్రకృతీసౌందర్యము లను జూచుటకు బళ్ళిమొఖండవాసులుగూడ నెడ తెగకవచ్చు చుండుదురు. శాశ్వతమునకు ముఖ్యపట్టణము శ్రీనగరము. అపట్టణము శ్రీమహాగృహక్రవర్తియగు నశోకునిచే కట్టబడి యుండుటచే మిగుల పురాతనముగ పట్టణము. అందుఁ

పూర్వము శుభ్రదత్తుడను నొక భాగ్యవంతుఁడుండెను. ఆతడు మిగుల సిరిగలవాడయ్యు లోభమునకు మాత్రము దాసుఁడయ్యెను. పాపమతనివిధి.

శుభ్రదత్తునికి సత్యవతి యను కుమార్తె గలదు. చిన్న నాఁటినుండియు నామెకు సత్యమన్న నెక్కుడు గౌరవము. మాణిక్యమని పేరుపెట్టిన కాశిరంగునానినలె, రామచంద్రుడని పేరు బెట్టుకొనిన పితృదూషణునివలె, శాంతకుమారి యని పేరు బెట్టుకొనిన కోపనతివలె, పన్ను సుశ్లెష్మమని పేరు బెట్టుకొనిన మడ్డిమనుష్యునివలె గాక సత్యవతి యను పేరు శుభ్రదత్తుని తనయకుఁ దగియుండెను. ఆమె యెక్కు సెక్కుమున్నకున సత్యత మాశియెఱుగదు. అట్లు యామె సుగుణమునకుఁ దగినట్లు సౌందర్యముగూడ నుండుటచే నాభ్యుదయముననున్న ధనవంతు లందరు నామెను నమ కోడలినిగఁ జేసికొన నుష్మిభక్తులు చుండిరి.

ఆపురముననే యొక బీనకాపు నివసించు చుండెను. ఆతని పేరు రత్నయ్య. ఒకనాఁడతఁడు పొలమునుండి గుంటికిఁ బోవుచుఁ గొన్ని నంట చెఱుకుల నేడుకొని పోయెను. ఆతని భార్య యాకట్టెల నందుకొని క్రిందఁ బెట్టెగనే యామోఘలో నుండి యొక చిన్నపాము నెలికి వచ్చెను. ఆమె చూచుగాలి తిండిని జూచి యాహా ! దేవుణ్ణి సర్పములకు బిడ్డలు నిచ్చు చున్నాఁడు గాని నాకీయ్యడయ్యె గదా ! యని చింతించు

నుండి నా బాలోరగము; “అమ్మా చింతింపకము. నీకు బిడ్డలుగలదుగాని నన్నే చిందుకొనుము. నేను హానిచేయ” నని నునువెట్టి సంభోషణమున బలికె. అది విని రత్నయ్య భార్య మిక్కిలి యోచ్ఛహపడి యింతటి వింత లెందును గిస్సినట్లయి. సాము మాట్లాడుచున్నదే యిందేగో రహస్యముదాగియుండెడిదియు చూచెదగాక యని ఆవినదాడిని మిగుల నుక్కెనతో బోషించుచుండ నాపడగదారియు గ్రహక్రిమముగల బొగి బెట్టి నయ్యెను. ఒకదినమా త్రాచు రత్నయ్యను పిలుచి! నాయనా నేను పెండ్లి చేసుకొననలయును. ఇట్లుంటున్నానోగా? ఇట్లున్నట్లుని నువ్వారెను, నాకు వివాహమాడనులేనని యున్నది. మీరు బోయి సత్యవతిని నాకిమ్మని. పొగి నుండె” నిమిసె. రత్నయ్య యేమియు దెలియని మాంసపుండగునచే ఇట్లున్నట్లు నింటికికి బోయి “అయ్యా! మీసత్యవతిగోగా? నామాంసండుగు నర్పరాజునకు వివాహము చేయునది నా” యని యడిగెను. అందుల కతడు సవ్వి, నాయనా కీమి? కిస్యనిచ్చుటయేమి? కానిమ్ము. కీని నొక విధముగ నాగింపె ననియు నని “రత్నయ్యా! మాయింటి వేనుది బంగారు పెట్టె వలెను నేను గలుగునట్లు చేసినచో నాకుమార్తె నీకోడలు కాగలడు” నియెను. ఆకోడెంటికి బోయి పొగిని యుండునో నుండునో బూసగుచ్చినట్లులు పొడవ పెట్టుకొని పుచ్చెను. ఆసప్పము రత్నయ్యతో, “అయ్యా!

అది యెంతోపని ! నేను బంధుకొనుచోట నొకమూట
యున్నది. దానిని విప్పితివేని అందొక విధమగు పొడిగలదు.
దానిని నీటిలో గలిపి కొన్ని మామిడి శుంకల నానీటిలోనన్ని
వారిగృహము వెనుకఁ బూడ్చి రమ్మ * అని వాక్రొచ్చెను !
రత్నయ్యయుఁ గుమారుని మాటయందఁ సమ్మతముంచి
తా చెప్పినట్లులు చేసెను. కడపటి విత్తును బూడ్చిసరితఁ
నదివఱకుఁ బూడ్చి స శుంకలన్నియుఁ జెత్తు బంగారు మామిడి
కాయలతో గుంజెను. రత్నయ్య మాంశ్చర్యమున నెఱుఁగలేదు.
ఆసమయమున నే నత్యవతి శంక్రి యచ్చటికి నచ్చి యాపిచిత్ర
దృశ్యమును జూచుచు నిలువఁబడి పోగొనును. అప్పుడు రత్నయ్య,
“అయ్యా ! మీరు చెప్పినట్లులు చేసితిని. ఇంక నేమైన నభ్యం
తరమున్నదా ? ” అని ప్రశ్నించెను. అందుల కధనిన “ డింక
మఱియొక పని బాకీయున్నది. మాంశ్చర్య గుడ్డ్యములును
నేలయు సువర్ణ మయమగునేని మీరవారూడు మాయలు
డగుటకు సందేహము లేన ” ని బదులిడెను. రత్నయ్య
యీకొండని సందేశమునకుఁ గుమారుఁ డేమి పలుకునో
యని సంశయించుచు నింతకి నచ్చి నర్పమునకు విషయము
నంతయు నెఱింగించెను. అప్పుట్ల కాలఁగి, శంక్రి యగు
రత్నయ్యతో “అప్పా ఈయారి కు తరమున నొక పుట్టగలదు.
అప్పుట్లపై నొక చెట్టుగలదు. దాని కొమ్మలు కొన్నిదెచ్చి
శుభ్రదత్తునింటి గోడలను నేలను వానితో నూడ్చు ” మని

అప్పుడే యా స్వర్ణము ఒక సుందరుడగు మానవుడుగి మన కైని.

తెక్కనేయక యాపామునెదుట నిలిచెను. అప్పుడే యానర్ప
మొక సుందరుడగు మానవుడుగ మాత్రను. సత్యవతి సంత
సమునకు మేరయేలేదు. ఇంతకొక క్షణమునకు మునుపు
పాముగానన్న నాయందగాడు సత్యవతిని జూచి మిగుల సరి

తోమించి ఓ! కన్యకా! నీ జనకుని సత్య నిండునుండి దొలగింపబూనిన నీ త్యాగము ఒహు శ్లాఘనీయము. నేను పూరుష పురుష (Peshawar) రాజకుమారుడను. ఒక నాడు నీ మునిసంగివుని మ్రోలు సవ్యలాట కొక కల్ల చెప్పి నా దూర కౌతాపసోత్తమును కనులెఱుజేసి తొమ్మిది సంవత్సరములు వఱకు నీ సర్పిరూపమును నుండవలెననియు సత్యవతి యగు సత్యసంధురాలి నర్చనమువలన నీరూపు పోవుననియు శాసించితిని. అమోసేంద్రుని నాక్య ప్రకారము నీ నర్చనముచే నా నొకరూపము బొంగితిని. నీన్న నెప్పుడ వివాహమాడె నని గాని చూడటదారి నున్న ప్రకారము ననవర్షములు పూర్తయగుటకు మూడునెలలు తక్కువగ నున్నది. మరల నా సర్పిరూపును ధరింపవలెనని చెప్పి తన పాముతోలువంక జూదనుగాని వార్దిగను మాట్లాడుచున్నప్పుడు సత్యవతి తల్లి తన కంఠముననుండి దీనిని సందమలకు మురిసి మరల సత్యకు పామురూపు నెత్తునేమోయని యచ్చట బడియున్న పాము కుటుస నుతినికే జెలియకుండ నెత్తుకొనిపోయి కాల్చి యుండుటచే నచ్చటనది యగపడలేదు. అప్పుడా రాజకుమారుడు జరిగినదానికి తెలియచి యొక పాపురపు రూపు నెత్తుకొని శుక్రని నెగిరిపోయెను. సత్యవతి యశడ్కులు తన్ను విడిచి పరుగిడి సందమలకు నేడప్పుడు నలిగిండులకు గూడ జెప్పుకుండ నా గువ్వ పోయిన దిక్కునకు బరుగెత్తుకొని పోయెను. ఆపే

యల్లెన్నిమైళ్ళు పరుగెత్తెనో యామెకే తెలియదు. అల్లు పోవుచుండఁ దోవ యందొక యందగఁజై యామె కగపడి యామెను నిలిపి యల్లు వ్యసనముఁ జెందుచు గుట్టలనక, రాల నక, చెట్టనక, పుట్టలనక పరుగెత్తు చుండుటకుఁ గారణమడిగి యామె చరిత్రమును విని మిగుల నాశ్చర్యమొంది “అమ్మా! నీ సత్యమునకు మిగుల నాసంద మొందినని. మూడు నెలలములవరకీ చెట్టుక్రిందనే యుండుము. మూడవదినము సాయం కాలమునకు నీ భర్తయగు యా పావురపు వేసదారి గూ వృక్షపు గొమ్మపై వ్రాలును. అప్పుడు నీవీ యిసుక నాక పోతముపైఁ జల్లుము, నీభర్త యెప్పటియట్లు నీ సహపమునకు బొందును. నేనీ వనదేవతనని యిసుకనిచ్చి యామె యదృశ్య యయ్యెను.

ఆ వనదేవత చెప్పినయట్లు సత్యవతి యాకలి దప్పలకుఁ నోర్చి; చలిని సహించి యా వృక్షము నొడ్డనే యుండెను. మూడవదినము సాయంకాలమున కొక పావురము ఈవృ మనివచ్చి యా చెట్టుకొమ్మపైఁ గూర్చుండెను. ఆసమయ మునుగుర్తించి సత్యవతి వనదేవతను మనమునందుఁ బ్రార్థించి యిసుకను బారావతముపైఁ జల్లగనే చెట్టుపైనుండి రాజ కుమారుఁడు పక్షిరూపము వదలి క్రిందికి దిగివచ్చెను.

అప్పుడీ యా దంపతుల యానందము మేరయే లేదు. పురుషపురపు యువరాజు సత్యవతితోఁ గూడఁ దన రాజ

ధానికిఁ బోయి యూమెను వివాహ మాఁచి శుభ్రదత్తుని కా
 శుభనర్తమాసము చేప్పి పంపెను. చూచితే సత్యమున కెంత
 శక్తి యున్నదో! మఱియొక మాట రఘుయ్యను నతని
 భార్యను రాజపుత్రుడు మరువక పిశేష ధనమున బంపెను.
 ఆ ధనముతో వాగు జీవిత మంతయు సుఖముగఁ గడపఁ
 గలిగిరి.

ఆ శ

క॥ కరచినిజాద్యవయశముల

శివ యుడిగెన్ కళలు ముగచు • పై నిండారన్

శివ సెలఁ చెలఁ బాటెను

దరిమాలిన తృష్ణ యొక్కడె • తగులఁ బూసెన్॥

ఆశ యంతములేనిది. జగత్తు సంతయు నొక తృప్తిగో మ్రొంగి వేయనలయు నన్ననట్లు వచ్చిన మేఘము రానురాను బలుచ నగుచున్నది. పర్వతరాజ మనబడు హిమాద్రిస్థికి బోను బోను సన్నగిలుచున్నది. ప్రళయమువలె జూపట్టి భూనభ్యంతర రాశమునఁ దన జ్వాలలచే నొక్కటిగఁ జేయు భూకంపము తుణతుణమునకుఁ జీఁగించుచున్నది. మింపికిని ముంపికిని బ్రహ్మాండదీపమువలె వెలుంగు భానుని తేజము గిసము గతిం చను గతించను సన్న వాటుచున్నది, కాని మానవుని చిన్న హృదయమునఁ బుట్టు తృష్ణ మాత్రము తలుగుటలేదు.

మానవుఁడును శతవృద్ధుఁ డగుచుండినను, అతనిలోఁ జనించు నాన మాత్రము యౌవనావస్థయందే యున్నది. అది శరీరముతోడ ముదుసలి దగుటలేదు. ఎన్ని యున్నను దనకు లేని వస్తువే యూనంద మొడఁ గూర్చునది యని మనుజుఁడు భావించును. నిమిష నిమిషమునకు మార్పు గోరని సేరుఁడు లేడు. లక్షాధిపతికి లకారము కకారముగా లేదని లంపట పుత్రులు గలవానికి నాఁడు బిడ్డలు గలుగలేదని యంగలార్పు.

అట్టి వస్తువు గలవానికి తెలుసు వస్తువులు లేవని వెనె. ఉబ్బు
గలవానికి భూమి లేనది బెడన. పనివిగలవానికి బెడనవి
గాలేనది పానము. బిచ్చగానికి గడపనుకు లేవని కష్టి.
కష్టము మాంజినవానికి భూమి కుదుర్తనది కావని కిసమన.
రాజ్యము గలిగిన రాజునుకు గారాబు గాలేవని రవరన. ఇట్లు
సిడికి లేనివాని మునుకు పడని పనివత్తుకు నను కన్న
నానోతో ముచ్చి పడమనాని గనలేము.

అశయములు చల్లించుకొనుటకు మానవుడు తన కన్న
కొంచును సాగునమును నూడ మట్టి గలిసి దుండగములు
చేయఁ జూచును. ధన మెచ్చుచున్నకొలది గాంత నూడ
నొచ్చునుండను. కావుననే యర్థవంతగాదుకాను కాను
లోభము నొచ్చుచునే యుండను. ధన మెచ్చినకొలది పువ
మెచ్చి, పువ భనమును బీస సాదులకు సాహాయ్య మొనరిం
చుట తన పిల్లయనియు, కేవల కానుకాను కడుపు నుత్తికొత్తుకు
నీచపు బనము చేయక నాన పట్టు బడిన రత్నమునలె గష్టము
లనే సాన పట్టుబడి ప్రకాశింపవలె ననియు బెట్టలు వచింతు.

భగవంతుడు భనవంతుని మాత్ర మెంతవత్తుకొ బోవునో
చూచుటకొత్తుకొ నూడ కొడుకొలది నిచ్చుచుండును. బీస
పాన మూర్చితవత్తుకొన్నదో పోలియుట కొత్తుకొ వాని
కొడుకు లేనిది గలుగఁ జేయు చుండును. ఈ హాస్యమును
మనుజు డనుభవమున జెలిసికొనుచున్నను దైవేచ్ఛ
ప్రకాగము నడచుకొనుట లేదు ! సరిగదా ! ఆశకధీనుడై.

తాను జేయక విడువని యకార్యమెన్నియు లేదు. హంస తూలికా శల్పంబునఁ బవ్వళించు వారును, నట్టి నేలపై నిద్రించు వారును, శ్రీయుతులును, గూలివాండ్రును, దూప వంతులును, గుహాపులును, సంత్యకాలమున నొక పడకట్టిఁ బవ్వళింపఁ బోవుట నిక్కువమని తెలిసికూడఁ దాను శ్రీమంతుడగుటకు నెన్నో శలఁచిక్క పనులను జేయుచు సంతృప్తి యనుమాట నెఱుంగ కున్నాఁడు. ఇందులకు దాహరణముగ నొక చిన్న కథ గలదు.

వింధ్యపర్వతము మొదలు కన్యాకుమారి వఱకుఁ గల దక్షిణ హిందూదేశమునకు దక్కనని నూలు నేరు గలదు. అందు ప్రవహించు చుండు నదులలో నెల్లి గోదావరి మిగులఁ బెద్దది. అయ్యది పడమటి కనుమలలోఁ బుట్టి తూర్పుగాఁ బోతీ సముద్రమునఁ గలియుచున్నది. గోదావరి సస్య సమృద్ధికి నాధారభూత యగుటచేతను, గాక పోకల కను వగుటచేతను అప్రాంత్యమువారు “గోదావరి నెల్లి” యని బిలుచుట కూడఁ గలదు. యీనది శ్రీనాసి కాశ్యపంబకను వోట పుట్టుచున్నది. ఇచ్చట కిరువదిమైళ్ళి దూరమున నాశిక యను దివ్యక్షేత్రము గలదు. ఆపట్టణమును ప్రతి వత్సరము వేలకు వేలు యాత్రికులు దర్శించుట నాడుక.

నాసికయందు బాహు, సుబాహు, దీర్ఘ బాహులును మువ్వు రన్నదమ్ము లుండిరి. వారు బీనవాయియ్య మిగుల సుగుణాత్ములనియు, గనికరము గలవారనియు జను లనుకొను

చుండురు. నారి కొక మామిడిచెట్టు గలదు. ఆ వృక్షము
 ఫలభరితమై సస్పృశు ముగ్గురును సంతృప్తికార మొక్కరొక్క
 రుగ్గ గావలిగాయుచుండిరి.

ఆ సహజోదరులు యౌదార్యబుద్ధిని బరీక్షింప వలెనని
 యొక ఋషి యా చెట్టును సమీపించెను. ఆ సమయమున
 పెద్దవాడగు బాహుడు కావలిగాయుచుండెను. ఆ ఋషి
 గూతని బూచి అయ్యా! నేను మిక్కిలి యాశ్చర్యచే నపిం
 చుచుంటిని నాకు గొన్ని పండ్లు నిచ్చిన నీ కేదా చెప్పకొని
 కనినపు నింజించుకొనెనని విన్నపించెను. బాహుడా ఇద
 దానిని బూచి సమస్కరించి చెట్టునందున్న తన సంత
 ఫలము లన్నిటిని గోసియిచ్చి “అయ్యా! నా భాగమునకు
 కావలసిన పండ్లన్నియుఁగోసియిచ్చితిని. దీనిని దాము దీసి
 కొని, కొన్ని నా హాసముగ నుపయోగించుకొని కొన్ని
 పండ్లను విక్రయించి యొక నలయు వస్త్రములఁ దీసికొను”
 ఁనీ సవిసయముగఁ బల్కెను. ఋషిశ్వరుఁడు వాని ధర్మ
 కుణమునకు మిక్కిలి సంతసించెను.

మరలఁ గొంతసేపటికి రెండవవాఁడు తనవంతుమేరకు
 గొప్పకాయుటకువచ్చి యన్న నింటికిఁ బంపివైచెను. తన
 సహజోదరుని ప్రార్థించి ఫలములఁగొనిపోయిన ఋషియే
 మిగల సుబాహునితోడ నేతెంచి మొదట నాతని యన్న
 పడిగిన ప్రకార మాతనినిగూడ నవేక్షించెను. సుబాహు
 తనసంత ఫలముల నన్నిటిని గోసి “మునీంద్రా తామఁగు

టయు మేము లేదనుటయూ! అట్లున్నాడనిని గానేరదు. ఎన్నియో పాపంబులఁజేసి యీ బీద జన్మమొత్తినారము, ఇంకను దానాని విషయంబులయందు యాచరములేకంబుట మానాశేషమునకుఁ గారణమగును గావున నీ ఫలములన్నిటిని గామ గ్రాంతి “మన్మాదీర్పదంపుడని” మఱిమాట విన్నవించెను.

ఆ తాపస్తోత్రముఁ డాతని గుణంబుల కాశ్చర్యమంది మూడవ వాడగు దీర్ఘ బాహువు కానలిగాయు చున్నప్పు డతనిని దగ్గఱి తానా మిగుల నానలిగొన్న వానియగు నాచి చుచుఁ గొన్ని ఫలముల నాసిరి.

దీర్ఘ బాహువు తన యన్నలవలె పట్టులో మిగిలిపోదన భాగపు పండ్ల నన్నిటినిగోసి యాభిక్షుని మ్రోలనిడి “బీద సాధువుంగవా! మిమ్ము సంతృప్తునిగఁ జేయునట్లుగా భగవంతు నాయొక్క లేనందులకై చింతించు చున్నాడను. ఈ ఫలములైనను గొనిపోడని” భయభక్తులతో నాశ్రయించెను.

అనుచుచిది దినమున ఋషీశ్వరుండు బాహు, సుబాహు దీర్ఘబాహుల గృహమునకుఁ జోయి వారిసంగఱిసి జూచి “బిడ్డలారా! మీ దయాభిక్షమునకు నేనెంతయు నానందించితిని. నా వెంటరండు, మీకోరినవగముఁ బ్రసాదించెద”నని చెప్పి వారిని దోడ్కొని యటవీ మార్గముఁ బట్టెను. వాగ్దత్తు కొన్నిక్రోసుల గూరము పోవగ నచ్చట నొక కొండకాలువ మిక్కిలి వేగముగఁ బ్రవహించుచుండెను. అచ్చట నాముని పెద్దవాడగు బాహునిజూచి “అయ్యా! నీవు కోరిన వరము

నిచ్చులకు స్థిమముగ నున్నాడను, ఏదే నొకటి గోరికొను^న మనో నెప్పును. అంటుల కాశడా సెలయేటవంకఁ నిరిగి నేనీ యేటించులను ముంచి యెత్తికొనిన నాపాత్రలోని జలము పాల గుమిండునట్లు ప్రసాదింపుమని వేడుకొన, సమ్మనీశ్వరుండట్లే యగుగాక యను చెప్పి మిగిలిన నిర్దటఁ దోడ్కొని కొన్ని మైళ్ళదూరము పోయెను. అచ్చటవారొక గొప్పమైదానమున లెక్కలేని యడవి పావురములు గుంపులు గుంపులుగ నాహా గము నోవకొని తీనుచుండుటఁ జూచిరి. కెండవవాడగు సుబా హుడు తొండ న చంద్రునిజూచి “యా పావురము లన్నియు గోవులుగనుకట్లు చేయు”డని కోని నాతఁడును “సీయిష్టప్రకారము జమిగొనికె; నీ పి గోనముదాయంబును మేపుకొనుచు గొప్ప భోగ్యవంతుడవు గిమ్మని దీవించి మూడవ వాని వేల నడవకొని యచ్చటనుండె కదలెను.

కొంతదూరము పోయి యాతఁడు దీర్ఘ బాహునుఁజూచి “నీ గోరికనగునుండ నెలుపు” మని యడిగెను. దీర్ఘ బాహువు చేతులు చూచి సమస్కరించుచు “మాపాలిట కల్ప వృక్ష మగునో మనోపురిగివా! మాయన్నలవలె నాకు గోరికలు లేవు. కోరికలచే గుణము రాను రాను చెడిపోసచ్చును. అం దుకలను దీనిసామల కనునగు సాహాయ్యము నేజేయలేక పోయి నీవ్కనుమండఁ గావచ్చును. కావున సుహృత్మా! తమ పని నేన నేయును, బీదలకు నదా నాయపడుచు, సర్వేశ్వరుని స్మరింపఁచు గారి ముఖికిఁ గడపు నుద్దేశమొకటి దప్ప నాకు

గావలసివేసియు లేనన బదులిడెను.

అంత నా ముని దీర్ఘ బాహుని సుగుణముల కచ్చరువువడి చిటునవ్వు నవ్వుచు “నత్సా! నీ బుద్ధియే నిన్ను గొప్పవానిని జేయగలదు నా వెంటకమ్ము” అని యా జటాధారి సమీప రాజ్యమున నున్న యొక రాజునొద్దకు నాథుని గీసికొనిపోయి రాజు కూతును తన వెంటనున్న దీర్ఘ బాహుని కిచ్చి పెండిలిజేసిన బాగుండునని తన యభిప్రాయ మాత్రేన కరుణపఱచెను.

ఆ పుడమిశునకొని కమాత్తెగిరిను. ఆమె ముందు గుణ ములను విని యాదీనమే యిట్టి రాజులారామెను వివాహ మాడ వచ్చెయుండిరి. ఆ భూపాలునకు ముని వెంట నున్న వచ్చి యుండు బీజ యునకునికి తన కూతునిచ్చి కష్టములేదు. అయిన నాథునిమాట తక్కిన పుచ్చుకొని నచ్చిన మువ్వర నొకచోట గూర్చుండఁబెట్టి తన కూతురు బిలువనగున యామె కెవరిపై బ్రతీయో దేలుపుమనియెను.

వచ్చిననాకలలో నొకఁడు బట్టతొలుగిల నల్ల భూపాలుడ గుటచేతను, మఱియొకఁడు కొయ్యబారిని కొక్క-పండ్ల కుచ్చేలుఁ డగుట చేతను, వారి నా రా కుమాత్తి వినాపామాడు నొక మూడవవాడగు నిలువేని యునకునే తనకు పెండ్లి నేయుమని తండ్రిసిగోరెను. కాని యాయేలికకు తన కుమాత్తిపట్ల దరిద్ర నారాయణున కిచ్చుట కష్టపడమి నేమి జెప్పుటకును దొరచక యోజించుచుండెను. అతని యద్దేశమెత్తంగినముని శ్రేష్ఠుడు రాజుతో “అయ్యా! యెందులకీ తీరమకలు నేనొకయుక్తిచెప్పగ

నట్లు చేయుడు. నేడు మూడరటిచెట్లను నాటి యొక్కొక్కదానిపై నొక్కొక్కని నేడు వ్రాసెనము. తేపటి యుగయమున కెనది యనగా శలించునో వారికి వివాహ మొనర్తుమని చెప్పెను. అందులకా తేడు సరియన నట్టొనరించి.

“ ఇది మునుపటి భక్తి యీ శేషవానికి దన కూతునిచ్చి
వివాహము చేయించి యుగపురికు దగిన యరిణి మిచ్చి పంపివెచ్చెను”

మఱుదినమున నా బడిదారి మహిమచే దీర్ఘబాహు సేరుం
డిన కదళీ స్మృతుము ఫలించి యుండెను. తాళు చేయునది లేక
యా పేదవానికి నీన కూతు నిచ్చి నివాహము చేయించి
యిరువురకునుగిన యగ్రామిచ్చి పెండ్లివై నను.

ఋషియు వార్హిణి కరణ్యమున నొక స్వశాలా జూపి
నేను మఱల వచ్చుసంకల్పము నుండెను పసింపుమందుచు
యెచ్చటికోపోయెను.

దీర్ఘబాహుడు “నన్నీ మునీంద్రుడు డివిద్యప్రదేశమున
నివసింపుమని యనుజ్ఞ యిడుతుందులకు? నరేంద్రుని
నిశ్చింతగ ధ్యానించుచుండవచ్చుననిగా? అనిగాని పరోప
కారమునకంతగ వీలయ్యెడిదికాదు! అతడు నా ముక్తియే
నన్నిందు పసింపుమని సెలవిచ్చియుండు. కలదిజూడె నని నా
కది యెట్లు తెలియఁగలదు? ఇందే యుండెను. పరోప
కారము దైవచింతనము మానవునకు ముఖ్యధర్మములు. నానిని
వీలగునంతవర కొనర్చువాడే మనుష్యశక్తివాచ్యుడు” అని
యొచించి తనజీవితము నహింసాకరముగ మార్గమున గడప
నిశ్చయించెను.

ఆ నూతన దంపతులు కాయ గనరులఁ దినుచు దుర్బల
దులఁ బొడిసేసి రొట్టెలు చేసికొని యడవిగడ్డల నుపకరణము
పొట్టవోసికొనుచు నమకున్న దానితో సంతృప్తహృదయు
లగుచుండిరి.

పెద్దవాడగు బాహుడు తాను సదిలోముంచిన పాత్రలోని

జలము సాలుగ నూలుచుండుటచే నాక్షీరము నమ్మి విశేష
ప్రస్థావనాన్నించి యా సెలయేటికి సామీప్యమున సౌధ మొకటి
యేర్పఱచుకొని సేవకులు తన కనుసన్నల మోలుచుచుండ
మిగులు నానందించుచుండె. రెండవవాడగు నుబాసానుడు తన
సహుగుని సభిష్ఠుడౌపడుచు యనేక గోవుల నమ్మి వచ్చెడు
నీటిముసంతయు వేర్పఱచుచు నొక మేడగిట్టించి రెండవ
వాడేదోనియొంతవాడని పించుకొనెను.

నాటి యానందజటిపితములందు పదినెక్కరము లెప్పుడో
దొంగలిపోయెనునట వారెఱుగెను. ఒకనాడు వారికంత
యెక్కువయినట్టి తాపసోత్తముడు బిచ్చగాని వేనమునధరించి
వచ్చి నాడగు బాసానుని సమీపించెను. అతని కప్పుడు
భూమిపై నూచులానుటలేదు. బలిసిన బసవన్నవలె మెడ
పై శివుని యున్నట్లు చూడఁ జూచునట్లు పచారుచేయుచుండెను. భిక్షుకుఁ
డయిన నాని, “ చూహశియూ ! నేను నిలుచేదను, దాహబాధ
తొలగింపఁకున్నాడను, ఒక గిన్నెను పాలను నియచేయుము
నీ మేల్తన్ను కలిపి మిఱున ” ననియెను. అతఁ డట్లు యాచింపఁ
గానే బాసానుడు మిక్కిలి కోపోద్దీప్తతమానసుండై కన్నులుతీమి
“ యేమేమి ? పాపము ! నీకు దాహమునకు బాలుగాక నీర
ములు పదిపదివా, నచ్చునాటి కెల్ల నొక్కొక్క గిన్నెను పాల
నిచ్చుచుండెను నేనును నీవతే భిక్షాపాత్రబట్టవలసినదేగాదా !
పొమ్ము, ఇచ్చుట నొక నిమిషముగూడ నిలువకుము, నీకు
బాలుగాదు పాహాణముపోసినందు ” మని యా బికారిని

భయపెట్టుచు మెడఁబట్టి త్రోయుటకు సమీపించెను. అప్పుడా యాచక వేషధారి యగు ఋషి తన నిజరూపమును జూపి, “నాయనా ! నీవు బీదగనుండునపుడే నీకు మంచి గుణము లుండెను. ఇప్పు డవి నశించినవి. భాగ్యముచేరుకొంటుందిని భగ వద్భక్తుడగుటకు మాఱుగఁ నీకు లోభబుద్ధి పట్టువడెఁగదా ! లోభము నిన్ను తన సేవకునిగఁజేసికొనినది ! నీవీ స్థితియం దితరులకు సహాయకారివి గాఁజాలవు గావున నీవు మునుపటి వలెనుండు ” మనియెను. అతని నోటినుండి మాట వెడలినదే యాలస్యముగ నచ్చటనున్న సౌధములు, ధనరాసులు మొదలగునవన్నియు మాయమయ్యె.

బాహుఁడు మరల నెంత చిన్న పాత్రతో ముంచినను నదీజల మెప్పటియట్లజలముగనేయుండెను. అతడు తన యహంకారమునకు మిగుల నొచ్చుకొనెను.

రెండవవాఁ డగు సుబాహువు తన యన్నకు దీసిపోక మితి మీటిన ధనముచే మిగుల గర్వించియుండెను. ఋషీశ్వరుఁ డాతనిని గూడఁ బరీక్షింప నెంచి యొక పేదబాపని వేషమున నతనిం జేరి సవినయమున “ఓ ! ప్రభూ ! నే నొక బీదబాఁపఁ డను. నా కేవురు పుత్రులు గలరు. వారి కగు దినవెచ్చము లేక మిగుల బాధపడుచున్నాఁడను. మీ రీ నిర్భాగ్యునిపైఁ గనికర ముంచి యొక యావును దాన మిచ్చితరేని దానివలన మే మందరము మీ పుణ్యమా యని బ్రతుకఁగల ” మని

ప్రార్థించెను. సుబాహు వా మాటలను విని తోకఁద్రొక్కిన త్రాచువలె బుస్సుమని మండిపడుచు, “బౌరా! నీ భర్త్యము! నీ కొక యావు గావలయుగా! నీబోటి నీచుల కిచ్చుటకే నే నిచ్చుట పనులసంత సమకొంటి సనుకొంటివా? ఉండుము. నీకు తగు బుద్ధి చెప్పిన” నని లోనికిఁ బోయి యొక చేతి కఱ్ఱను దీసికొని యాయర్థిని గొట్టుటకు వచ్చుచుండెను. అప్పు డా బుస్సు తన నిజస్వరూపం బగపఱచి, “నాయనా! ఉండు ముండుము. మరలఁ గొట్టెదవుగాని! నీ గర్వరోగమునకు మం దిచ్చెద. నీ వీ భాగ్యమువలనఁ జెడిపోవుచుంటివి కావున మునుపటివలె బీదవు గ” మ్మనిన తక్షణ మచ్చట నున్న గోవు లన్నియుఁ బావుగము లయిపోయె. అచ్చట నుండిన మేడ లన్నియు మాయమయ్యెను.

ఇక మూడవవాఁడగు దీర్ఘబాహుఁ డెంతటి స్థితిలో నున్నాఁడో చూచెనఁగాక యని యాయతి యొక గ్రుడ్డివాని వేషమున నతనిని సమీపించెను.

దీర్ఘబాహుఁడును నాతని భార్యయు నాడినమున నెచ్చు టనుఁ గావలసినన్ని గడ్డలు దొరకమిచే ఇంటనున్న కొలది గడ్డల నుడుకఁబెట్టి యప్పుడే తినుటకుఁ గూర్చొనుచుండిరి. అప్పు డా యంధుడు వారిని సమీపించి, “అయ్యా! నాకుఁ జాల నాకలి యగుచున్నది తినుట కేదేని పెట్టు” డని ప్రార్థించె.

ఆ దంపతు లిద్దఱు నా గ్రుడ్డివాని యవస్థకు మిగులఁ
 జింతించి తమకు లేకున్న మానెనని యా యుడికిన పెండ్ల
 ముల నాతని కిచ్చిరి. ఆతఁడు వారి దాతృత్వమునకు మెచ్చి
 తన నిజరూపము నెఱిగించి వారికి విశేష సంపదలు గలుగు
 నట్లు దీవించెను. ఆతని మాట ప్రకారము వారి కప్పుడే గొప్ప
 మేడలును, ధనరాసులును, సేవకబృందము నేర్పడెను. గుణము
 లకుఁ దగిన ఫలితముల వారు పొందిరి.

పరోపకారము fine story

శీ. నుర్మమణి సుహృదకథము లుక్తి ♦ సముగర జేయుర

గును చనుగొందు గానిగదా ♦ సంస్కృతసూత్ర

యధోపదేశం గాని జల మిచ్చు ♦ నగబుగగుడు

సజ్జనులు చుగ సుహృదా ♦ సుహృదములు.

పరోపకారము మిగుల శ్రేష్ఠమగు నియమములలో నొకటి.
యని మన పెద్దలు పలుమాఱు శెప్పుచుండగ వినియున్నా
రము. కాని యట్టి పరోపకారచింతనము గలవారు కొద్దిగ
నుండుటయు మనము చూచుచున్నారముగదా! మాటలెన్ని
చోని యాడుట సులభముగాని, యా మాటల ననుసరించి
సంపాదకొనుట మిగుల గష్టము. నాయనా! పొగచుట్టలు
బీడీలును త్రాగబోకుము నీ సొగసైన తొమ్ముభాగము చెడి
పోవునని బోధించు పెద్దతే, కట్టలు కట్టలుగఁ జుట్టలు బీడీలఁ
చెగఁ గాల్చుచుండుటలేదా! వారికి బోధించుట సులభసాధ్య
మయ్యెనే గాని నాది చెప్పినట్లులు నడచుకొనుచున్నారో
లేదో గమనించుచున్నారా? ఇయ్యదియే గొప్ప గొప్ప ప్రవక్త
లును సాధారణ జనులకు గల భేదము. శ్రీరామచంద్రుడు,
బుద్ధుడు, పసుక్రిస్టు, మహమ్మదు మొదలగు మహాత్ములు
తా మే పిషయమును గూర్చి జనులకు బోధించుచుండిరో
యోప్రకారమే వారును నడుచుకొని జనుల కాదర్శపాఠము

లగుచుండిరి. కావుననే వారు చచ్చినను జీవించియున్నవారి పగిది భావించి వారి యపూర్వ జీవితచరిత్రముల మిక్కిలి మక్కువతో బ్రథించుచున్నారము.

“పరోపకారాగ్ధ మిదం శరీర” మని వీధిరచ్చలపై నెక్కి ముందునకు వెనుకకు నూగి యూగి చేతులు నట్టితట్టి తలలు త్రిప్పి త్రిప్పి గొంతు నీచుపోవునట్లు బొబ్బలు వెట్టివెట్టి యుపన్యసించువారి నెందఱని జూచుచుండుటలేదు! నా రట్లుపన్యసించి గృహంబునకు బోయి చేయున దేమి? విస్తరిముందుఁ గూర్చుండి గట్టుమని త్రేన్చుచు “అయ్యా! మూడు దినంబుల నుండి పిడికెడన్నము లేక మూడుచున్నాను. పట్టెడోగిర మీ నా దౌర్భాగ్యపుజోలెయందుఁ బడవేయుము తండ్రీ!” అను శబ్దము వినినంతనే, ప్రపంచము మునిగిపోయినట్లు తన యిల్లంతయు దోపుపోయినట్లు నగర్చుచు గృహకవాటము చెంత కుక్షి బాధచే నపించుచు నిస్సత్తువచే గడగడ నణంకు చున్న యా దిక్కులేని భిక్షుకునికిఁ బట్టెడన్నము పెట్టుటకు మాటు బండెడు బండమాటలచే, బైటకు గెంటుటకు వెనుదీయఁడుగదా! నాయనలారా! యిట్టిదేనా యాత డిదివఱకు వ్యవహరించిన పరోపకారపారీణత! వృక్షములు సహితము మలమల మాడ్చివేయు నెండలలో కదలక మెదలక నిలిచి త్రోవయందు వేడిమి తాళజాలక పోవుచుండు ప్రయాణికుల నాహ్వానించి చల్లని నీడ నిచ్చుచుండుట పరోపకారము

గాదా! దీనంపుఁ జూపులతోఁ జూచుచున్న తన కన్నబిడ్డను విడిచి పులిసిన కుడితిని త్రాగనిడిన తన యజమానునికీఁ నృప్తిగఁ దియ్యని క్షీరంబు లొసఁగు గోవు తనకుఁ గలిగిన దాని నిచ్చుటకు వెనుదీసినదా! ఇట్లెన్నియేని దృష్టాంతము లీయనచ్చును. పరోపకార మనుట మృగములలోనే పుట్టి నప్పుడు మనుష్యులయెడ నింకెట్లేర్పడి యుండవలెను! ఇందు లకు తార్కాణముగ నొక కథ గలదు.

పవిత్రభారతభూమికి వన్నెదెచ్చు ప్రకృతిసిద్ధమగువానిలో గంగానది యొక్కటి. అందు స్నానమాచరించువారి పాపములు శుశించునని గట్టినమ్మకమా నేతుహిమాచల పర్యంతము గల హిందువులకుఁ గలదు. అందువలననే శతవృద్ధులుగూడ నోర్మితో ననేక యోజనంబులు ప్రయాణంబొనరించి యానదీ తోయంబుల మునుంగుచుందురు. సాధారణ నదీజలములకును గంగాజలమునకును చాల భేదంబుగలదు. గంగానదిలోని నీరు వేలుగనుంచినఁ జాల కాలమువఱకుఁజెడక పరిశుభ్రముగ నుండగలదు. మిగిలిన నదులలోని నీరు మూడురోజులలోప లనే చెడిపోవుట కారంభించును. అట్టి పవిత్రజలముగల గంగా నది కు స్తరమున ననేక సారవంతములగు ప్రదేశములుగలవు. అందు కోసలదేశ మొక్కటి. అచ్చట పచ్చనిపచ్చిక బయల్లును, సొంపుగనుండు చెరువులును, నంకములును వనములును బెక్కులుగలవు. పరంశ్రోతియును నరస్సు కోసలదేశముననున్న

సరస్సులలో మిగుల గొప్పది. ఆ నాలుగుప్రస్థానముల పచ్చిక బయళ్ళయందు జింక లనేకములు నివసించుచుండెను. నాని నన్నిటిని సుధర్ముడను జింక పాలించుచుండెను. సుధర్ముడు తన గుంపులోని మేటిహారిణములకిన్ని మిగుల బలిష్ఠుడు. అట్లు బలము గలిగియుండియు బలహీనములగు పక్షి నెప్పుడును హింసించి యెరుగఁడు.

ఒకనాఁడా హారిణరాజము పర్యతారణ్యముల విచ్చల విడిగ నంచరింపఁ దోడి పిఱికిమెకములతో బయలు వెడలెను. పిల్లలగు లేళ్లు ముద్దుముద్దుగ నెగురుచు, పిల్లలు తమ నెరుక వచ్చుచున్నవో లేవో తెలిసికొనుట కప్పుడప్పుడు నెరుకరిగి చూచికొని వానియొద్దకు మరలఁ బరువెత్తుచుఁబోవుచుండెను. వానితల్లులు తమ బిడ్డల ముచ్చటలఁ జూచి చురుకుపడు చుండెను. నిండుగర్భము ధరించిన జింకలు కొన్ని పరుగెత్త లేక మెల్లమెల్లనఁ దమ భర్తలవెంటఁ బ్రయాణము సాగించు చుండెను. ఇట్లా యిఱ్ఱసమూహము కొంతదూరంబు నడచి యొక సెలయేటికి సమీపముననున్న మట్టిచెట్టునీడ విశ్రమించుచు. సుధర్ముడు మాత్ర మట్టి విశ్రాంతిఁగోరక తనగుంపున కేదియు శత్రువులవలన నపాయమురాకుండఁగాపాడ నలు దిక్కులఁ గాచుచుండెను.

అట్టి సమయమున నొక వేటకాఁడు దూరముననుండియే యా జింకలగుంపుఁజూచి ఆహా! నేడుగదా! సుదినము.

నేను పుట్టిననాటినుండియు నింతటి తేల్చమందను జూడజేతిని.
ఆ మొకమునిజేతినిబట్టి మా రాజుకొనగిరినేని నాకు మంచి
బహుమానము దొరకగలదు ! మిగిలిన అంకలనుబట్టిన మా
రాజు బంధువుల కాహారమగును. అయినను నే నొక్కడను
నన్నిటిని బట్టాట కష్టము గావున మా ప్రభువగు చంద్రసేమ
నకు బట్టి పొలుచుకొని నచ్చెననని యనుకొనుచు నచ్చట
నండి మృగయుడు పట్టణము నెక్కు పయనమయ్యెను.

మొదలగుననుచు చంద్రసేమడు వేటకానిచే బ్రేరేపింపబడి
యొక యరణ్యమునకు బయలువెడలెను. అతనివెంట బంధు
మిత్రులు పాయంబుల్గునెక్కి నచ్చిరి. మృగయులు బల్లెములు
బొంబులు, ఖడ్గములు, నెలలు, ఉరులు, మొదలగు నాయు
ధములతో డప్పులు, ఛంకాలు, భంకా, మృదంగములు
మొదలగు వాద్యములతో బయనమయిరి.

నాగరాజు నానటనృత్య సమీపమునకు నచ్చి సరియగు
మాటలు నేర్పించుకొని యచ్చటకు రాజోవు మృగములకు
దనుయునికే పరియశండు లాగున నిశ్శబ్దముగ గూర్చుండి
యుండిరి.

నాగరాజు గూర్చుండి మొదలకాలమో కాలేదు. సుధర్మ
సహింసముగ నొకంకల గుంపెప్పటి యట్ల మఱ్ఱిచెట్లు నీడను
పిశ్రమించుటకు వచ్చెను. అంకలన్నియు నానందపరవశములై
విహరించు చుండినను నాయకుడగు సుధర్ముడు మాణిము

మిగుల సౌందర్యకీర్తితో నలుదిక్కులు తేనెతలను పై కట్టి చూచి
కొంత పరివారము తమ్ముల జూట్లు ముట్టడించి యుండుట
కనుగొనెను.

పాపము! శుభర్ముగి పప్పుడేమి చేయగలడు? తన ప్రాణ
మును గూర్చి యంతగా భయపడూచుండుట లేదు. అట్టి చింత
యా ముద్దుముఖమున గనబడుటలేదు. ప్రాణభీతి తిండి
నట్లు తన విశాల చలచల నేత్రము లేమాత్రము సాక్ష్య
మిచ్చుటలేదు. ఏదియో కొంతనలుగు యెరిచి మరల
నలు సార్వముల గలయఁ జూచెను. యెరిచి జూచినను
రక్షణోపాయము దోపనయ్యెను. తానును మఱికోనిని బలి
ష్టములగు జంకలును నెదుట నిక్కిలి నేగముగ ప్రవహించు
చుండు సెలయేరిని దాటి ప్రాణముల రక్షించుకొనఁ గలవు
గాని, చిఱుకె ప్రాయపు లేళ్ళకు దిక్కువరు? ముదుసలి పుగ
ముల గఱియేమి? చూలుకొనిన హరిణముల బ్రదుకెట్లు? ఈ
విషయము లన్నియు సుగుణాత్ముడగు శుభర్ముని హృదయ
మును గలచివై యెను. తన ప్రాణము గాపాడుకొనుట కన్న
నితర ప్రాణుల గాపాడుటయే ధర్మమని తలచెను. ఉన్నటు
లుండి తన సమూహము మధ్యభాగమునఁ జొచ్చి యొక నింత
పైఁగచేసెను. అపైఁగ కర్థము దెలిసినట్లు మిగిలిన జంక
లన్నియు లేచి నిశ్శబ్దముగ నిలిచి తమ ముందు బోవుచున్న
యజమానుని వెన్నంటెను. శుభర్ముడు వడివడిగ నన్నిటిక

న్నముందుగఁ బరువెత్తుచుఁ బోయి తన యెదురున్న కొండ
కాలువ మధ్యకు చుమికి యందు స్థిరముగ నిలిచి వెనుదిరిగి
తనదిష్క వచ్చుచున్న తేళ్ళ సమూహమునఁ జూచి మరల
నేనియో యొక విధమగు సైగచేసెను. యజమానుని సైగ
ననుసరించి యొక్కొక్కలేడియు నీవలగట్టునుండి సుధర్ముని
మీదికిని నచ్చటనుండి యావలి గట్టునకును సనాయాసముగ
చుమికి నిరపాయ స్థితినిఁ బొందుచుండెను, గాని సుధర్ముని
స్థితిమాత్రము చాలఁ గష్టముగ నుండెను. ఒక్కొక్క ఁక
తన మూపునై వేగముగ చుమికిసపుడు వాని సన్నని గిట్టలు
కత్తిపోటువలెఁ దన శరీరమునఁ గ్రుచ్చుకొని మిగుల బాధిం
చుచుఁ జేయుచు చుర్మిము కండరముల సహితము చీలుకొని
బోవుచుండెను. అంతః బాధ గలుగుచుండిన నొకరిప్రాణము
రక్షింపఁ దన ప్రాణ ముపయోగ పడుచున్నదని యా పావన
చరిత్రనుగు మృగము బాధకు వెనుదీయక యెప్పటివలె స్థిర
చిత్తమున నిలువఁబడి యుండెను.

మండ్రిలోని మొకములన్నియు సెలయేటి నవలీలగ దాటి
దమ నాయకుని నొక శిలవలె జేసుకొని మిక్కిలి సులువుగ
యాయురువడిఁగాలువనుదాటి యవ్వలిగట్టు జేరఁగల్గెను.
సుధర్ముని వీపునై ససంఖ్యాకములగు నాలేళ్ళవాడిగొరిజల
సంఘటనముచే నెముకవఱకు జీలుకొనిపోయెను. మానవున
కావంతగాయముండి దానిపై గోరంత నలుసు పడిన క్షణము.

సనే దూరముననున్న వైద్యుడౌతని కూతవిని యేమిప్రతియము
గలిగినదో యని పరుగెత్తువటకు బొబ్బలిడునుగదా ! లొంగుండ
డెక్కలత్రోవ క్కడుచే నెంత గాయముయ్యెనో గాయముమ్మల
వాని కాళ్ళు పడినప్పు డెంత బాధ గలిగియుండునో అప్పుల
సగునా ? అట్లు గాయ మొందుకొనకు వ్యాధిపడునను, అగాయ
ములోని రక్తముచే గిట్టలైతివాని నాచేళ్ళు తోట్ట గొముకు
చుండినను సుధర్ముడు వెతనంతయు నోర్చునుండెను.

గాయము గొప్పది కాదుకాదు నెత్తురధికముగా నాప్రణామము
నండి స్రవించుచుండెను. సుధర్ముడు రక్తిహీనుడై నిక
గొన్ని నమసములకన్న నెక్కుడుగా నన ప్రాణములు నిలువ
వని గ్రహించెను. నిలుచుటకుఁ గూడ ననుకూల సాధ్యమగుచుం
డుటలేదు. అట్టి తరుణమునఁగూడ నాకలసిలరాయుడు వెను
దిరిగి చూచెను. వ్యాధివీడితయయి కృశించియున్న యొక
యాడుజంక మాత్ర ముండెను. అయ్యదిగూడ నన ప్రాణ
ముల శత్రువు బాధనుండి రక్షింపునుని నెప్పున్పు దాని
ముఖమే చాటుచుండెను. దానిసేరు మాలవీ. సుధర్ముడు గడ
గడ నడంకుచు మాలతినిఁజూచి మాలతీ ! స్వర్గిగ నీవుఁగూడ
సన్నాధారముగ జేసికొని యావలినరీతిరము. నీనొకఁడగు
కాలము జీవింపలేను. స్వరపడుమని హెచ్చరించెను. ప్రాణము
పోనున్న సమయమునఁగూడ ముక్తియొక ప్రాణిని రక్షించి
చచ్చుటయే మేలనియాసారంగము భావించెనుగదా ! ఆహా !

శ్రీ. మా అమ్మ !..... వేసరికి జాలకొలపల జీవించలేను త్వరితపడుమని
నా చెప్పినా గను.

సుర్యోపాసారమననం సుప్రదిగదా ! సుధర్మండు తన వారందరూ
సలిగిట్టా జీవ సుగమీ తుల్య రస త్రలిసి సంతసించి గిట్ట స కతిప్రయా
సమనం శ్రీ సెంటు నే సునిలబొధ మిక్కటమగుటంజేసి ప్రాణం

బులువిడిచె.

జింకలసమూహము గుణముల ప్రోవగు తమ నాయకుడు
తమ్ము విడిచి దివిజేరుటచే గన్నల నీరువెట్టుకొని మిగుల
వగజెందెను.

ఈచిత్రమునంతయు జెట్ల మఱుగుసనుండి చూచుచున్న
చంద్రసేనుడా సారంగసార్వభౌముని గుణముల కచ్చెరువంది
మానవుడయ్యు దానంతటి పరోపకారముచేయలేకపోవుటయే
గాక నోరులేని యమాయికంబులగు మృగముల జంపవచ్చి
నందులకై మిగుల లజ్జించి వేట తమకంబునికడరికి రానీయ
నని ప్రతినవట్టెను.

ముఖస్తుతి కూడదు.

క || అత్తైస్తుతి పరనిరదము
నాత్మైహాననమునకు సమము ♦ అగుఁగావున నీ
నాత్మైస్తుతి గాఁగింపకు
మాత్మై గుఱుత గోఁనినై ♦ మమలగుఁబడుచీ.

ఉన్నమాట చెప్పిన నుండూరు నచ్చిరాదు, కలిగినమాట
చెప్పినకంటలో బొడిచినట్లను సామెత నిక్కువము. ప్రపంచ
మోక్షయుగ బొగడికలోనున్నది. పొగడుచుండిన జాలును.
మానవుడు పొట్టలోనికి బాయసము దిగ విడిచినంత సంతస
మనుభవించును. అది యకార్య మొనరించుచున్న మనుష్యుని
గానంత కూక వెట్టితిమేని అంతటితో మనపని సరి. ఆతఁడు
ముగ్ధు యుద్ధమునకో, లొంగుచుండ ప్రయోగమునకో, నాలుక
తోట చూడఁగునట్టి మాటల పోరునకో సిగ్గుపడును.

చేటు మూతిచెసటి చంద్రుఁ డనిపించుకొన వలెనని తహ
తహ - కూటికలేని కూలి కుబేరుఁడనిపించుకొనవలెనని కక్కుర్తి.
పిల్లి కిన్నుల పిసినిగొట్టు ధర్మాత్ముఁ డనిపించుకొనవలెనని
తురతుర ; సంజుముఱుపు సల్లనయ్య మన్మథుఁ డనిపించుకొన
వలెనని నుటవ ; మహిమ గుణపు మొద్దయ్యకు నాఁడెగాఁడని
పించుకొనవలెనని సొనసొన. లేని గుణములచే గీర్తింపఁబడ
వలెనని ప్రతి మనుజుఁడు ప్రాకులాడుచున్నాఁడు గాని నైజ

గుణ మెట్టిదో కనుగొని సరి దిద్దుకొను బుద్ధిలేదు.

ప్రభూ! “తాము చతుస్సముద్ర ముద్రిత రాజ్యము సం
తయు నేలు ప్రభువులు!” అని నాలుగెకరములు భూపాలు
నొకనినంటి మేని అతడుబిచ్చి శిబ్బిబ్బిల్లై వానికి నొక సూకల
సంచి నిచ్చుటకు సిద్ధపడుచున్నాడు గాని నిజముగ నాల్గెల్లలు
గలిగిన యే పాలెమునకునైన దాను పాలకుడా యని గను
నించుటలేదు. తన్నట్లు పొగడినవాడు తానొక లాభము
పొందుటకై తన్నట్లు పొగడి నాశనము చేయుచున్నాడనుట
దెలియలేదుగదా!

నాయనా! నీకీర్తి దిగంత విశ్రాంతమని యొకని సనిసంతనే
ఇకఁ జెప్పవలయునా, ఓహో అతని కప్పుడే యొకటి పై
చూపుగాని సత్యముగ తానట్టి కీర్తి వచ్చుటకేమి చేసితినిని
యనుకొను చున్నాడా!

తండ్రీ? నీకన్న నా కెవరు, నీవు దానకర్ణుడవు. నేను సరి
ద్రనారాయణుడను. దేవుడు మనల నిష్టఁబట్టి జితకూర్చి
నాడు. నీవులేకున్న నా జీవితమును, నేను లేకున్న నీకీర్తియు
నెగడఁజాలవని యొకఁడనఁగనే! అంచెంత సత్యమున్నదో!
తమకట్టి దృఢమగు సంబంధ మేమైన నున్నదోయని విచారిం
పకయే వానికి దోచి పెట్టుటయే యీ కాలపు సడవడి. ఎవఁ
డేని నాయనా! నీ యందీ తప్పులున్నవి; వానిని బోసడుచు
కొనుము; అయ్యది మిగుల శ్రేయస్కరమని సంతనే వాడు

మనమీది ప్రేమలేక యూరక నిండించుచున్నాడని వానినిఁ జూచి మండిపడెనునా !

సోగడు వాళ్ళెవరు? వారలెందుల కట్లు తనలో తేనివి గూడఁ గల్పించి చెప్పుచున్నారో తెలిసికొనువాఁడు సూక్ష్మ బుద్ధిగలవాఁడు. నైజ గుణములను గూర్చిగాని, స్వాభావిక ముగఁ దోచినదిగాని యున్నదున్నట్లు స్తోత్రము చేయక చెప్పు ఘనుల యుద్దేశమును గనుఁగొనువాఁడు ధన్యాత్ముఁడు. అట్లు యోచింపఁడేని తుదకు చింతింపవలసి యుండును. ఇందులకొక కథగలదు.

హిందూదేశమున కామరూప (Assam) మను దేశము గలదు. ఆ దేశమునకు దక్షిణము కొండలమయమగుటచే నచ్చటి కంతగ రాకపోకలులేవు. అచ్చట చిరపూంజి అను నొక గ్రామము గలదు. ఆ పురమునఁ బ్రపంచమున మఱియెచ్చటను బడని విశేష వర్షము పడుచుండును. కావున నాపరిసర వాసు లందఱు తమ గృహములకుఁ జుట్టును న్నొయిదు ప్రాశారములఁ గట్టుకొని వసింతురు. ఇట్లు గట్టుకొనుటవలనఁ జలిని నావసగునని వారి యుద్దేశము. ఆ దేశము విశేషపర్వత ప్రదేశమగుటచే చిరపూంజిగూడఁ గొండలలోనే కట్టఁబడినది. అందునందుఁ జూపరులకు గృహము లొకదానిపై నొకటి నిర్మించిపట్టగపడును. ఆ దేశమునుపాలించు ప్రభుని పేరు పరాంకు యుఁడు. ఆతనికి నుకేశిని, కృష్ణకేశిని, స్వర్ణకేశిని యనుముగ్గురు

కుమార్తెలుండెడి. వారియందొకని కెక్కున ప్రేమ.

ఒకనాడొ రాజు తన కుమారుల నందఱు బిలిచి “అమ్మ లారా! మీరు నన్నెట్లు ప్రేమించుచున్నార? అని నవ్వుచు సడిగెను. అందులకు జ్యేష్ఠపుత్రుయగు నొకేగిని “తండ్రి! నీకన్న నాకు ప్రేమింపనగునాగేదీ? మిమ్ము బంగారుకన్న నెక్కున ప్రేమింతును” అనియెను. ద్వితీయకుమారుయగు కృష్ణ కేళిని తండ్రిని జూచి “జనకా! మిమ్ముల నెట్లు ప్రేమింతునో నాకుఁ జెప్పెటకు మాటలు చాలకున్నవి. నారన్న హారము కన్న మిక్కిలముగ మిమ్ము ప్రేమింతు” నని వాడుచున్నది.

కనిష్ఠతనయయగు స్వర్ణ కేళిని “నాయనా! తండ్రి నెట్లు ప్రేమింపవలెనో యట్లు ప్రేమించుచుంటిని. మిమ్ము నుప్పు కన్న నెక్కునగ ప్రేమించుచుంటిని” అనియెను. అమె తండ్రి కూరలందు విశేష లవణము వాడుకొనుచుండుటచే నామె యిట్లు వచించెను.

మూడవ కుమార్తె మాటలు వినినదే రాజున కెక్కున కోపమువచ్చెను. “ఏమేమీ! నీవు నన్నుప్పుకన్న నెక్కునగ ప్రేమింతువా? నేనంత స్వల్పమగు వస్తువుగ, నీకంటె కగపడు చుంటినా, కానిమ్ము నీకు తండ్రిని బిడ్డ లెట్లు ప్రేమింపవలెనో నేర్చుకొననట్లు చేసెద” నని యొక సేవకుని బిలిచి యీ స్వర్ణ కేళిని సరణ్యమధ్యమున విడిచిరమ్మని యాగ్రహమునఁ బెట్టెను.

నేనకుండు చేయునదిలేక తేని యాజ్ఞానుసారముబోలి
నడివీకిఁ బలుచుకొనిపోయి శృష్టిలేనట్టి నృపుని రాజ్యకాంక్ష
వలె, నెడతెఱుపలేని పసినారినంపాదనపుటూహవలెను, విశా
లములుగు కౌస్తుభుగలిగి . యూడలబలముతో నెంతయో
దూరము న్యాపించియుండు నొక పటవృక్షముక్రింద నామెను
పెట్టి వెనుకకు నుర్రెను.

స్వర్ణ కేళిని యొంటిగా నడివియందుఁ జిక్కుటచే “యథార్థ
నాది బహుజనవిరోధి” యనుట నాయెడ సాధకమయ్యెగదా,
ఇంతటికిని నాతండ్రి కేనొనరించిన తప్పెయ్యెది? పూర్వజన్మ
కర్మ మనుభవించిన తప్పించుకొనుట సులభముకాదుగదా
యని పరివర్తింపములఁ జింతించుచుండె.

మధ్యాహ్నమగుడు సమీప రాజ్యపాలకుఁ డగు నొక
భూపాలుండు తన గుఱ్ఱముపై స్వారిచేయుచు నామార్గమున
వచ్చి యా ముఱ్ఱిక్రింద నసదేవతవలె గూర్చుండి యున్న
యో సాధ్యునిఁ జూచి యామె పుట్టుపూర్వోత్తరములఁ దెలిసి
కొని నామెను బలుకరించెను. స్వర్ణ కేళిని తన పృథ్వాంతం
బగతయుఁ బూసగ్రుచ్చిన స్థాతని కెఱుకపఱచెను. ఆ నృపుండు
మిగుల ముంటివో డగుటచే నామె దీనచరిత్రకు మిక్కిలిగ
నొచ్చుకొని ఆకన్నయ సౌందర్యసౌశీల్యములు గల దగుటచే
నామెనుఁ దన రాజ్యమునకుఁ బలుచుకొనిపోయి వివాహ
మాడెను. మానవుఁ డొకటి తలచిన మాధవుండు మఱొకటి

“అకని, చూ సో కిల్లములుఁ గలదగుటచే నామెను నెనె దొడ్డియగునకు

బిలుచుకొనిపోయి నువ్వొక మహామోక్షము.”

గలచునను రీతి స్వస్థి కేశిని తన జనకుని తలంపు మేరకు దిక్కు
లేని భిక్షుకురాలుగాన దేవేని యగుట ఆశ్చర్యముగదా!

పరరాంక శూడమ మిగులు వృద్ధుడగుచుండటచే తన ముద్దు బిడ్డలగు సుకేశిని, కృష్ణకేశినులు నిరువురు రాకుమారులకు వివాహము చేయించి వారికి ధననకవస్తువాహనంబు లొసంగి యాత్మగా రింటికి బంపిపెట్టెను.

కొన్ని దినములకు పరరాంక శూడమ శత్రురాజులచే నోడింపఁ బడి తన రాజ్యమునుండి నిలుసుకొట్టఁబడియె. కావునఁ బరరాంక శత్రువు పన్నిష్టము నమ్మికగల బంధులఁ ననవెంట దోడ్కొని పుష్పకుమార్తెయగు సుకేశిని నగరు చేరెను.

అమె తండ్రిని మిగులు నానగించి ఆతని కెట్టి లోపము లేకుండులాగునఁ గొలుచి దినములు గడపెను. ఒకనాఁ డామె యతనిని సమీపించి, తండ్రి మీ కిచ్చట నేలోపమును లేదు గదా! అట్లున్నప్పుడు తనుతో గూడ నున్న నేవకులతో మీకు నిమిత్తమేమి? వారికి నండుగఖర్చుగుటయే గాని వేతే మైనా లాభము గలదా, మీకు మీ నేవకులే యుండక తప్ప నని భావించెడు పక్షమున వారి సంఖ్యను తగ్గింపుడు. మీ శ్రేయము కోరి నే నింతగఁ జెప్పుచుంటి ననియె. అందులకు ముసలిరాజునకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను గాని దాని నడచు కొని “కానిమ్ము. ఈ విషయమున యోచన చేసెదనని బదులు చెప్పెను గాని తన బంటుల నెవరిని గాని తన కొడుకు నుండి తొలగింపలేదు.

సుకేశిని తన మాట తండ్రి త్రోసిపుచ్చెనని మిగులఁ గోపించి ఆతని నేవకులపై నెక్కువగ విసువు చెందుచు వేళకు

సరియగు నాహారమును తిండికి బంపక తిన్ను గమ్మని జనకుఁ
డెన్నిమాములు చెప్పి పంపినను నాకుఁ జాలు పనులున్నవి,
మునలివాని నుహారు పని మురియుటకన్న మూ కీమి ముతర
కార్యములు లేనా యని యుండునగున ముఖము, ముడిచె-
కొని చెప్పి పంపుచుండెడిది.

పరాంకుశుఁడు, తన కుంశు సాహసిమునికుఁడు బంగారు
కంఠ నెక్కున ప్రమింతునని కల్లబొల్లి మూటలుచేతను బేలించి
నందులకును, రాజుగా నుండిన తనకుఁ దుదికొని గొల్లమొంది
నేవకుల బెట్టుకొనుటకుఁ గూడ శక్తి చూపించుటకును మిగుల
దుఃఖించి కెండనకూతురు కృష్ణ కేశిని గృహంబునకుఁ
బయలు బయ్యెను.

ఆ వృద్ధరాజు మె హవేళి ముందునకు బోయి తన తిండి
వచ్చినాఁడని నెప్పుమని లోనికి నొక సేవకునిచే చెప్పి
పంపెను. అప్పుడు కృష్ణ కేశిని తన మగనితో నుండునములాండు
చుండెను. తండ్రిరాక ఆమె వనియు విననట్లు నడిచుచు నొక
గంట తాళి జనకు నెదుర్కొన నచ్చి యాతని లోనికి గొని
పోయెను.

మఱుదినమున నామె తండ్రినిజేరి, “అప్పా! నీవు వృద్ధుడ
వయితివి! నీ కీ సేవకబృందమేల? కావలసిన మా సేవకులే
మిమ్ముఁ జూడగలరు. అట్లు మీరు వారిని బంపివేయుటకు
ఫీలు గాదేని మీరు బ్రతుకునుపాయము మఱెచ్చుటనైన
జూచుకొనవలసి యుండు” ననియెను. పరాంకుశుఁడు కోపము

పట్టుకలకు నిగ్రాహ్యముగ బలికిన కూతుం జూచి! యేమంటివి నేను నాబ్రతుకు జూచుతెరననియి యుండుననియా? శౌనసేను నిన్నులకుపెండ్లి పెట్టగఁ జేసినందులకు నన్ననవలసిన వరాంతః గాఢిఁగిడి. ఓ ఘాతుకురాలా! నేనిక నొక నిమిషమైన నీయింకఁ గలుడనని యచ్చితముంజి వెడలెను. పాపము మొదలే స్పృహకుడు. అందున దుఃఖము దానిపైఁ గోపము. అన్యత్సరి గిము నూడనదిగు కోపభారము మోయఁబలకు గాబోలు దేహమునందాయు గడగడ నణకించుచుండెను. ఈ విశాల ప్రపంచమున నా రాజుగ బ్రతికిన తనకడుపున కంతయున్న మేలేదా! యనియు నీ దుఃఖము లన్నిటికఁ జూడగఁ గతించిన తన భార్యయే పూర్వవత్త యనియుఁ దలచి బావుకుమని బాలకుని దండము నేడ్వఁ దొడఁగెను. అతని తెల్లని గడ్డము కన్నీటి భారలచే నడసిపోయెను. అన్యశ్యమును జూచి కంట నడి వెట్లని నేనకు డొక్కఁడు నందుఁ లేఁజాయె.

నూడ కతనిసేవకు లాతని నోదార్పఁ గలిగిరి. రాజును సేవకులును పొరుగురాజ్యము దారిని బోవుచు నారాజ్యపు ముఖ్య పట్టణములోనికిఁ జొచ్చిరి. స్వర్ణ కేశిని తన మేడపై వెండ్రుకల నార్చుకొనుచు నా వచ్చెడి గుంపునందుఁ దన శంఢియుండుట జూచి మిగుల వేగముగఁ క్రిందికి దిగి శంఢియొక్కఁ బరుగెత్తి యాతని పాపములపై వ్రాలి అతడట్లు బికారియై నచ్చుటకుఁ గారణము దెలియక మిగుల విలపించెను. పరాంకుశుఁ డామె తన కనిష్ఠ కుమారియని దెలిసి తా నామెకుఁ

జేసిన కీడును మనసునకుఁ బెచ్చుకొని మిగుల నాపోయెను.
స్వర్గ కేళిని జనకుని సతని పరివారమును లోనికీ మిక్కిలి గౌర
వముగఁ దోడ్కొని పోయి నాగికిఁ గావలసిన విషయములు
దెలియఁజేసి తేక నివారించుచుండెను.

ఇట్లొక సంవత్సరము గడచినఁ నర్హాన నామె భర్తను
బ్రార్థించి యొక గొప్ప సైన్యమును గూర్చుకొని తన తండ్రి
రాజ్యమును పరిపాలించు చుండిన శత్రువు నోడించి తన జన
కులకు మరల రాజ్యము నప్పగించి యతఁడు కడు నృస్థుడగు
టచే రాజ్యభారము నిర్వహింపఁ జూడని తనకుమానుసచ్చటఁ
బ్రతినిధిగనిల్చి తండ్రి సెలవుపొంది తన రాజ్యమునకు మరలెను.

వృద్ధి రాజసేవకులలో నొకడు మాత్రము బంగారు ప్రేమ
ప్రభుని బురదలోని కీడ్చినది. రత్నహారపు రాణింపు రాజును
రక్కసివలె రొప్పినది. అవణ ప్రేమపు లేమ తేని కష్టముల
దుడిచి వైచినదని అప్పుడప్పుడు పలుకు చుండెడివాడు.

మూ ర త ఖి

విద్య చే భూషితురనియి ♦ వెల ముచున్న

దొంగిల శరణపాదులబాపి ♦ మగనుండు

చారుమాణిక్యభూషిత ♦ సుమన

కరణయిన పన్నగము యె ♦ కలముగాతె.

మన్న యీనిసరినినె దూడను గట్టుమనువారు కొండలు
గలరు. వారికి మన్నపోతెచ్చుట నైస యీనునాయను యోచన
లేదు. కానంత నీళ్ళు దిగ్గిరనుకొనరక్కాయ కూడుదలయనిన
గోడగోగములకు గరక్కాయమండనుకొనవలయునా ! దీని
కలతయె గారణము మూరతఖి.

కొండలు పెద్దలు చెప్పినటుల జేయవలయు ననెదరు.
అట్లు చేయుట నుంచిదే కాని పెద్దలు చెప్పిన యేయే విష
యము నేయే వేళ్ళలో జీసిన సరిపోవునో చూడవలయునా
లేదా ! వారు చెప్పినది సిద్ధాంతమని యొక్క సూత్రమునే
యన్నిటికి బ్రయోగించి యా కార్యము ఫలింపకున్న బెద్ద
లనుట యొకటే కాని వారు గ్రద్దలకన్న బీడని నిందించువాడు
సుద్దమొద్దేగదా ! పెద్దలనుభవపూర్వకముగ గొన్ని నియ
మము లేర్పఱచిరి. అట్లని “ఆలస్యమమృతంవిషమ్మను”
నార్యోక్తి మనస్సునకు దెచ్చుకొని, యెనడో యొక ముక్కు

మొగమెఱుంగని నాండు మనలఁజూచు కొంపలను కాల్చిన
బూడిద, పలుమొక గూఢ్యముచే స్పృహముచున్నారనగనే
యేమాత్ర మాలస్యమొసను విషతుల్యమని పెద్దలు నాశిరి
గావున వెంటనే మన కొంపలు బరిశురానుప్రీతి గాపించుగా!
లేక ఎట్టి విషయములందాసామెలయూచుకొని దేవులయనా
యని యోచించుగా! ఏది యుక్తమో మీగే కనుగొనఁడు.

నిదానమే మహాదానమని గొప్పనాకు చెప్పట కలదని
కాలుచున్న కొంపయొక్క ఉండుము. నిదానమే దానమని
మండుచున్న కిష్కంబు నీళ్లు చల్లకొనుట తెగినా! నీతితో
నీరరాని యొక చిఱుశఁడు పడి మునుగుచుండేలుచు నీయె
పుము, సంక్రీ యని యెఱుఁగుచుండి నిదానమే దానమని
గట్టును మిటుకరించుకొని చూచుచుండుట బుద్ధులొకట లక్ష
ణమా! “తామసింబి చేయనిగి దెట్లకాగ్యముని గొంకకు
దెచ్చున కొండీయములు పని సత్యాసత్యములు వెలిచూసి యే
మర్థింపవచ్చునా! అట్లు వివరీణముగా నడచువారిని ముసము
చూచి చిచ్చివారని మెదడు లోపమని అనుచున్నాముగదా!

ప్రపంచమున నిట్టి తెలివిలేని పనులు చేయువా రనేకము
గలరు. దీనికి మూర్ఖత్వమే కారణము. వారి కెన్ని శోచియఁ
దెచ్చినను దెలిసికొనక తమకన్న దెలిసినవారు లేనిని భ్రమ
పడి యొకరు చెప్పుట ముసము పనుటయూ యని కష్టములు
పాలగుదురు. ఒకటే మాట, వారు పఠింపదే పట్ట, వారాడి

నదేమాట, నాడు చెప్పినదే వేదము, వారికిలిచినదే ఇతి
లిఖి, వారిమాటయే మాట-ఉహూ! గానికీ తిరుగులేదు-
అప్పుడేను-అప్పుడేను-సాచ్చులేదు. భయంకర విషాదం
అప్పుడు గ్రహించి కోడెత్రాచు కాటునకు మందున్నది.
భయంకర న్యాయాపహాసానికి మందున్నది. సదా స్వర్ణ మం
త్రము ఇవించుచుండు లోభియాశకు మందున్నది-గాని
అప్పుడేకొనిన యవివేకిని బాగుచేయుటకు బ్రహ్మ యయినను
గమికిరింది యొక మందును సృష్టిపడయ్యె! అది మూర్త్యంత
బుద్ధిని వదలుకొనుట మిగుల శ్రేయస్కరము లేకున్న వారికి
బ్రతికినన్నిదినములును గష్టములే, తుదకు బ్రాణముగూడ
నొకపనులని యుండుననుట మీరీ క్రింద నుదహరించి యుండు
కథ వలన గనుగొనగలరు.

భరత ఖండమున పూర్వమునుండియు రాజపుత్ర స్థానము
చాలా గణన కెక్కినది. అందు వీరులగు రాజపుత్రులు నసిం
చుకొనునది నా రాజ్యమునకు రాజపుత్రస్థానమని పేరువచ్చెను.
ఇంకా నరువదిమంది స్వతంత్ర ప్రభులచే పరిపాలింపబడు
చున్నది. ఆరాష్ట్ర పర్వతములును శిల్ప కళానైపుణ్యము
జూపు గుహలుగల ఆఱు పర్వతములును యమునా నది కుప
రణియగు, చాంబులును, లూనియను, నదులును, తారను
నదియు నీ దేశమునగలవు.

రాజపుత్ర స్థానమున నక్షిణమున మార్కరను గొప్ప

పట్టణముగలదు. అందు సత్తాకము చేయువాడెట్లామీదనో
 లొట్టకాయల మీదనో పెండు పెరిగెను, వారికిని నాని వాహన
 ములకును పెండు నెలలు వఱకు గావలసిని యాహుతి నీర
 ములను మృగములపై నెచ్చికొని పంజరము దేశములోనున్న
 ముల్కాను సగరమునకు బోయి వ్యాపారము చేసికొనుటగలదు
 మార్వారు నుండి ముల్కానకు బోవలయుననిన తా వెడ
 రిని దాటవలయును. అందు ప్రయాణము చేయుట మిగుల
 గట్టము. అప్రదేశ మెండ వేడిమి యెక్కువయు నన్నియు
 తక్కువయునగు పెక్కుమేల్ల నైశాల్యముగని సుకుశలములు.
 అచ్చట చెట్లు చేమలు గాని, గడ్డి, నీరుగాని దొరుకట దుర్ల
 భము. కావున బ్రయాణికులు తమ వెంట నీరుగూడ దీసి
 కొని పోవలసిన వారగుదురు.

మార్వారుపట్టణమున జయసింహ విజయసింహులను నిష్ట
 అన్నదమ్ములు గలరు. జయసింహుడు జేష్ఠుడయ్యి మూర్ఖ
 శిఖామణులలో జేర్పవలసినవాడే. విజయసింహుడు జయ
 సింహునికన్న చిన్నవాడే గాని బుద్ధియందు మాత్రము తన
 అన్నకన్న మిన్న. వా రిద్దఱు విశేష భాగ్యవంతులు. గావున
 నితరులవలె దామును వ్యాపారము చేయవలయునని సంక
 ల్పించుకొనిరి.

ఒకనాడు తమ్ముడగు విజయసింహుడు జయసింహుని
 జూచి, “అన్నా! మన మనుకొనినటు లిరువది పృషభము

లందులకుఁ దగు సరకులను సిద్ధము చేయించితిని. నీవు కొలఁది సేవకుల సహాయముతో నెడారిని దాటి ముల్తానును జేరి కొనుము. నేను రెండుమాసములలోపల ముల్తాను జేరెదను. ఎడారి ప్రయాణమునకు నీవు క్రొత్తవాఁడవు. జాగరూకుఁడవై యుండవలయుఁ జూమి! ” అని సోదరప్రేమ ముట్టిపడ వినయమునఁ జెప్పెను. జయసింహుఁడు పకపక నగుచు “పిల్ల గ్రుడ్డు నెక్కిరించినట్లులు నాకా నీవు హెచ్చరిక కఱపుట. నీవు దెలివి గలిగి పయనము సాగించినఁ జాలులే” యనియెను.

అనుకొనిన మేరకు జయసింహు డిరువది వృషభముల నిరువది సేవకులను బిలుచుకొని యెద్దులపై సరకులను నీటి కుండలను బెట్టించుకొని ప్రయాణ మాయెను. అతఁ డా యెడారిలో పదిదినములకు వందమైళ్లు పోగల్గెను. ఏప్రక్కజూచినను సోఁజూడయే నగపడుటలేదు. ఎండయా మాడ్చివై చుచున్నది. అట్టి శరణమున నొక భూతము మనుష్యరూపము దాల్చి తడి బట్టలు ధరించి కొన్ని తామరపుష్పముల చేత నిడుకొని వీరి కెదురుగ నచ్చును. జయసింహు డాతని జూచి “తా మెచ్చట నుండి నచ్చుచున్నారు? మీ రిప్పుడే నీట మునిగి వచ్చునట్లున్నది. అంతటి జలాశయ మీ యెడారియం దెచ్చట వున్నదో తెలియఁ జెప్పుఁడు. మా యెద్దులును సేవకులును లుదినములనుండి స్నానమును శుద్ధజలమును లేక మిగులఁ

“భూతము మనుష్య రూపము దాల్చి త్రొడిబట్టల ఘరించి కొన్ని వాముల
పప్పుముల చెర నిడుకొని వీరి కెదురుగా వచ్చెను.”

దపించుచున్నారు. ఈకుండలలోని నీరెండవేడిమికి క్రూగినది
యుఁ బ్రాతడియు నగుటచేఁ ద్రావఁజాలుకున్నారు”ని వచించె.

అందుల కా మానవవేషధారి యగు శిశాచము సవ్యచు
 “అయ్యా! ఇచ్చటికిఁ బడమటగ మూడుమైళ్ల దూరము
 పోయితివేని యచ్చట నొక విశాలమగు పల్లపుఁ ప్రదేశము
 గలదు. ఆ పల్లపునడుమ నొక రమ్యమగు కొలను గలదు.
 నే నచ్చట నీరు ద్రావి పుష్పములఁ గోసికొని గట్టుపైఁ బవ్వ
 లించి యుండ విపరీతముగ వర్షము గురిసినది గావున నా బట్ట
 లన్నియుఁ నడిసిపోయినవి. మీ రచ్చటికిఁ బోయితిరేని సుఖ
 ముగ విశ్రాంతి దీసికొనవచ్చును. మీయెద్దులపై న నీటికడవలు
 గూడఁ బెట్టియున్నారు. ఆభారముచే నా యెద్దులు మోయ
 లేక కష్టపడుచున్నవి. అసీతి నిచ్చటఁ గుమ్మరించిన నానికిని
 దేలిక యగును. మీ రచ్చటికి శీఘ్రముగఁ జేరఁగలరని
 యెను.

జయసింహుఁ డా మాటలకు సంతసించెను. తాను జన్న
 స్థుడు గుంట నీ నా మాలు వ్రాయునపుడు సంతలయ్య
 పాప్యుడయిన “అంశ్య మమృతం విషమ్, తానుసించి చేయఁ
 దగ్గ బట్టికార్య” యను మాటలు జ్ఞప్తికి నచ్చటచే తడవుగ
 నెద్దులపై నున్న కడపలలో నున్న నీరును క్రిందికి గుమ్మరించి
 తా నేదో ఘనకార్యము చేసినట్లు సంకృప్తి జెంది పడమటి
 దిక్కునకుఁ బ్రయాణ మాయెను. ఇప్పు డెద్దులకుఁ గూడ
 భారము తగ్గుటచే నవియు పేగముగఁ బోవుచుండెను. జయ
 సింహుని పరివారము మూడు నాల్గయిదాఱు మైళ్లు పోయెను
 గాని నీ రగపడలేదు. ఎండతాపమా భరింప నలవికాదు. నేన

కులును వృషభములును నీటికి దిగుచుచుండె. కావున వారి కికముందు ప్రయాణ మొక యడ్డుగైన సాగదయ్యె. అదుగో అచ్చట నీరని యెండమావుల్ల జూచి నోరు దెఱచుకొని పరుగెత్తి అచ్చట నేమియుఁ గానక మఱొక ప్రక్క నున్న మృగ తృష్ణ జూచి యది నీ రనుకొని పరుగెత్తి అచ్చటను నేమియుఁ గానక యలసి యొక చోటఁ గూర్చుండిరి.

ఆకలి యగుచున్నవారి కడుపుల కింత యన్నము వండు కొందమన్న నీరు లేదు. వా రేమి చేయఁగలరు? ఎండదొర వీరి కష్టములఁ జూచుట కిచ్చగింపనివానింబోలె న స్తమిం చె. జియసింహుఁడు తా నట్లు మాయదారిచే మోసగింపఁబడినందు లకుఁ జాలఁ జింతించెఁ గాని యేమి ఫలము? నీరు పోయిన గుంటకుఁ గట్టకట్టిన నేమి కట్టకున్న నేమి? ఆరాత్రి వారు పరుండియున్న సమయమున ననేక భూతములు కొఱువులఁ బట్టుకొని వచ్చి వీరి నండఱ నెదుర్కొనెను. జియసింహుఁడును సేవకులును నాకలి దప్పలచే నీవఱకే సగము బలము కృశించినవా రగుటచే ఆ ఏనుఁగుదిండుల ధాటి కాగలేక మృతి నొందిరి. ఆ కొఱవి తాంబులు గూడ చచ్చినవారి మాంసముల భుజించి సంతసించె.

మరల రెండుమాసములకు. విజయసింహుఁడు ముప్పది వృషభములపై సరకులను నీరును నింపుకొని పదునయిదుగురు సేవకులఁ వెంటఁ బెట్టుకొని యన్న పోయిన మార్గముననే తానును బోయెను. అత డట్లు కొంతదూరము పోయిన వెనుక

మునుపటివలె భూతనాథుఁడు మనుష్యుని రూపమున తామర పూలఁ బట్టుకొని వారి కెదురుగఁ దడిబట్టలతో వచ్చెను.

అతనిని జూచి విజయసింహుఁడు, “ఆర్యా! తా మిప్పు డెచ్చటనో స్నాన మాచరించి వచ్చిన ట్లున్నది. అట్టికొల నీ సమీపమునఁ గలదా” యని ప్రశ్నించెను.

ఆ మానవ వేషధారి నవ్వుచు, “అయ్యా! ఇచ్చటికి పడ మట మూఁడుమైళ్ల దూరమున నొక దివ్యమగు కొలను గలదు. అచ్చట నీరు బ్రాహ్మ సరుండియుండ వర్షము గురియ నారం భించెను. అందువలన నా సత్రము లన్నియుఁ దడిసినవి. మీ యెద్దులు భారముచే నడవఁజాలకున్నవి. ఆ ఘటములలోని నీళ్ళి నందుముఁ గ్రుమ్మరించిన వానికి దేలిక యగును. త్వరగ మీ రచ్చటికిఁ జేరుకొనఁగలర”ని పల్కి వెడలిపోయెను.

విజయసింహుఁడు జయసింహునంతటి యవివేకిగాఁడు. నిదానమేదానముని పెద్దలులదురని ఇట్లు యోజించెను. మూఁడు మైళ్లుదూరమునుండి యీ భయంకరమైన యెడారినడుమనుండి వచ్చుచుండియు నీతనిబట్టలెండిపోక యిప్పుడే తడిసినవానివలె నీరుగాదుటగఁ గారణమేమి? తామరపువ్వు కొంచెము గూడ వాడినట్లులేదు. ఇప్పుడే వర్షించియుండిన మూఁడుమైళ్ళునుండు చిల్లసిగాలి యిచ్చటికి రాకమాననా? పడమటి దిక్కున నొక్క మేఘమయినను గన్నడుటలేదే? ఇందేదో మోస మున్నదని కుండలలోని నీరు క్రుమ్మరింపఁడయ్యె! వారాఱు మైళ్లు ప్రయాణమొనరించినను మనుష్యవేషధారిచెప్పిన కొల

నగపడలేదుగాని దానిని బాదులుగ నానాసృతయొక్కయు కంఠా శ్రిము లచ్చట బడియుండెను.

విజయసింహుడు డచ్చట బడియున్నప్పుడు శ్రీనివాస సుగళులవలన నాచచ్చినవారందఱు నామవారినిగ భోమింట యోహాత్రి యచ్చటనే నిలుచుటకు భోమలు వేయించెను. వారందఱు డచ్చట మరలులు పెట్టి వలదులు చేసికొని భక్తులను లెసరుగాని తమ్ము బాధింపకండులాగున నాయుధపాణులై మేల్కొని యుండిరి. పదిగంటలకుపై న నాభిమానములన్నియు మునుపటి యట్లకొఱవులతో నచ్చి వీరి నెదుర్కొనియెడగాని సుగళ బల మానలిదప్పులచే గృహించియుండి లేదుగావున నాపశాచము లన్నియు వారిచేత సంహరింపబడియె. చూచిపోలే ! విజయ సింహుడు చక్కగ యోచించి నీవును గ్రహమౌతనసండున గదా ప్రాణములు మిగులబట్టి కొన గలిగెను. కావుననే ప్రతి మనుజునను సమయానుకూలముగ యోచించు విత్త యులునడచ జేసికొనవలెను.

విజయసింహుడు మఱుదినమున ముల్కానునకు బయలుదేరి యచ్చట వ్యాపారమున నిక్కిలి లాభమును సంపాదించెను.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర చరిత్రయము,
విభాగము పదవ కాలము
..... ౧ - ౨